

Čs. dokumentační středisko
nezávislé literatury
Referenční exemplář dílny
ERLANGEN

X. 199e

Josef Jelínek

O B S A H :

1	Kalendář Mistra Iva	Červenec, Srpen, Září	1-3	not
4	Milan Šimečka	Drtinovy paměti	1-6	
10	Ivan Klíma	Malířská povídka	1-14	
←	Petr Kabeš	Zjednodušený čas		
24	Karel Pecka	Čtvrtá lokalita	1-8	
32	Zdeněk Urbánek	Návštěva a následky	1-16	
48	František Vavák	Český snář		7 new 26.
77	Iva Ketrlá	Poznámka k Českému snáři		30x
78	Miroslav Kusý	Druhá Biela kniha		
		• Československa	1-3	
81	Ludvík Vaculík	V letadle	1-3	

Září 1983

Copied from a type-written carbon copy, bound, and
made available by

DOKUMENTATIONSZENTRUM ZUR FÖRDERUNG DER UNABHÄNGIGEN
TSCHECHOSLOWAKISCHEN LITERATUR e.V. for research and
information purposes. Copyright continues to be held by
each individual author and must be strictly observed. If
clarification is required, please consult the Centre
before publication of any item.

DOKUMENTATIONSZENTRUM
SCHWARZENBERG 6
D-8533 SCHEINFELD
Tel. 09162/7761

O B S A H :

Kalendář Mistra Lva	Červenec, Srpen, Září	1-3	neod.
Milan Šimečka	Drtinovy paměti	1-6	
Ivan Klíma	Malířská povídka	1-14	
<u>144 B1</u> ← Petr Kabeš	Zjednodušený čas		
Karel Pecka	Čtvrtá lokalita	1-8	
Zdeněk Urbánek	Návštěva a následky	1-16	
František Vavák	Český snář		
Iva Kotrlá	Poznámka k Českému snáři		} neod. 30x
Miroslav Kusý	Druhá Biela kniha		
	• Československa	1-3	
Ludvík Vaculík	V letadle	1-3	

Č e r v e n c o v ý c h l é b

Julius císař se narodil
dvánáctého dne toho měsíce.
Muž žhavým srdcem žne rozpálená stébla
a žena náruč otevírá.
Když slunce vchází na znamení Lva
dej sobě bohatý udělati
zlatého subtilního lva
a dávej z něho píti nemocnému
chudý pak bylinku Lví zub pilně sbírej.
Lev jest páté znamení
nejhorčejší
a má v sobě čtyřicettři hvězd.
Dítě na Lvu počaté bude slunečního přirození
po celém těle hřivnaté chlupaté a kadeřavé.
Muž slunce spravedlnosti bude hledati
lživé slovo spalujícím ohněm ničiti
milován bude více od cizích
zvláště pak od osob ženského pohlaví.
Žena bude mít vlastnosti mužské
milovati bude víno a nápoje opojné
zahyne v čas mdlý
tělu lidskému škodlivý.
A muž jeden k smrti bude stonati
pro její odchod.

Kalendář z brevíře mistra Lva
1356

S r p n o v é h u m n o

Augustus je císařský měsíc

Octavia Augusta.

Humno se topí v bohatství zrní

v bojovném rytmu cepů.

Slunce běží na Pannu.

Panna jest šesté znamení

dle přirozenosti tak nazvaná.

Nebo jako panna již dospělého věku

jednoho muže potěšiti schopná jest

tak také když slunce do téhož znamení vchází

množství rozličného ovoce a jiných ourod

země nám vydává.

Počaté dítě bude zdravé a sprostné

ale ženské povahy

strach však aby neplodné nebylo.

Muž bude přirození Merkuriova

hvězdář a lékař a velký pochlebník

ženy bude milovati pro smích

lásky vyznáváje očima mžikati a mhourati bude

sem i tam a nohou zemi tříti

jako osedlaný kůň dlouhou cestu očekávající.

Žena bude lehkomyšlná

zlým zlé dobrým dobrá

od mnohých bude milována

od muže k muži s poslestvím lásky půjde

však tělo své vysoko nad srdcem ponese

aby obraz života svého nezradila.

Kalendář z breviře mistra Lva

1 3 5 6

Z á ř i j o v ý r o z s e v a ě

September sedmý měsíc od března.
Staří toho roku otvírali duběnkou
jestli v ní našli pavouka
pravili: rok nešťastný a chmurný bude
nelezi-li mouchu pravili že rok prostřední
byl-li červ rok dobrý předpovídal
pakli nic moc velký významovalo.
Váha jest sedmé znamení
znamení sladkého obydlí Venuše.
Los těla na Váze počatého je dokonalost
zde jest zvaženo rozdíl
mezi pravým nadrem ženy
a mezi levým nadrem ženy
zde jest určena citlivost mísky pravé mužské dlaně
a citlivost mísky levé mužské dlaně
a zvaží-li muž
počet ženy na misce svých dlaní
budou ti dva jedno tělo.
A kdo nezváží raději nechť svobodný zůstane
a žena za muže ať nechodí
tak vyhnu se neštěstí většímu nebo menšímu.
Běda básníku jenž pro tu ženu
neobnovil toho roku píseň lidského rodu
běda ženě jejíž tančící nohy
svou píseň na rtech toho muže dodupaly!

Kalendář z breviáře mistra Lva
1 3 5 6

Rozsáhlé čtyřsvazkové dílo, vzpomínky Prokopa Drtiny na nejdramatičtější scény našich národních dějin, mělo, jak víme, své vlastní dramatické dějiny. V druhé polovině sedmdesátých let se postaralo na delší dobu o pracovní náplň zaměstnancům boje proti ideologické diverzi, několik lidí bylo kvůli těmto pamětem zavřeno a televize vysílala o jejich expedici dosti nepodařený thriller. Těžko posoudit, proč vyvolal tolik strachu záznam jediné lidské paměti. Zvláště když se dovídáme z paměti samých, že na nich začal Drtina pracovat už ve vězení, a to na požádání režimu a že úřední místa mu pak dovolila, aby si rozepsané dílo odnesl domů, když byl na amnestii v roce 1960 propuštěn. Ještě méně tomu strachu rozumím teď, když jsem si Drtinovy paměti přečetl.

/Upřímně řečeno, rozumím mu dobře, ale tady se mi hodí předstírat, že mu nerozumím. Kdybych totiž začal psát o tom, jak tomu strachu rozumím, zavedlo by mě to daleko od těchto čtyř pěkných knih, které jsou 119. publikací milostí boží provázeného nakladatelství./[†]

Paměti nepřinášejí žádná nová sensační odhalení, není potřebné přepisovat kvůli nim nezávislé dějepiscectví, do základního obrysu minulosti nekreslí žádnou novou hrubou čáru, pozorujeme přesně jen z jiného úhlu známý obraz našich nešťastných dějin. Zaplňují však známý obrys živými drobnokresbami, zaliďňují obecnou historickou skutečnost živými postavami, polidšťují historická schémata. Drtinova poctivá reprodukce vlastní lidské skutečnosti provětrává vydatně ty prostory našeho vědomí, kde^{via} ještě zalezlé stokrát opakované lži a iluze všeho druhu.

Profesionální historik mě sice upozorňuje na to, že nebylo všechno tak, jak o tom Drtina píše. Některé události probíhaly jinak a v jiném časovém sledu, svědčí prý o tom neklamné archivní materiály. Ale na tom snad nesejde, já jsem si vzal tyhle vzpomínky *ke* na prázdniny, abych se dověděl, jak vypadal svět očima člověka přísné masarykovské víry a národně socialistické politické orientace a do jakých neštěstí zapletlo takového člověka jiné pokračování dějin, než na které byl připraven.

[†] Prokop Drtina: Československo můj osud. Vydalo nakladatelství Sixty-Eight Publishers, Toronto 1982.

Už když jsem četl Firtovy kouzelné vzpomínky na dvacáté a třicátá léta, zdálo se mi, že bych měl závidět lidem, kteří se narodili tak šťastně, že to vše mohli prožít. Drtinovo vzpomínání působí stejně. První republika se tu čtenáři jeví jako oáza politické slušnosti a vzorné demokracie. Tolerantně přiřazují tento pohled k tomu, co mě učili ve škole, že se totiž střílelo do dělníků a že většina lidí žila v nouzi. Ať bylo, jak bylo, je pěkné číst o tom, jak se střídaly vlády a ti, kteří se dostali k moci, nepověsili hned na druhý den své politické odpůrce. Je pěkné dovídat se, že se lidé Drtinovy orientace mohli scházet k debatám třeba se Švermou nebo Sekaninou, nebo dokonce i s Němci a nevrhnout se hned na sebe pěstmi. Ale, prezidentovi Masarykovi zůstaly nějaké peníze a tak se rozhodl poslat za ně dva mladé úředníky ze své kanceláře na rok do Paříže a do Londýna, aby se trochu otrkali ve světě. Nebo: ještě i ten Hácha měl problémy, jak dostat z presidentské kanceláře osobního tajemníka bývalého prezidenta, nebyl na to paragraf.

Drтина vnímal skutečnost první republiky ze svého místa na Hradě, z pohledu oddaného stoupence obou presidentů. Ve vzpomínkách se tedy nezabývá šíře sociálními a politickými nemocemi první republiky, které jiné lidi vedly zase k jiným typům oddanosti. Přesto však dává někdy nahlédnout do intrik partají a do oné příslavečné malosti české politiky. Idyla však rychle skončí v několika krátkých kapitolách. Vše spěje ke krizi a k Mnichovu, k beznadějnému stažení opony za příjemnou předeherou, která jako by nepatřila k tragickému divadlu dalších let. A vždycky, když dojdu až sem, už se mi nezdá, že bych měl závidět těm, kteří se narodili dříve.

Znovu se vždycky přesvědčuju, jakým traumatem byl Mnichov pro všechny, kteří dozráli v bezpečí první republiky, jakým traumatem byl pro českou politiku a vůbec pro národní sebevědomí. Z Drtinových vzpomínek ono zoufalství přímo číší. Bezmocně a nevěřičně se Drtina dívá na pomalý rozpad Masarykova švýcarského snu o soužití několika národů v demokratickém státě, tuší, že je vlastně všechno už ztraceno, že není vůle k přetrvání, že se všechny temné stránky evropských dějin spikly proti této republice, že se asi objevila ve středoevropském prostoru předčasně.

První republika byla státem pro dobré počasí, ale do nečasu se nehodila. Její odolnost byla oslabena už celou počáteční koncepcí, především trváním na historických hranicích, které ji zatížily břemenem tří milionů Němců v pohraničí, nešťastnou a umělelou ideou jednotného československého národa, rozdrobeností politického života a mnoha jinými věcmi. Proto bylo její odumírání tak tragické a zbabělé.

Některé partie Drtinových vzpomínek na předmnichovské a mnichovské dni působí nechtěně groteskně. Bezradnost na všech stranách, vyčkávání a odevzdání se osudu. Čtu třeba, jak to bylo, když v oné předmnichovské noci přitáhli lidé na Hrad. Zřejmě to nebyli cizinci ani revolucionáři, byli to občané, kteří si šli pro nějaké ujištění, že se bude něco dít na obranu státu. Drtina živě líčí, jaká panika padla na Hrad, když dav začal hlučet na nádvoří. Nejlepší by bylo, kdyby někdo k lidu promluvil. Ale prezident spal. A paní Hana řekla: "Pánové, odpusťte, já opravdu nemohu svého muže vzbudit. Mně je to líto, když vidím, jak spí." Na tomto místě se ukazuje, jak slepá oddanost zatemňuje rozum, protože Drtina dodává ještě i po tolika letech tuto trapnost: "Nemohu slovy vyjádřit, jak uklidňujícím způsobem ten fakt na nás všechny působil. Maně se člověku ozyvalo školské ponaučení o spánku spravedlivého." /Kniha I., str. 126/Nezaslepený člověk, byť osobní tajemník presidenta, by si měl v takové chvíli přát, aby ten Beneš vstal, když už je tím presidentem, a šel lidem vysvětlit, co si o všem myslí a co hodlá podniknout. I my už víme, že z tohoto mlčení presidentů se stala tradice. Zažijeme ještě i jiné presidenty, kteří neřeknou svému lidu nic právě v takových chvílích, kdy by to bylo nejvíce zapotřebí. I sám Drtina se přesvědčí o deset let později, v únoru 1948, že tentýž prezident Beneš své souvěrce raději ani nepřijme, aby jim nemusel říci, že je právě vydal na milost a nemilost Gottwaldovi.

Při čtení podrobného líčené agónie první republiky ani člověka moc nenapadají ty staré "kdyby". Ony známé úvahy o tom, co se mělo udělat a co se neudělalo, co by se stalo, kdyby ... se v blízkosti Drtinova bezprostředního svědectví zdají být bezpředmětné. Udělat se možná něco dalo, ale aspoň za trochu jiných okolností a s jinými lidmi ve vedení státu. Bude asi vždy platit, že malý stát, navíc vnitřně národnostně rozeštvaný^{ne}, má proti odhodlané diktatuře téměř nijakou šanci, snad jen šanci na sebevraždu.

Mnozí Češi byli asi ochotni bránit republiku jako svůj náročný stát, ale kdo ze Slováků, Němců, Poláků, Maďarů a Ukrajinců byl ochoten ji tehdy bránit jako svůj demokratický stát? Demokratické pohnutky kulhají v krizích vždy poněkud za jinými, jak se o tom sám Drtina ještě přesvědčí.

Paměti pokračují napínavě a zajímavě vyprávěním o cestě do exilu, o létech v Londýně, o rozhlasových projevech, které autora doma proslavily, o pobytu v Banské Bystrici za povstání, o pobytech a jednáních v SSSR. Konečně válka končí, prezident a vláda se slavně vrací do Prahy. Na to si už také trochu pamatuju. Lidé se přestali třást o holé přežití. Od Drtiny se dovídám, jak už zase začalo záležet na tom, kdo s kým ve vládních konvojích jede v autě, kdo kde stojí a x do jaké blízkosti prominentů se dostane, jaký pokoj v hotelu byl komu vyjednan, která paní se přátelsky usměje na jinou paní.

Euforie vítězů! Na můj vkus měli tito vítězové dost málo velkorysosti. V Ľuzyni byla veřejná poprava, na které pražský lid nadšeně hlučel. Dovídám se, jak se v přátelských rozhovorech diskutovalo o tom, koho popravit a koho nechat na dožití. Ve vládě si pohazovali s Tisovou žádostí o milost jak s horkým bramborem. Pořád ještě byla vlastně válka, popravy nám vydržely tak dlouho, že se na ně mohlo po únoru organicky navázat. Scházel se parlament, diskutovalo se ve vládě, Drtinovými vzpomínkami procházejí lidé bezstarostně, zaujatí budoucností a širokými možnostmi politického podraznictví. Z našeho místa v dějinách je na ně zvláštní pohled! Kdyby měli tehdy aspoň na chvíli možnost nahlédnout do budoucnosti, mohli se už ve čtyřicátém pátém zdravit vítězové i poražení, kolaboranti i partyzáni, komunisté i antikomunisté, podnikatelé i dělníci, statkáři i bezzemkové asi takto: dobrý dě! Vždyť se ještě sejdem pod šibenicí nebo v Leopoldově.

Samozřejmě jsem by nejvíce zvědav na to, jak bude Drtina vzpomínat na Únor a na to, co mu předcházelo. Musím říci, že mi imponoval nadhled, s jakým Drtina o konci svého politického života píše. Vypadá to, jako by už tehdy cítil neúprosnou setrvačnost dějin, která prosazuje své. Byl si vědom toho, že osvobození republiky Rudou armádou, revoluční nadšení, socialistické iluze a nejasná formulace lidové demokracie naklonily republiku zřetelně na Východ. Tušil, že organisovanost a konkrétní mocenské posice komunistické strany jsou důležitější než volební výsledky. Vedl se svými přáteli zápas, ale byl to zápas ústupový. Lidí přitahu-

je moc, konkrétní moc, protože slibuje budoucnost na slunci, i když nikdo zatím neví, jaké to slunce bude. A tuto konkrétní moc, slibující výsluní, tu už měli komunisté.

Politické síly, které stály proti komunistům, se chovaly jako uhranuté, jako ochromené obrovskou gravitací Sovětského svazu, přestože Československo bylo tehdy jednou z mála východoevropských zemí, kde SSSR neměl svá vojska. Jak už to bývá, nekomunistické strany měly na své straně většinu těch, kteří byli ochotni odevzdat pro uchování demokracie jen ten volební lístek, komunisté byli podle volebních lístků v menšině, ale byla to menšina odhodlanější, organizačně upevněnější a neúnavně agitující pro nový svět, o kterém nikdo nic nevěděl. Nemluvě ani o tom, že na jejich straně čekala na příkaz armáda, policie a lidové milice.

Tak jako v případě konce První republiky, ani v případě Únoru nezbuzuje Drtinovo vyprávění otázku, jak se dalo všemu předejít, co by se stalo kdyby..... Ze všeho spíše vyplývá, že i ty tři poválečné roky poměrné svobody se konaly z dobré vůle Stalina a Gottwalda. KSČ si mohla dovolit čekat a pomalu upevňovat moc ve strukturách společnosti. Stačilo čekat, až protivníci udělají chybu, za daných okolností ji museli udělat. Ale i bez demise nekomunistických ministrů by se asi na východním osudu země nic nezměnilo. Komunisté snadno vyraželi svým protivníkům všechny populární argumenty z rukou, uctívali Masaryka a Beneše, přísahali na demokracii a svobodu, měli prostě své učení o strategii a taktice. Říkali, že žádné kolchozy nebudou a že půjdeme k socialismu vlastní cestou. Hospodářské argumenty neplatily, země se vedlo lépe než všem jejím sousedům. Demokratům Drtinova typu nezbyvalo než argumentovat tím, jak vše špatně dopadne, když získají komunisté všechnu moc. Takový argument však nepohne lidmi, kteří ještě nevědí, jak to dopadne. Národ neměl žádné zkušenosti s diktaturou domácího původu, za války se všechno zlo připisovalo Němcům. Protože národ tuto zkušenost neměl, musel ji prostě udělat, aby se po letech poznalo, čeho všeho jsme schopní.

Divím se jen, že Drtina a jeho přátelé tolik věřili na Benešovu schopnost postavit se tomu všemu na odpor. Zvláště pak ani, kteří ho důvěrně znali a byli si vědomi jeho fyzického i psychického stavu. Beneš však pro onu rozhodující chvíli, která přicházela, žádný plán neměl. Neměl ani dost síly "demisionovat", jak sliboval. Chtěl prostě pobýt ještě nějaký čas na Hradě. A tak Dr-

tinovi a jeho přátelům nezůstalo zhola nic. Co pak zbývalo Prokopovi Drtinovi, ministru spravedlnosti, než smířit se s tím, že mu akční výbor odmítl vydat klíče od kabinetu, slušně zaprotestovat a potom odejít domů. Jedna mladičká úřednice za ním běžela a plakala. Sekční šéfové a úředníci myslili už na to, zda sá udrží svá místa i za nových pánů a klopili zraky.

Rozdělení sil v poválečném Československu bylo takové, že od samého začátku hlavní váha zodpovědnosti za národní budoucnost spočívala na komunistech. Ostatní síly ve společnosti neměly na to, aby vychýlily zemi z určené dráhy. Na Gottwaldově vedení a všech lidech, kteří se tehdy podíleli na rozhodování, spočívala zodpovědnost za to, jakou z těch mála možností, které ve východní Evropě zbyly, pro Československo vyberou. Je to už čistě jejich tragédie, že vybrali pro padesátá léta tu nejbrutálnější a nejhorší. Lidé jako Drtina byli už v té době ve vězeních nebo v exilu.

Pro své další osudy vyhradil už Drtina ve svých pamětech jenom dovětek. Učinil tak se skromností příslovečnou pro vězně padesátých let. Přesto je jeho dovětek velikou černou tečkou za těmito vzpomínkami. Pět let prožil ve vyšetřovací vazbě bez styku s rodinou, bez vědomí o tom, zda svět venku ještě vůbec existuje, v naprosté izolaci. Nevěděl, že umřel Stalin, že umřel Gottwald, že svět se svíjí ve studené válce. Přiznává, že žil v té době v Ruzyni v jakýchsi halucinacích. Domníval se, že jeho okno vede na Staroměstské náměstí, kde se konají veřejné popravy, rozmlouval prý se Stalinem, s Gottwaldem, s Henleinem i s Hitlerem. Měl panický strach, aby nějak neublížil svým blízkým a tak jim raději nepsal. Když čtu takové věci, utěšuju se jedině myšlenkou na to, jak ohromně se poměry od těch dob zlepšily. Když jsem já třicet let později trávil své dny v Ruzyni, mohl jsem si předplatit Rudé Právo, psát dopisy a žena mě mohla jednou za dva měsíce navštívit.

Drtinovy paměti mají podtitul - Kniha života českého demokrata 20. století. Je to pěkný podtitul. Zkuste nabídnout takovou knihu života lidem v naší zapomínající Evropě a zeptejte se jich, zda by takový život brali. Už slyším, jak jeden za druhým říkají: "Děkuji, nechci!"

Milan Šimečka

Je smutné oöpoledne, ze sklíčeného nebe oökapává páchnoucí déšť, kouř se válí s mlhou v objětí a dusí každý rozlet, každé vydechnutí. Dneska ráno, když jsem šel na tramvaj, dostalo se mi totiž výsaöy, že mohu na tramvaj buö lesem anebo paröíkem, uviděl jsem uprostřed asfaltového chodníku sedět příkröenou holubiöku. Hned mi v jejím posedu připadalo cosi poöivné, a opravdu: byla mrtvá. Vzdala to zřejmě a já se jí ani neöivím.

Její smrt se mě öotkla, přišlo mi jí líto, že tak bezúöěšně skonöila uprostřed bezúöěšného chodníku. Já vím, že na světě umírá spousta lidí právě takhle na chodnících, ale pořáö se mě ještě öotýká smrt každého živého tvora. Pro tu holubici byl její život stejně jediný na této zemi stejně jako pro mě. A ta její opuötěnost, v öem se buöe liöit od opuötěnosti mého umírání? A ten chodník - öím se liöí od nemocniöní cely, do které v poslední chvíli ölovökově nesměj vstoupit ani příbuzní ani knöz?

Peří měla holubiöka öedivé. Hned na to jsem viděl v paröíku strakapüüa velkého, o němž se v atlase ptákü praví, že jeho hřbet je celý tmavý, jen v křídlech jsou övě velké bílé skvrny a poö nimi několik bílých kapek a nápadná, že je sytá öerveň okolo řitě a na spodní straně ocasních krovek. Vöechno souhlasilo, jen ty velké skvrny nebyly bílé ale skoro öedivé a öerveň okolo řitě spíš než sytá mi připadala upráöená. To se změnilo proti öívejším öasüms barvy v přírodě öednou, zatímöo na obrazech jsou öím öál křiklavější. Köo chce popisovat vzezření ptákü, aö to neopisuje ze starých knih, aö se nejdřívöe přesvöödí v öředmöstském parku. Protože to, co je ve starých knihách, nemusí být už vübec, anebo to pokrývá vrstva popülku.

Ale až na ten prach a mlhu s kouřem je vöechno stejné jako bývalo a v podstatě už není nic, co by nebylo zaznamenáno, změřeno, prozkou-

máno a popsáno. Dokud je člověk úplně mladý a hloupý, vidí kolem sebe spoustu neznámých věcí a vzrušujících dějů, a kam přijde, tam naráží na příběh a většinou se mu zdá, že ten příběh je hoděn vyprávění. Však o tom už říká Kóhelet:

Slova z úst moudrého příjemně plynou
kdežto hlupáka vlastní rty pohlcují.
Sotvaže promluví, prozradí pomatenost,
a když domluví, zlou ztřeštěncost.

Pomatenec má plno řečí.

Kóheleta miluju, čtu si v něm a klaním se před ním tak jako před Senecou, Tacitem či Shakespearem. Miluju také jiné: Hemingwaye, Buba, Marquéze, Čosiče, Demla či Hrabala, ačkoliv mi vzali poslední zbytek naděje na to, že bych ještě mohl najít příběh, který někdo hevyprávěl. Miluju je za to, že nic nevzdali a po kapkách hledali v tom úděsně šedivém moři slov, v němž stáli, stejně jako já v něm stojím, na špičkách od rána do noci, aby jim aspoň oči a nos vyčuhovaly nad hladinu.

Dneska se najdou autoři, ze zoufalství anebo z vypočítavosti popisují, jak hrdina dosáhl orgasmu, když se vrhl na šedesátiletou znehybnělou stařenu, co žije jen proto, že je napojena na několik přístrojů, anebo je vzrušuje chlápík, kterého blesk připravil o mužství, a myslí si, že přece jen snad našli nový příběh, anebo aspoň nový rozměr hrůzy a ošklivosti, ale myslí si to jen proto, že nemyslí na báji o Oidipovi či o Tantalovi a že neprožili ani tisícinu z toho, co prožil třeba Dostojevskij.

Není už nových příběhů a já to vím a skličuje mě to. Žijou ještě zajímaví lidé, to je samozřejmé, ale bojím se, že jich ubývá s tím, jak ubývá řemeslníků, rolníků, ~~xxkx~~ kupců a světoběžníků, co ještě chodili pěšky anebo cestovali koňmo. Ale nedivím se tomu, protože většinu lidí to moře už dávno zaplavilo, i když si stoupali na špičk

ze všech sil.

To moře je opravdu příšerné a nejpříšernější na něm mi připadá, že se ho lidé ani neděsí - svůj příděl děsu zřejmě vyčerpali při setkání s příšerami, které na prvý pohled vyhlížely hrozivěji.

Ti osobití a zajímaví nebo zruční to nemají lehké stejně jako poctivci. Někteří dokonce skončí v kriminále. Jsou to paračoxy, jak říkal v jedné své hře kolega Václav Havel ještě před tím, než tam sám zahučel. Ostatně už to ~~přezřít~~^{dávno} přesně vystihl Kóhelet.

Na vysoké místo se dosadí pomatenec,
kdežto schopní zůstávají sečet dcle.

Viděl jsem otroky na koních,
kdežto knížata jak otroky chodit pěšky.

Na konci naší ulice, mezi lesem a parkem si jakýsi chlapík stavěl pět let dům. Za tu dobu zastoupil nejméně deset řemesníků od zedníka a tesaře až po pokryvače, elektrikáře a lakýrníka. Čekal jsem, kdy spatřím na jeho stavbě aspoň jediného odborníka, ale i zdi si omítl sám. Minulý měsíc kladl dlažky do koupelny. Pozval mě dovnitř a předvedl mi svoje dílo. V předsíni ležela linolea a topná tělesa byla vzorně zavěšena. Schodiště ještě vonělo dřevem a bělost zdi nic neporušovalo. Řekl mi, že se jmenuje Vondrák a pracuje jako reklamní grafik. Ptal jsem se na jeho práci, ale vyhnul se odpovědi, nezčálo se mi, že by ji chtěl utajovat, spíš nevěděl, co by o ní řekl. Jeho život se vtělil ve stavbu. Vykládal mi o trubkách různých rozměrů a o svých svízelných, když sháněl krovní trámy. Příští týden, pochlubil se, bude dům slavnostně otevírat.

Opravdu, několik dní na to ~~vztyčil májku a~~ konečně použil služeb profesionálů se stěhovacím vozem. Nábytek byl obyčejný, ošoupaný - spíše zasmušilý. Večer však nad ulicí vesele zaplanuly světlice.

Že lidé tonou v moři, má jistě nejrozumnější důvody. Už Kóhelet pravil:

Shleďal jsem, že není nic lepšího,

než když se člověk raduje z toho, co koná...

Kdo se však ještě dneska raduje z toho, co koná?

Živí pracují bez radosti a mrtví umírají bez úcty. Nikdy se snad nekonalo tolik zneuctěných pohřbů a nebylo zhanobeno tolik hrobů jako ve věku, v němž mi bylo přisouzeno žít. Dřív mrtvé zahalovali, dnes je odhalují. Čím větší mrtvý, tím častěji ho předvádějí obnaženého. Snad je to tím, že dříve násilníci zbavovali vládce života, dnes díky pokroku v ostraze, mohou je zbavovat jen památky.

K slušnému pohřbívání je také třeba aspoň základní lidské solidarity, stejně jako k tomu, aby mohl vzniknout příběh. Antigoné byla solidární se svým padlým bratrem. Svůj život obětovala, ale dosáhla toho, že mrtvého pohřbili se ctí. Její tragickým příběhem se už po staletí ^{přijímáme} ~~solidarizujeme~~ se zatajeným dechem. Ale kdo se zajímal o popel bratří a sester, které v našem století ubili, spálili a rozhodili po polích? Naše solidarita je otřesena stejně, jako jsou zpochybněny naše dějiny, naše tradice, náš Bůh. A příběhy se rozespávají jako rozeschlé stěny; zůstávají nanejvýš hospodské anekdoty.

Odpoledne mě navštívil přítel Karel - grafik a restaurátor. Kdysi psával také verše, ale od jisté doby už jenom kreslí a maluje obrazy. Karel je zasmušilý astenik, má hustý výtvarnický vous, fanatický pohled vizionáře, jenž již zahlíží budoucí apokalypsu a bledou tvář denního spáše. Když mluví, jeho hlas tiše kvílí jako zimní vítr v noční zahradě a tím ještě podtrhuje obvykle skličující žalobnost sdělovaných poselství. Karel vybalil láhev rakije, neboť se právě vrátil z Jugoslávie, a jak jsme popíjeli, sděloval mi skličující dojmy odtamtud.

*Já už viděl různé galerie, člověče, ale nikde to na mě nepadlo

tak jako tam. Víš, kde je Černá Hora?"

Přibližně jsem to věděl, a on mě navíc poučil, že to je země poskládaná z černých hor a pustých údolí, v nichž žijí především sedláci, vinaři a případně pasáci ovcí, v těch údolích občas člověk najde i městečko s mešitami a s trhy a v jednom takovém městečku v bývalém paláci, že je dokonce pěkná galerie. "Já tam, člověče, vlezl jen tak, že mi zbýval čas a venku bylo strašný vedro, a jak tak prolézám sály, já žasnu. Vidím už zdálky Braqua a Roualta a Muncha a Ernsta a tamhle, nemůžu tomu uvěřit, visí Pollock a Hartung a Reinhardt a dokonce i Andy Warhol. A vidím s úžasem: opatřili si i naše. Zdálky rozeznávám Radu s Fillou, pozdního Muziku a vrcholného Medka - tomu vyhradili dokonce celou stěnu. Pak jsem si nasadil brejle, abych si přečetl podpisky, a víš kdo je pod tím vším podepsaný? Nějaký Cvetković a Stanković a Tošković a jakýsi Mrđjan a samozřejmě nechybí ani Danica, už ani nevím jak dál. A najednou, toho jsem se nejvíc bál, jsem našel i sám sebe. Nemoh' jsem si vzpomenout, kdy jsem to namaloval, ale byl jsem to já asi tak před pěti lety a podepsal jsem se jako Kavurić-Kurtović. Já už jsem si toho všiml víckrát, naříkal, "když jsem byl v Mnichově a ve Varšavě a v Budapešti, žebtam všichni visíme, že jen popletli podpisky, ale nějak mi nedošly ty tragický souvislosti. Až taďy mě to vzalo. Kamaráde, je konec s malováním. Už se nic nevymyslí, všichni něko- ho pajcujeme, na jeden nápad stojí fronta čekatelů a ani nepostřehne, že ten nápad je starej padesát anebo tři sta let. Jeden Mondrian anebo jeden Newman to je zajímavý, dva se dají vydržet, ale když vidíš už po stý červený, oranžový anebo žlutý plátno přeťatý bílou anebo nejvýš černou kolmicí, je to k zblizí. Protože zatím za tím už není nic: ani nápad, ani prožitek, ani invence, o opravdovosti nemluví, ta je jim k smíchu. Je to čistej malířskej

švindl, z kterýho můžou učelat kumšt jen stejně podvodný kumšthis-
torici."

V té chvíli zvonil telefon. Volala má sestřenka, která je náhodou také malířkou a která je navíc něžně a dojímavě krásná. Vyslovila přání sčelit mi něco, co nechce povídat do telefonu. Řekl jsem, že ji budeme netrpělivě očekávat a potom jsem trochu těšil svého přítele, a tím i sebe. Nikdy, v žádné době, uvažoval jsem nahlas, nevzkvétalo umění tak jako v našem století: tolik velkolepých zjevů, tolik originality a geniálních počinů by nám mohly závidět všechny předcházející éry. Mával rukama, aby mě zarazil. V tomhle století, když už ho chci ohromit množstvím, žije na světě víc lidí než po všechny časy od dob, co se objevil homo sapiens, tak proč by se mezi nimi nevyskytlo taky pár malířů anebo spiscvatelů? Ale kdo z nich byl opravdu vyvolený? Chybí nám odstup, nemůžeme nic posoudit. Navíc jsme zblblí revolučními teoriemi o pokroku, o svobodě, o novátorství. Jenže co jsme vlastně dokázali kromě toho, že jsme rozbili jakýkoliv řád a tradici? Co jsme přinesli tak opravdového, aby lidská srdce mohla zatrnout?

Pochopil jsem, že to nemůžu být já, kdo ho utěší, protože mě sužují podobné pochybnosti. Ostatně sužovaly už mého milovaného Kazatele, který si stýskal:

Všechny věci jsou tak únavné,

že se to ani nedá vypovědět...

Je něco, o čem lze říci:

Hleď, to je cosi nového!

I to bylo v dávných dobách,

které byly před námi.

Občas mě straší myšlenka, že se blíží konec. Utoneme v tom moři slov, v těch závějích papíru ať už popsaného anebo pomalovaného.

Není už tvar, není věta, obraz ani příběh, které by se nedaly vylovit z toho moře, osušit a nějak použít. A nejhorší je, že se ze života vytrácejí charaktery. Když už se zrodí, často nevydrží nápor všech těch vychovatelů, prostředníků a zprůměrnovatelů, kteří se na něj sá-pou ze všech stran. A když už to vše vydrží, číhá na něj psychiatr s injekční jehlou.

Takovou jsem slyšel před časem historiku o náčelníkovi závodní mi-lice.

Během cvičného poplachu mu vpustila málo bdělá stráž do závodu záškodníky a on je načapal právě v okamžiku, kdy na nejpřísněji stře-žené objekty malovali barevnou křídou křížky, čímž značili jejich zkázu. S pistolí v ruce se pohaněný náčelník vrátil do vrátnice, pistolí hodil strážnému a vyzval ho k činu onou z moře vytaženou větou: "Doufám, že víš, co s ní máš teď udělat." Strážný se vrhl na kolena a prosil o milost, zatímco velitel čekal beze slova ve dveřích. Možná, že ten velitel se prvně v životě projevil jako dramatický cha-rakter a jednal ve shodě se svou přirozeností. Jenže, samozřejmě, při-volali včas sanitku a psychiatr zasáhl.

Ale nechci ^{vše} řík svédět na psychiatry. Dramatickým charakterům zvo-nili umíráčkem stejně v té chvíli, kdy vymysleli milice a cvičné po-plachy, jako ve chvíli, kdy Oidipovu tragédii přeměnili v komplex, který se dá léčit.

Moře nás obklopuje, moře nás oblévá, už se skoro nečá zhlédnout hrdina, který by se řídil nadosobními příkázáními, jsou jen velitelé, co se řídí příkazy osob nad nimi postavených. Občas jim, pravda, pře-skočí, ale příběh z toho nevznikne, nejvýš trochu smutná anekdota.

Svoji poslední sbírku veršů zahajoval Karel takto:

1...toho dne

2...toho rána

3...toho dopoledne

- 4... toho poledne
- 5... toho odpoledne
- 6... toho podvečera
- 7... toho večera
- 8... té noci
- 9... ano
- 10... právě tehdy

Když to psal, jistě věřil, že právě tím se staví proti vlnám, že si ~~staví~~^{rojí} vlastní člun anebo aspoň vor, ale pak pochopil, že na tomhle plavidle se nezachrání, a v podstatě to vzdal. Chtěl se ještě zachránit malováním, ale teď se leká, že ani tím se nad hladinou neudrží. Chápu ho, mě z té strašidelné hlubiny jímá závrť a čas od času se lekám, že utonu. Naposledy, když jsem v čekárně u lékaře zvedl ze stolku obrázkový časopis a náhodou v něm nalistoval stať svého jmenovce, jakéhosi Klímy Josefa a v té stati jsem si přečetl, že "rozsáhlá kabelizace je neodmyslitelnou spoučástí každé elektrifikace." Naše řeč se svíjí v předsmrtných křečích a nejsem si jist, jestli se najde aspoň jedna dívka, jedna statečná panna, která by ji důstojně pohřbila, až dožít.

Letos na sklonku ziny jsem se zastavil u své sestřenky v její podhorské chalupě. Všude na stěnách visely miniaturní obrázky plné příšer, strašidýlek, trubek, záhadných přístrojů a naleštěných autáki, v nichž cestují upíři a bílé paní. Neboť tak vypadá moře, které obklopuje moji sestřenku a ona je zpodobuje, zatímco jí pod oknem veselé řičí rómská mládež.

Hned ve vedlejším domku, jak jsem zaznamenal, bydlí mladí cikáni s dětmi. Cikánů se sice trochu bojím, zároveň mě však přitahují, a tak jsem občas vyhlédl oknem do sousedního dvorku a pozoroval, jak

maminka sotva osmnáctiletá, vybíhá každou chvíli na mrazivý dvorek jen v halence s krátkými rukávy a bosonohá. Ona také občas vzhlédla k oknu, kde jsem stál. Jednou, když právě dosbírала zmrzlé prádlo, mi dokonce zamávala a já jí v odpověď také zamával. Ona pak pokrčila raměny, jako by chtěla říct: už je pozdě, a usmála se na mě zešíroka, jako by chtěla dodat: třeba někdy jindy.

Jejího muže jsem uviděl až večer. Pod nosem mu rostl mohutný knír a nad jeho mužstvem pivní pupek. Tlapy měl obrovité, nechtěl bych se dostat do jejich sevření.

Po večeři se šli ti dva projít, nejspíš mířili do hospody, on kráčet majestátně, ona kolem něho poskakovala drobnými krůčky a švitořila v jazyce, jemuž jsem nerozuměl. Potom se zastavila, uhnětla kouli, a když pooděšel, hodila ji s hlasitým křikem po něm, on se však jen otrásl, ani se neotočil.

Sestřenice si všimla, že je pozoruju se zalíbením, a řekla mi, že on se jmenuje Šandor a pracuje na statku, ona je Marie. Brali se velice mladí, jí bylo patnáct, teď už mají dvě dcery. Škoda, že jsem neviděl cikánskou svatbu, zalitovala, ale víc nepověděla, má sestřenice toho nikdy moc nenamluví. Jenom z dřevěné truhly vytáhla obrázek, nam něm bylo několik ztepilých mladých čarodějek, jak vystupují z autáku a chystají se připojit k reji svých družek, poznal jsem mezi nimi i mladičkou sousedku. "Proč jsi ji takhle vymalovala?"

"Však ona se tam hodí," prohlásila sestřenka a tím ve mně vzbudila ještě větší zvědavost. Začal jsem tušit možný příběh: čistý příběh, kde se vášně vysoko vynesou nad hladinu: svobodné, ničivé, úchvatné.

Příštího rána jsem zahlédl souseda, vyšňořil se do svátečního a hnál se na pražský autobus. Jen autobus přehrčel, u sousedic pbtu

se objevil jakýsi přešedivělý elegán, mladá maminka vyběhla z domu a přes plot se domlouvali. O čem, to jsem nemohl slyšet, slyšel jsem jen vysoký ženský smích, kterým ona doprovázela svá slova. Má sestřenka se vědoucne usmála a řekla: "On se vracívá až pozdě večer, a to už bude zase všechno v pořádku."

Za chvílku nato už sousedka zahalená do vlnáku vyrazila i s dětmi za tím chlapíkem.

Jenže v poledne byl nečekaný manžel zpátky. Já ho náhodou zahlédl jak spěchá od autobusu. V obrovité tlapě svíral dva balíčky. Chvíli bouchal na vrátka, když dlouho nikdo neotevíral, odemkl si sám.

Pak jsem uslyšel, ačkoliv nás oddělovala dvojitá zeď, jak volá její jméno. Několikrát je opakoval, naposledy už vydal jen nearticulovaný řev. Aspoň mně to tak připadalo, možná, že jen volal z nějaké odlehlejší místnosti.

Může vášně, může žárlivost dát ještě vzniknout novému příběhu? Nevěděl jsem, pochyboval jsem. Cítil jsem zvědavost a zároveň jsem se bál, že by mohlo vzít vrch hloupé a tupé násilí.

Objevil se za chvíli, už nebyl ve svátečním. Navlékl na sebe červenou větrovku a tepláky, za sebou táhl saně. Saňkám jsem nerozuměl, pak mi napadlo, že si je vzal s sebou pro všechny případy. Bůhví co anebo koho a v jakém stavu se chystal odvážet.

Vyšel jsem před dům, dokonce jsem kráčel stejným směrem jako on, ale bylo mi trapné sledovat ho. Zastavil jsem se tedy a díval se za ním, a ke svému úžasu jsem viděl, jak míří ke stráni, na které výskela černá i bílá drobotina, nejspíš všechny děti z obce, kromě těch jeho. Vyšplhl se nahoru a za chvíli jsem rozeznal jeho červenou větrovku, jak se řítí dolů s vrškou.

Večer jsem se ho dočkal v hospodě. Hostinský mu donesl pivo s lomcovákem a já slyšel, jak říká nahlas, aby pobavil i ostatní stoly:

"Vypadáš nějak ztrápeně, Šandor!"

Cikán se napil. "Kebyste věděli, aký som ja mal son!" A začal hned svůj sen vykládat. Desátník do dal vystřelit raketou až na Mars a pak musel pěšky na Zem. "Ale ten čurák mi na to dal len tri dni a ja tak som bežal, až som celý smádný." Dopil pivo ochucené rumem a dočal trpce. "Eště si to musím zapísať."

Večer už byla sousedovic rodina zase pohromadě a ticho tam vládlo, anad i láska. Ničemu jsem nerozuměl.

Sestřenka mi tedy vysvětlila, že její sousedi pro své mládí povinně museli ještě před svatbou do předmanželské poradny a tam je poučili, jak se vzájemné vztahy mají budovat na obapolné důvěře, snášenlivosti a shovívavosti a také je upozornili, jak je důležité sledovat vlastné sny, neboť v nich se ozývá potlačené podvědomí, které neodhaleno žene často člověka k nepředloženým činům. Šandor se tak polekal, že souhlasil s návrhem, aby si sny zapisoval. S nimi pak chodí za psychologem a ten mu pomáhá odhalovat spády podvědomí. "Jenže Šandor na psaní není a taky se mu většinou nic nezdá: jen o vojně anebo o jídle, tak mu s tím pomáhám," končila má sestřenka. "Někdy mu daruju svůj sen s krásnou potvorou, co se na něho sápe. A on mi za to naštıpe dříví."

Tak to dneska chodí. Příběhy se zabíjejí ještě, než se stačí zrodit. Ani Shakespeare, kdyby žil, by si s tím neporačil. ^{Asi} ~~musel~~ by to vzdal ve chvíli, kdy by Desdemona trvala na tom, že Othello musí k psychiatrovi.

Dílo pana Vondráka jsem sledoval s obdivem. Někdy mu pomáhala jeho žena a poslední dobou i vytáhlý mladík, zřejmě mu během těch pěti let dorostl syn. Ale většinou stavěl sám. Naplnil si dole kbelík maltou, zavěsil jej na hák a šel nahoru táhnout. V létě i v zimě nosil modrou kombinézu, která postupem času stále více vyblédala.

Nezameškal ani jedinou sobotu či neděli. Ten člověk neměl čas ani zahlédnout to moře, které všude kolem něho splachovala všechny ná-
děje. Ně^{kd}ky jsem ho slyšel, jak si kdesi v nitru budovy svobodně pís-
ská. Budova p mi připadala zvenku obrovská - rád bych se ho byl ze-
ptal, jaký to je pocit, když člověk sám postaví tak velký dům. Já
ho nepostavím, chybí mi k tomu odhodlání i dovednost - jestli jednou
poznám marnost své honby za příběhem, kam se uchýlím?

Takový dům je nejspíš vhodné místo, kam se člověk může uchýlit.
Všiml jsem si, když mě pozval dovnitř, že ani jedno z oken nevede
do ulice, všechna vyklížela do pustých zakoutí a zahrád. Stěny bílé,
žádná tapeta, žádný vzor, ani jediný obrázek.

Když jsme vystoupili až pod střechem, požádal mě pan Vondrák, a-
bych počkal na nejvyšším schodu, sám seběhl dolů a já slyšel, jak ote-
vívá jakési dveře. Pak se zničehonic prostora domu naplnila vzneše-
nými tóny; marně jsem hledal, odkud vycházejí. Byla to Bachova fuga.
Když se pan Vondrák nevracel, šel jsem ho hledat, abych pochválil
dokonalou reprodukci. A jak jsem scházel ze schodů, uvědomil jsem si,
že hudba vychází až odkudsi ze sklepa a sešel jsem tedy dolů a tam
jsem otevřenými dveřmi uviděl na betonové podlaze harmonium a za ním
ve své vybledlé kombinéze seděl reklamní grafik Vondrák, s hlavou
zvrácenou nazad si hrál Bacha.

"A jediný, co mě tam vzalo snad kromě Hegečusíče, kterej už je stej-
ně po smrti, byl starej Generali'č," hovořil Karel. "Koukáš, jak jeho
kočka sedí v okně a před ní pár jablek a cibulí a cítíš ten chlap
má invenci jak bejk. On přitom za to nemůže, on je opravdu primitiv,
on nepřemejšlí ani nevymejšlí, on jen maluje. Třeba nahýho kouhota,
jak visí na háku. Dovedeš si představit větší pohanu života, než je
pták, kterýho svlíkli z peří? Dovedeš si představit výmluvnější obraz
dnešního světa? Člověka, co už nemá nic: ani Boha ani naději? Jenže

on o tom snad ani neví, on si myslí, že namaloval odranýho kohouta. Řekni, má to vůbec smysl se ještě namáhat? Nebylo by lepší poctivě si přiznat, že na to nemáme? Ale teď mi pověz," napřáhl proti mně kostnatou ruku, "kdo na to ještě má?"

Na to odpovídá můj milý Kóhelet:

Kdo příliš dá na vítr, nebude sít,
kdo hledí na mraky, nebude sklízet...

Vtom se objevila má sestřenka, stvoření tak droboučké a křehké, že kdo ji ~~uvidí~~^{spatří}, pochopí ihned, proč vidí moře kolem sebe plné šelem a urvaných hnátů, z nichž ani to množství vody nestačí spláchnout všechnu krev. "To je dobře, že jste všichni v pořádku," potěšila se, "já se polekala, jestli se někomu z vás něco nestalo."

Napila se rakije a pak vytáhla z kabely jeden ze svých miniaturních obrázků. Byla na něm vznešená dáma, v jedné ruce držela váhy, v druhé dýku, tu dýku tak jako v životě trůchu skrývala za záhybem šatu. A sestřenka mě poprosila, zda bych tu dámu mohl předat kolegovi Václavovi, který se před nedávnem po několika letech vrátil z kriminálu, kde si odpykával zasloužený trest za to, že se odmítal s ostatními ponořit. "Já jsem měla v létě takovcu zlou náladu," vysvětlila, "všechno mi připadalo zbytečné a nejvíc ze všeho to moje malování. A pak náhodou ke mně zasloudil úryvek dopisu, co on napsal z vězení, a mně to vrátilo chuť k životu."

"A co bylo v tom úryvku?" vyhrkli jsme.

Zarazila se a chvíli přemýšlela. "Já už vlastně ani nevím," řekla a začervenala se. "Pamatuju si jen, že ti, co dělají divadlo, se účastní na životě v řádu ducha. Dojalo mě, že někdo tam v tý špíně přemýšlí o životě v řádu ducha."

Sestřenka se rozpačitě usmála - už tohle byla pro ni dlouhá promluva. Ale já jí rozuměl: člověk má pocit, že už z posledních sil vzdoruje běsnivému vlnobití, a najednou, když už klesá, když už se mu zdá,

že nejlepší pro něho by bylo všechno vzdát a klesnout do hlubiny, objeví se odněkud čísi ruka a podepře ho a někdy ani to ne, jenom spatří v dálce, jak nad hladinou vyčnívají čísi ~~ruky~~ oči a nos, a to mu uleví.

Při večeři mi žena oznámila, že našeho nového souseda pana Vondráka odvezla odpoledne sanitka. ~~Byla to katastrofa~~ Buďe to asi infarkt. Chudák, řekla žena a poučila mě, že to se často stává. Lidé, kteří úsilovně směřovali k nějakému cíli, se zhrouťí, když ho dosáhnou.

Asi to je pravda. A já se těm lidem nečivím, musí to být hrozné dokončit dílo a nemít už sílu k dalšímu. Hemingway třeba se v takové chvíli zastřelil z pušky, z níž se už kdysi střelil jeho otec. Někteří si nevezmou život, prostě čekají, až život sám řekne: dost! Představil jsem si, jak pan Vondrák si v podvečer vystoupil až na nejvyšší schod ve svém novém domě, jist si, že si těch pět let dobře počínal, že tady na něj voda nedosáhne, a rozhlédl se prvně po té dlouhé době kolem sebe a vtom je uviděl, to moře, kterému chtěl uniknout, na které mu až doteď nezbyval čas, bylo tady, jeho vlny mu šuměly kolem uší, a v tu chvíli to vzdal.

Člověk si nemá nikdy stavět dům, jen řád ducha, a když už buduje dům, nesmí nikdy dokončit poslední schod, neboť tím by si uzavřel naději.

Všichni, kdo žijí, mají naději,

živý pes je na tom lépe než mrtvý lev.

A tu jsem si vzpomněl na mrtvou holubičku, která to vzdala dnešního rána. Já ji vzal, aby tam neležela uprostřed asfaltového chodníku, a jak jsem ji zvedl, šedivé ~~kůže~~ peří z jejího těla opadávalo jako podzimní listí ze stromu a já nevěděl, co s ní počít, protože hodit ji nahou do popelnice jsem nechtěl. Donesl jsem ji tedy až na okraj parčíku, položil ji do vysoké trávy a pozoroval, jak ta se nad ní zavírá, jako by chtěla zakrýt její nahotu.

Karel Pecka

Čtvrtá lokalita

(Vzpomínka na Petra Koptu.)

Před branou do krematoria ve Strašnicích postával parťák Vráta Bezděk. Když jsme vešli dovnitř, připojil se k nám Miloš Ritter, také parťák. S těmi dvěma Petr střídavě sloužil. Z dalších čerpačů přišli ještě Zdeněk Pochop, Michal Matzenauer, Marek a Karfík. Nad rakví promluvil Jindřich Pokorný, také bývalý čerpač. Loučili jsme se s básníkem, kterému nevydávali jeho verše a překlady, a tak musel hledat obživu u vody. Podobně tomu bylo i u ostatních z této branže.

S Petrem jsem se sešel pracovně poprvé v Šebířově u Mladé Vožice. Začátkem ledna 1978 jsme s Vráťou Bezděkem a Michalem Matzenauerem skončili přípravný čerpací pokus v Srbské Kamenici. Když nás odtud stěhovali, začínalo sněžit a mrznout. Než jsme večer dorazili do Vlašimi napadlo skoro deset centimetrů, celou noc vytrvale sněžilo a příštího dne dopoledne v Šebířově byla vrstva sněhu už dvojnásobná. Lokalita ležela na levém břehu Blanice, asi čtyři sta metrů nad obcí proti proudu. Jarda Korbela, řidič Tatry, která táhla vlek s náradím, na břehu zastavil a zaváhal, pak zapojil redukce a vjel do brodu. Říčka měla jednu tolik vody než v létě, kdy tudy touto jedinou přístupovou cestou jezdíval za vrtacími partami. Mohutný nákladák jen s nejvyšším vypětím překonával sílu proudu, uprostřed brodu sahala voda až po kabinu a cítili jsme, jak za námi plně naložený vlek nejistě plápolá. Nakonec tatra přece jen projela, ale na úzké cestě podél břehu, čekaly další překážky, ve dvou místech jsme projížděli v náklonu třiceti stupňů a z valníku padal materiál. Když jsme doharcovali k vrtům a odpojili vlek, Jarda Korbela si zapálil a řekl:

"Tak, pánové, a šmytec. S maringotkou sem nejedu ani Bohovi. Když s ní nezůstanu viset uprostřed brodu, ztroskotáme potom. Zkus-
te ji přitáhnout pásákem támhle," ukázal na druhý břeh říčky. Nad
ním se prudce zdvíhal pás pole, bíle vysněžený. "Země už pomrzla,
pásákem to půjde," dodal nepříteliš přesvědčivě.

Vrátili jsme se do vsi. Řidiči odpojili maringotku v boční
ulici, naložili Michala, který nastupoval k jiné partě a s oběma
tatrami odjeli. Vydali jsme se s Vráťou hledat předsedu JZD a pá-
sový traktor. Cestou jsme zašli do konzumu, kde se Vráťa zaradoval,
měli ještě na skladě starou zásobu partyzánek, považoval to za zna-
mení, že všechno dobře dopadne. Byl klidás a fatalista, dávno už
věděl, že čerpačské řemeslo provází řada neočekávaných situací, v
nichž nezbyvá než improvisovat, že vždycky všechno probíhá jinak
než bylo naplánováno a ostřílený čerpač mívá podobný úděl jako ště-
ně, když je hodí do vody; musí umět nějak plavat.

Odpoledne jsme se dočkali předsedy a pozdě večer i traktoru.
Trnuli jsme sice, když jsme od břehu pozorovali, jak z toho krko-
lonného kopce maringotka strká před sebou brzdící traktor, ale na-
konec ten zápas skončil nerozhodně a dostala se přibližně na urče-
né místo. Noc už jsme strávili v ní, zatím sice bez elektrického
proudu, ale v teple u naftových kamen. Příští dva dny zabraly pří-
pravné práce. Natahovali jsme elektrické kabely od prasečnicku na
kraji vsi, z rozvodové skříně pak k maringotce, a když jsme pře-
mostili Blanici úzkou lávkou, také k vrtům. Byly čtyři v řadě na
úseku asi tří set metrů, zapustili jsme čerpadla a udělali odpa-
dy. Třetí den jsme zahájili čerpací pokus, odpoledne jel Vráťa do-
mů na volno.

"Tak tohle ve dvou dělat nebudeme. Hned volám na podnik pro
třetího," řekl na rozloučenou.

Po pravdě se tato akce ve dvou dělat dala. Čtyři mělké vrty
se stálou vydatností, hospoda čtvrt hodiny vzdálená a v ní jsme
byli vážení, protože obec potřebovala vodu. Kolem krásná krajina,
stromy ověncené sněhem a z říčky, kde, jak tvrdili místní, ještě
žijí raci, se ~~šla~~ voda pít. Úředně se tehdy mělo střídát pět a
dva volna, ve dvou bychom střídali sedm a šest, ve třech samozřej-
mě sedm a třináct, zatím se to jaksi tolerovalo. Po týdnu však
přijel Vráťa bez posily, když jsem za další týden nastoupil, se-
děl v maringotce pořád jenom sám. Revírník mu sice třetího muže

určitě slíbil, ale dosud neposlal. Vystřídali jsme, převzal jsem lokalitu a večer vypočítával v hospodě předsedovi, že když vrty dávají jeden a půl litru za sekundu, mohou si dovolit postavit kravín jako hangár. Musel to sice už slyšet od Vráti, ale rozradostnilo ho to natolik, že objednal dva rumy. Připíjeli jsme si právě, když do hospody vstoupil Petr Kopta s nadtým ruksakem na zádech. Rozhlédl se kolem a přistoupil ke stolu.

"Ahoj, tak jsem tady a dám si jednu vodečku," řekl. "To bude parta jako zvon."

Nebyla. Večer mi stačil povědět jak probíhá hon na signatáře Charty, koho vzali a kdo byl u výslechu. Druhý den jsme vyměnili porouchané čerpadlo a odpoledne jsem jel na volno. Když jsem za týden střídal Vrátu, oznámil mi, že zítra přijede revírník, aby mě přestěhoval na akci průzkumu Severočeského hnědouhelného revíru k Mílovi Ritterovi.

Takové šíbování bylo neobvyklé, party pracovaly roky ve stejných sestavách. Jenomže vypukl čas Charty a z čerpačů ji podepsala více než polovina, procentuálně největší počet z jednoho oboru. Petr ji samozřejmě podepsal s první skupinou.

Po druhé jsme se sešli v Kyjicích u Jirkova. Mezidobí, skoro tři čtvrti roku, jsme strávili s Mílou Ritterem v Albrechticích u Mostu. Krajina v kómatu, její živoření dokopávaly k zániku obrovské železné obludy, rabující uhlí. Spad popílku a kyselého deště takový, že se nedoporučovalo sbírat houby. Mlhy tak husté, že do obce často nedokázali dovézt ani Rudé Právo, ~~o chleba a mléku ne-
mluvě~~ Práce nechutná, krátké informativní čerpáky metodou neustáleného proudění, každý týden jsme se stěhovali na jiný vrt. Většinou jsme dělali ve dvou, střídali jsme deset práce a pět volna.

Kyjice navazovaly na Albrechtice. Ležely u Jirkova, blíže k Chomutovu, více v rovině, ale charakter krajiny zůstal podobný. Stejně mlhy, stejný sirný smrad v ovzduší. Lokalita Kyjice byla vládou sledovanou akcí, jejíž průzkum zdůvodňoval plán na posunutí Dřínovské vodní přehrady, pod níž objevili ložiska uhlí, o deset patnáct kilometrů na jih. Voda měla být zachycena sypanou hrází, jejíž koruna přetínala obec v půli. Na tento úkol nasadil podnik mohutnou kapacitu, pět až šest vrtných parát na hluboké i mělké vrty. Přistěhovali nás tam začátkem listopadu, po čtrnácti dnech přivezli posilu, Vrátu Bezděka s Petrem Koptou. Vrtů bylo jako much,

měli jsme předepsané krátkodobé čerpáky metodou neustáleného proudění, nejdéle jeden týdně. To znamenalo zase po několika dnech stěhovat maringotku a valník s materiálem, stáčet a natahovat kabely, zapouštět a demontovat čerpací zařízení. Jenže teď jsme byli čtyři, což představovalo nějakou sílu.

Večer jsme v hospodě rozebrali podmínky a stanovili plán. Střídat sedm a šest, v každé maringotce bude sloužit jeden, v případě potřeby kolega z druhé vypomůže. Rozdělení Vráta s Mílou a Petr se mnou. A tak jsme to rozjeli.

V Kyjicích jsme zůstali tři a půl měsíce, až do poloviny února příštího roku. Na tu dobu rád vzpomínám, s Petrem se to dobře táhlo. Naše maringotky nestály nikdy tak daleko od sebe, abychom se alespoň jednou denně nenavštívili. Častějším hostem jsem ovšem býval já u něho, Petr totiž kromě všech ostatních předností uměl navíc vařit. Vařil dobře a rád, vynikal pohostinností. Trávili jsme spolu většinu volného času a překonali nejhorší část zimy, s ním se stávala i v tak nevlídném kraji pouhou podružností.

Nerad jsem se loučil s Kyjicemi a s druhou partou, stěhovali jsme se s Mílou k Berounce do Srbska u Karlštejna. Cikánský život v maringotce s sebou přináší rozmanité ~~průběhy~~ ~~průběhy~~, někdy příjemnější, někdy horší. Jsou lokality pod psa, které ~~takový~~ čerpač nestačí proklínat, vyskytnou se občas i takové, které připomínají spíš placenou dovolenou. Srbsko patřilo k těm lepším. Dělali jsme tam region až k Libčínu blízko Svatého Jana pod Skalou, sice jen ve dvou, ale už jsme byli tak sehraní, že stěhování a zahájení čerpacího pokusu zvládal každý z nás sám, aniž povolával toho druhého z volna na pomoc. S Petrem jsme se v tom období stýkali často v Praze, nějaký čas působili s Vráťou na regionu u Lužnice, později je přesunuli na přípravu velkoakce do Srbské Kamenice, která měla být započata v září.

Byla zaměřena na průzkum vodních zdrojů v rozsáhlé oblasti na trase, jejíž osa dosahovala délky třiceti kilometrů. Podél silnice Srbská Kamenice - Jetřichovice leželo dvanáct hlavních vrtů s vydatností kolem třiceti litrů za sekundu. Pozorovací vrty se však táhly až za Krásnou Lípu k hranicím a jejich změřeni předpokládalo najet v autě sto dvacet kilometrů denně. Pokus měl trvat půl roku, vzhledem k očekávanému snížení hladiny spodních vod a vyschlým studním se pro tři obce instalovalo náhradní zásobování

s komplikovaným rozvodem. Převratnou novinku znamenalo nasazení automatičky, každý z hlavních vrtů měl být sledován elektronickými měřidly průtoku, výše hladiny a teploty vody, výsledky měla každé dvě hodiny zaznamenávat tiskárna.

Automatické měření se částečně prověřovalo už při našem prvním dílčím čerpáku v Srbské Kamenici před jeden a půl rokem. Technik jednou přivezl asi čtyřicet centimetrů dlouhou průtokovou rouru a malou černou krabičku, podobnou kapesnímu tranzistorovému přijímači. Roura měla uvnitř sadu trubek a na povrchu elektrické vývody. Zamontovali jsme ji na odpadové potrubí a technik ji propojil s ovládacím článkem. Krabička ožila a na displayi začala pomrkávat červenými číslicemi.

Čerpali jsme tenkrát padesát litrů za sekundu a technik se rozhodl novinku důkladně prozkoušet. Začal od pěti litrů, na stupnici nastavil pětku a totéž číslo se za chvíli ustálilo na displayi, za desetinnou čárkou se pak třepotala čísla nula nula dvanáct, nula nula jedenáct, nula nula třináct. Vráťa šel se stopkami zkontrolovat vydatnost, ale přišel zpátky až za delší chvíli.

"Ať měřím jak měřím, průtok je dvacet dva padesát až dvacet tři lětry," oznámil.

Běželi jsme k měřicímu kesonu a zjistili, že je to tak. Technik vrtěl nechápavě hlavou, v maringotce jsme luštili návod. Byl v angličtině a všechno se zdálo v pořádku. Zapojení odpovídalo schématu, krabička si předla své nula nula nula devět, nula nula jedenáct, ale průtok seřídila skoro pětkrát vyšší. Po poradě jsme zkusili zvýšit vydatnost. Technik nastavil desítku, na displayi vystřídala původní pětku šestka, sedmička, nakonec se udávaná hodnota zastavila na desítce a za ní zase poskakovaly ty nuly s malými čísílkami. Jenže u kesonu jsme naměřili vydatnost čtyřicet pět a půl litru, průtok byl téměř pětkrát vyšší. Znovu jsme zkoumali návod a nakonec tu záhadu rozlouskli, kouzelná krabička pracovala s galony a ne s litry. Další zkouška už jen potvrdila, že pracuje bezchybně.

Podnik akci Srbská Kamenice pojal skutečně velkoryse. Nechal vyrobit dvanáct skříní s automatickými měřidly, ke každému hlavnímu vrtu jednu. Pro měření pozorovaček vyčlenil dva terénní vozy a nasadil na úkol tři party se dvěma elektrikáři navíc. Dodal krátkovlnné vysílačky/mechanické přístroje alpiny pro ruční měře-

ní. Investiční náklady jsme odhadovali na stovky miliónů korun a úkol měl být proveden vzorově na nejvyšší úrovni.

V době zahájení tohoto velkopokusu jsme s Mílou Ritterem skončili region na Berounce a přestěhovali se do blízkosti Slapské přehrady. Měli jsme čerpat tři vrty klasickým způsobem na tři deprese, celkově skoro měsíc, za běžných okolností hladká záležitost. Vrty však ležely daleko od sebe a museli jsme táhnout přes šest set metrů kabelů. Po zapuštění a rozjetí čerpáku jsem nastoupil volno a po návratu a vystřídání Míly narazil na další malér. Poblíž lokality se rozkládala chatařská kolonie. V sobotu v noci v rozvodné skříni prsklo a byl jsem bez proudu. Ráno při obhlídce jsem zjistil, že nám nějaký chatař ukradl sto metrů kabelu. Ani se dobrák nenamáhal s rozpojováním vidlic a zásuvek, přesekl ho prostě sekýrou. Během neděle jsem všechno opravil, uvedl do chodu a vyrovnal hladiny, v pondělí dorazil revírník s příkazem okamžitého přesunu do Srbské Kamenice, kde to hořelo a hrozilo krachem.

K nepříznivému vývoji došlo přesně podle předpovědi čerpačů, jenomže ještě dříve než očekávali. Aby se ušetřily devizy, vyrobili podle původní měřicí skříně těch jedenáct dalších z tuzemských součástek a dílů. Když je zkoušeli v laboratorních podmínkách, všechny fungovaly, ovšem v terénu to dopadalo jinak. Na jednu svítilo slunce, bylo jí horko, zbláznila se a za týden se dostala o rok napřed, druhá zase trpěla chladem a za celý den vytiskla neochotně sotva jeden údaj, navíc nepřesně. Inženýr elektronik, technici a elektrikáři poletovali od jedné ke druhé, sotva seřídili první, dvě jiné vypověděly službu. Nezbyval než potupný návrat k ručnímu měření s pásmem, teploměrem a stopkami, ale musela jezdit obě auta a řidiči trávili za volantem deset hodin denně.

Když mě revírník pozdě večer dopravil na místo, Zdeněk Pochop se teprve myl. Prohlásil, že v tomhle blázinci končí, protože takhle jezdí už jedenáctý den bez volna. Revírník námitky uznával a slíbil, že po skončení čerpáku přesunou sem Mílu Rittera jako řidiče, že další, Petr Kayser už je na cestě a pět řidičů by mělo na tu lokalitu stačit.

Šli jsme to prodiskutovat do hospody. Tam seděl Petr Kopta, Vráťa Bezděk, Michal Matzenauer a dvojice Kočka s Davidem, které jsem ~~tehdy~~ ^{tehdy} do té doby neznal. Zdeněk byl dobrý organizátor, když se uklidnil navrhl plán provozu, podle něhož by se práce dala zvládnout za

předpokladu, že ovšem budou jezdit dva řidiči s oběma vozy. Lokali-
ta tvořila velkou osmičku, jejíž elipsy se protínaly v Srbské Kame-
nici. Kdyby jeden vůz objel dopoledne velký okruh, na druhý by při-
padl kratší malý, ^{dopítkem} ~~večerním~~ ~~středem~~ odměřit vzdálenější hlavní vrty.
Zbývající tři přímo v obci by obsloužil jeden maník pěšky, to zna-
menalo celkem pět lidí na turnus.

Druhý den jsme to zkusili. Kočka s Davidem se vydali na malý
okruh, já s Vráťou na velký. Už jsem neměl řízení dlouho v rukou,
ale za chvíli jsem si toho gazíka oblíbil. Šlapal spolehlivě po les-
ních cestách, přes potoky a bahnem, poskakoval jako koza na úsecích
bez cest, všude však projel. Obrazili jsme poctivě i ty nejvzdále-
nější pozorovačky rozstrkané po kopcích a nebyly ještě dvě hodiny
odpoledne, když jsme odbočovali ze silnice na plácek za hasičskou
zbrojnicí, kde vedle sebe stály naše tři maringotky. Kočka s Davi-
dem skončili dávno před námi a nad schůdky ve dveřích té prostřed-
ní stál Petr Kopta.

"To je dost, že jedete, kluci," přivítal nás. "Uvařil jsem buř-
tovej guláš."

Práce byla náročná, ale za pár dní už jsme přišli na praktické
zlehčováky. Některé pozorovačky jsme opatřili stálými měřidly, jiné
držely hladinu beze změn, stačilo je kontrolovat ob den. Pokud šlo
všechno hladce, dokázali jsme nakonec v jednom zátahu objet velký
i malý okruh, a když jsme se tak po jedné vraceli, těšili jsme se,
co dobrého dnes Petr uvařil k obědu. Mělo to něco podobného s kov-
bojkami, chlapci přijíždí z pastvin, koně pustí do ohrady a sami za-
sednou ke společnému stolu. Konečně, jen s jistým časovým odstupem,
se vytvořila ta parta jako zvon.

Vyskytly se samozřejmě i potíže. Jednou po dešti jsme zapadli
v poli a teprve pozdě odpoledne nás vyprostili dřevaři s tahačem.
Po druhé zase, po příjezdu z volna, jsem našel na stole vzkaz: Jsou
přehozené blinkry. Toho večera jsme se nějak pozdrželi v hospodě,
ráno jsme s Vráťou nasedli, jedeme k prvnímu vrtu, vyhodil jsem pra-
vý blinkr a zajíždím ke krajnici. Na levou stranu odbočovala polní
cesta, za námi se vynořil autobus, zabrzdil a zůstal stát. Vystupu-
jeme z gazu, řidič autobusu otevírá dveře a řve: "Tak co, odbočuješ
vlevo nebo ne?" Zapomněl jsem na ten vzkaz a směrówka ukazovala na
opačnou stranu.

Byla to dobrá lokalita, vzpomínám na ni jako na nejlepší. Ško-
da, že mě brzy přesunuli jinam, o dalším průběhu a novinkách ze

Srbské Kamenice jsem se dozvídal od Petra při setkáních v Praze.

Teď je Petr na jiné lokalitě. Představuju si, že tam má novou bleděmodrou maringotku, kde ve volném čase překládá své francouzské prokleté básníky. V kuchyňském koutě potom sady hrnců, kastrolů, spousty talířů a příborů. A až tam jednou za ním dorazíme tím gazíkem, co jezdí s obrácenými blinkry, Petr bude stát nad schůdky ve dveřích a řekne:

"To je dost, že jedete, kluci. Oběd už je dávno vařený."

A na té čtvrté lokalitě se taky konečně sejde ta parta jako zvon na delším turnusu.

Praha - červenec 1983

NÁVŠTĚVA A NÁSLEDKY

/Část Utkání s Varšavou/

Z d e n ě k U r b á n e k

Když bylo Shakespearovi čtyři sta let, už nějaký čas ve světě i u nás obnoveně ožíval a přidruženě se v Divadle Na zábradlí konala konference k jeho poctě. Četl jsem tam z jeviště několik stran svých shakespearovských poznámek. O hodinu dřív za týmž pultem převážně spatra přednášel pronikavě myslící a bystře vynalézavý Jan Kott, skrytě humorný, nosatý a obrýlený zarytec, objevitel příbuzenství mezi Shakespearem a novodobými dramatiky, především Beckettem a Genetem, autor esejí obecněji u nás známých o rok či dva později pod jménem Shakespeare, náš současník.

Smělost obsahu i titulu té knihy mě zaskočila méně než jiné, protože mi už někdy v zimě 56 - 57 dobrodružná i cílevědomá trojice Krejča, Kraus, Pleskot zadala překlad Hamleta pro nově procitající činohru Národního divadla a mne na rozdíl od takzvaně historicky tlumočící školy, tehdy široce uznávané a opřené o vládnoucí moc, nenapadlo nic zvláštěnějšího než mluvit v tom textu řečí co nejprítomnější a nepachtící se v rozporu s dlouhověkým přirozeným růstem jazyka po umělém sestrojení jakési alžbětínské češtiny.

Roční zkušenost s tím překladem a pozdější reakce na jeho vydání a jevištní provedení mi umožnily vytušit i nejpodstatnější příčinu Shakespearovy neodbytně trvalé či znovu a znovu objevované aktuality. Szkice o Szekspirze, obdařené shora uvedeným razantnějším titulem teprve v anglickém a francouzském vydání, definují tu příčinu koncízně a pádně. "V Shakespearově světě existuje protiklad mezi řádem činu a mravním řádem. Tento protiklad je lidským osudem. Nelze mu uniknout."

Bylo mnoho o čem si s Janem Kottem povídat. Rozhovor, který umožnila i omezila konference, připadal mi příliš letmý. A tak jsem roku 66 před cestou do Varšavy dopisem poprosil přítele Ziemka, aby se pokusil sjednat mi s Kottem schůzku.

Ziemkovým osudem jsou každodenní protiklady uvnitř humánně účastného a kultivovaného mravního řádu, shrnutelné do otázek, co je třeba vykonat hned, co lze o den či týden odložit a co je nezbytno uložit k provedení někomu jinému. Píše své divadelní texty, má starosti s kobietami, pracuje v dobrém literárním měsíčníku a jako rusista si především ukládá tíhu překladů z Mandelštama a z jiných ubitých či

později zvolna a nefyzicky ubíjených básníků. Ve shodě s tím vždy pečuje nejméně o tři stejně milované nečistokrevné psi nalezen-ce. Neměl čas. Svěřil vyřízení mé prosby jinému příteli, tehdy řediteli Studentského Teatru Satiričného, ve zkratce SPS. Satira se povedla i v poboční maličkosti. Kott tehdy hlásal své plodné bludy v Anglii a Ziemkiv pověřenec Andrzej ve snaze přece jen vyhovět usoudil, že bude vhod i jiný varšavský shakespearolog.

Náhradníkem se stal přesluhující profesor Univerzitetu varšavského jménem Helsztynski. Přijal mě vlídně, dokonce se stopami nadšení. Sotva jeho stařenka žena donesla herbatu a zmizela ve stínech nadbytečně početných kusů antikvárního nábytku, dal se do toho.

Otím samoobsluhy jako jeden z lepších plodů civilisace. Okouzlit mě mnohoznačný varšavský neon SUPERSAM a chodil jsem pod něj i pro čtvrtku chleba. Tady mě hostitel obklíčil svou tělnatou i hbitě úslužnou přítomností. Stolek byl poodsunut vlevo, vpravo, blíž ke mně, jen abych měl sklenici přesně u ruky. S úklonkami nabízel zasloužilý akademik samoobslužnému samoukovi cukřenku, zákusek, popelník. Uprostřed neodbytně plynoucí řeči odbíhal ke knihovně pro důkazy zmínek a tvrzení. Jedna z nejchybnejších adres, kde jsem se kdy octl. Co minutu mi připadalo, že jsem v té předešlé zmeškal poslední příležitost uniknout.

Za medium zvolil pan profesor angličtinu. Vyslovoval ji pokud možno ještě hůř než já. Ale to byla slabá útěcha. Úvodem dlouze litoval, jak málo bylo a je českopolských styků v anglistice. Váží si amerikanisty Vančadla. Ještě přednáší? A co Vočura, stejně znamenitý znalec Shakespeara? Mé opravné odpovědi zanikaly v Helsztynského kaskádách. Šlo mu o to, aby dva zmínění a další byli pohnuti k těsné vzájemnosti s Poláky svého oboru. Nebýt mezinárodních konferencí, osobně by se s nimi ani nesetkal, i když je z jejich spisů ovšem zná. Jistě i oni jej.

Zatoužil jsem, aby pronesl či udělal něco, v čem by se podle mé neakademicky popletené mytologie dala vidět mince vtištěná do dlaně Chárónovi či úplatek svatému Petrovi, jímž by uhnul peklu. Velmi s tím otálel.

A dál se šířil. Fordova nadace mu umožnila roční okruh po univerzitách Spojených států. Nedocenitelná pocta i zkušenost. Rád se podělí. Výměna výzkumů a názorů je nezbytná. Ještě zákusek? Je i třeba navzájem se vydávat.

"Na to sotva jsem ten pravý," zkusil jsem ho zadržet.

Ale marně. Byl v rozběhu. Ano, ano, ví. Informovali ho, že jsem extramurální laik. Nic proti tomu. A dlaně, zdvižená proti mým případným námitkám, se vzápětí změnila v nučeně humornou hrozbu ukazováním. Není přece jen smělé pouštět se do Shakespeara nebo i do pouhého Dreisera bez fakultní přípravy? Be careful, boy. Hned však ruka zase klesla k misce se zákusky, přisunula mi ji a pan profesor zvažněl. Informátor mu též sdělil, že mám úspěch nejen v divadlech. Mé překlady a studie jsou i tištěny. Jistě jsem tedy ve styku s příslušnými lidmi. Odběhl ke knihovně a hned byl zpět. Má na prvním místě dva návrhy na překlad do češtiny. Myslím si, že by přednostně měly v Praze vyjít jeho studie o Američanech dvacátých až čtyřicátých let? Nebo se mi Člověk Shakespeare pro začátek jeví jako příhodnější?

Stižen neurčitou hanbou, snad za něj, kam až dospěl, snad za sebe, jak mi vůči němu ubývá snášenlivosti, nedokázal jsem víc než jen polovnímavě listovat v předložených knihách. Opožděně mi došlo, že ztichl i on. Přezrálý uchazeč o ediční přízeň poskytl mylně zvolené opoře studijní dovolenou. Neměl to dělat. Bezděky jsem jí zneužil. Vrátilo se mi na mysl téma, s nímž jsem se před hodinou blížil k jeho bydlišti.

Byly tomu dva dny, co jsem viděl herce Holoubka v Richardovi Třetím. O tři roky dřív jsem tu hru deset trpce potěšujících měsíců překládal. Jako vždy před takovou prací a v počátcích jejího průběhu jsem si vytvářel prozatímní teorii o povaze a smyslu daného textu. Stavba pomocného lešení kolem této hry mi ve srovnání s Hamletem, s Romeem a Julií či s Caesarem připadala snadná. I z toho jsem usoudil, že je to - snad spolu s tím zase jinak divným Titem Andronikem - v souboru Shakespeareových her výjimka. Všude jinde ten autor, bohatstvím účastně pozorné a výmluvné imaginace kdekomu nadřazený, noblesně zachovává rovnost mezi sebou, jevištěm i hledištěm. Nesoudí. Dává hru. Kdo chce rychle uzavírat, odsuzovat, hotovit ideje na změnu světa, ať k tomu ve svém vědomí a podle svého svědomí dospěje, přeje-li si, i na základě této hry rovnající se koncentraci značného počtu dějů v lidech a ve světě. Richard Třetí se mi jevil jinak. Devětadvacetiletý Shakespeare, patrně podrážděn pokryteckou dvojakostí, tou běžnou normou morálně společenských postojů, jednání a promluv, jako by tu byl našel v předlohách příležitost k útoku na nositele této falše. Brilantním nástrojem záměru je sám vévoda z Gloucesteru, později titulní král. Vtip je v tom, že autor z něho vytváří pokrytce ze všech nejkrajnějšího. Při všem lstivém důmys-

lu je tím zcela průhledný. O to směšněji se vedle něho přes mnoho různých zdatností jeví celý sbor běžnějších pokrytců, když se Gloucester mezi nimi a po jejich hřbetech dere k nejvyššímu místu hierarchie, nadán pro ten účel onou inteligencí, kterou Schopenhauer nazývá "pomocnicí vůle k moci", bezohlednou energií i smyslem pro krutý humor a navíc poháněn handicapem tělesné deformace. V rozhodující chvíli před vzestupem na trůn užívá k získání potřebné podpory i svatouškovsky křesťanské přetvářky. Nikdo už nemůže nevědět, o koho jde, a přece to Shakespearovi a jeho Gloucesterovi vychází. Pokrytci jsou potřeni pokrytectvím, na prvním místě opřeným o institucionální a zritualisované křesťanské učení. Tak Shakespeare zpochybnil i křesťanství své doby jako získavačskou přetvářku na účet původního Kristova učení. Sama relativně primitivní stavba té hry, která jako by si některé postupy vypůjčovala z folklórně pokleslého řádu pašijí a obracela je pro svůj účel naruby, odhalovala ji pro mé chápání spíš jako výtečně proargumentovaný, o virtuózní soustavu situací a replik opřený proticírkevní pamflet než jako hru ve smyslu jiných Shakespearů v jejich energicky aktivní neutralitě otevřenou každému individuálnímu dorozumívání: tentokrát autor prohlašoval, že on ví nejlíp, co světu prospívá. Hned po překladu Richarda Třetího mě čekaly jiné práce. Chtělo se do nich a byl o ně zájem. Divně nadějná šedesátá léta. Ale ten jejich spěch též přivodil, že se z mé prozatímní teorie o Richardovi na čas stalo přespávající dogma.

Gustav Holoubek na varšavském jevišti mě z něho probudil. Nevynechal onu protipokrytecky, protikřesťansky, protizbabělecky útočnou výsměšnost. Ale především a navíc to byl Gloucester a Richard stržený soubojem svých vlastností a energií s vlastnostmi a stejně depravovanými energiemi okolí do oné kottovské propasti mezi mravním řádem a řádem činu. Byl jakoby Hamletem, který se jednoznačně rozhodl pro čin a trpí proto ve zbytcích svého mravního ústrojí pocitem sebepohanění. Dělá, co umí, aby se z toho smyslem pro humor vymanil. Sebe pro zrak naší mysli vymaňuje. "Království za koně!" je v oné předem prohrané bitvě o přežití mnohem spíš posledním soustavným výrokem trpícího lidského tvora se schopností humoru než výkřikem sebeopojence hitlerovského či stalinského druhu.

Ač v tom druhém případě nevím. Od prvního se liší možná až typově. Roku 47 byl v Praze Tito. Za jeho návštěvy v Černínském paláci improvizoval Jan Masaryk tiskovou konferenci. Byl jsem tam náhradně za redakci Národního Osvobození. S Titem to

nevyšlo, nedal se k nepřipravené rozpravě vylákat, a tak se pan ministr rozpovídal sám. Bezobřadně i o Stalinovi. Ten prý žertovně hýbal ušima směrem k těm, které si oblíbil. Byl tak poctěn i Jan Masaryk. Vzpomněl jsem si na to o rok později po jeho tajuplné smrti. Smysl pro humor možná ulevuje od tísní i vrahům.

Ať je tomu jakkoli, Holoubkův Gloucester a Richard byl na prvním místě lidský tvor, stížený těžkým případem choroby jménem vůle k moci. Mé zjednodušující dogma splasklo. Tím víc mi to představení vázlo v mysli.

A jak jsem nazdařbůh listoval Člověkem Shakespearem, ke všemu se mi objevila před očima definice Richarda Třetího jako hry, jež prý přísluhovala "dobové zálibě intelektuálů v kriminálních příbězích vyličením skvělého machiavellského zlotřilce". Než jsem se dal do překladu, četl jsem o té hře mnoho studií. Nevěděl jsem hned, odkud to opatrnické a zároveň unáhlené i nepřiliš prohlédavé tvrzení znám. Tím usilovněji jsem se zahleděl do Helsztynského řádek, abych měl čas rozpomenout se. Klíč poskytla náhodně objevená zmínka o Romeovi a Julii. Je to prý "jedna ze tří nebo čtyř nejskvělejších milostných básní světové poezie". Ani tato povšechnost se mi kdysi kdesi při prvním čtení nelíbila. Není to nejlepší pojmenování dramatu o Shakespearově veronské Antigoně a jejím milenci, který se ve vzpouře proti vrtochům zavedené morálky značně za ~~II~~ Julií opozdil. Pocity z četby často zůstávají v paměti zaznamenány určitěji a trvanlivěji než přesná znění a významy textů. A s tímhle citátem, který Helsztynski jako citát ani tentokrát nevyznačil, byla ve mně spjata jakási nahořklá lítost. Ve své "zálibě intelektuála v odhalování", či jak to vlastně je, postupoval jsem elimináčně. A bylo to tady. Vděčně jsem si vážil Johna Dovera Wilsona, editora Cambridgeského Shakespeara, toho podivuhodně nápomocného komentovaného a glosovaného vydání, z něhož jsem všechny své Shakespeary překládal. Dover Wilson však napsal i Shakespearovu podstatu. Je tam mnoho historické vzdělanosti, lidské chápavosti i kritické pronikavosti. Ale několikrát mě v té knížce zaskočily závěry až příliš obezřetně konzervativní. I on jako by částí mysli patřil k té no-nonsense school zastoupené i v Oxbridgi, ale hlavně na menších univerzitách, a ctící o něco víc vykladačské tradice než původní text: žádné nesmysly, přátelé - chytrí ho vykládají už tolik stiletí a my že bychom mohli v něm objevit něco podstatně nového? Sotva však jde o skromnost. Akademici tak uhýbají obtížným či pro ně pro-

vokativním pasážím. Patří to k jejich morálně psychickému syndromu, danému společenským postavením a endemicky rozšířenému ve zvláště výrazných podobách i u nás: místo poznávání se stává jejich snahou uvést imaginaci a myšlení i nejvzpornějších autorů aspoň do přibližného souhlasu s morálkou a názorovým světem establišmentu. Tímhle že je postižen i můj vděčně uctíváný editor? Věřím tomu podnes nerad, ale stalo se. Podle Shakespearovy podstaty je například "správné", že princ Jindra ve chvíli nástupu na trůn zavrhuje svého kumpána Falstaffa. Jako by o to šlo! Morálně se Jindra dopustil nečekaně nedůvtipné a přinejmenším tupě nelaskavé hanebnosti. Ale tak to prostě je: mocensky ctižádostivý muž činu nemůže nablízku snášet muže otevřené pravdy, chce-li si tradičním způsobem nabytou moc upevnit. Znenadání jsem už neměl trpělivost hledat, zda Helsztynski souhlasí i s výroky Dovera Wilsona o Jindřichovi Čtvrtém tak bezvýhradně a bezostyšně, že je prostě opisuje. Jakkoli však plagiáty nejsou nejlepším doporučením k přátelsky žhavým sporům s jejich původci, ještě ve mně účinkoval zbytek jakési soustrastně pozorné účasti se stárnoucím profesionálem otitulované ctižádosti. Má sladkotrpká favoritka Varšava se za něj přimluvila. Přímého obvinění jsem se neodvážil. Potřeboval bych den či dva, abych shromáždil a uspořádal doličný materiál. Jen jsem se zeptal:

"Je tam o Richardovi Třetím ještě něco víc?"

"Proč by bylo, příteli? V shakespeareovském kánonu, jak přece oba víme, je to jeden z nejslabších článků. Asi vůbec nejslabší."

"Do předvčerejška jsem si to skoro taky myslel. I když ne tak rigorózně. Ale pak jsem viděl Holoubka a celé představení a mnoho se změnilo. I to je hra a nikoli jen žalobný útok. To jsem měl na mysli, když jsem si dovolil za vámi přijít. Promluvit si o tom."

Neodpověděl. Zřejmě ani nevyslechl závěr mé repliky. Už při ní odešel k oknu. Za zády si mul ruce. Tušil jsem nesnáz. Do ticha vešla stařenka s konvicí a tušení mi potvrdila: ani nám herbatu nedolila a vytratila se. Zřejmě znala svého milovaného despotu dopodrobna a nepotřebovala být u toho.

"I vás nachytali," slyšel jsem Helsztynského mluvit do záclon. "Žijte tu a uvidíte, jak je to nesnesitelné. Zmocňují se divadel. Přonikají i na univerzitu."

Budilo to zvědavost na bližší údaje. Nepřicházely. Užil jsem tedy modelu střediskově čekárenských konverzací, za nichž je třeba stěžovateli odpovědět vlastní stížností. Jinak se jeho stav o dotčenost zhorší. Sdělil jsem od stolku hostitelovým zádům, že to

znám, i když jaksi z opačné strany. Za trochu neortodoxní překlad a výklad Hamleta mě roku 60 skoro všichni na katedrách anglistiky, v divadlech, v poměrně úctyhodných listech i na kolegiální konferenci překladatelů vinili, že jsem zkáza Shakespeara.

"To je to pravé slovo," vyjel a zarazil se. "Ne, neinformovali mě, že vy tam u vás jste jeho zkáza. Naopak."

"Zatím už asi polovina jich stačila obrátit."

"Ale oni tady jsou!"

Mladší generace? Nějaká nová vlna? Tak jsem se ptal, a když neodpovídal, začal jsem zobecňovat dávná zjištění, že Shakespeare, jako by opravdu ještě žil a bránil se mumifikaci, provokuje k revizím výkladů a tlumočení. Podřídte ho jediné tradiční interpretaci a je z něho nudný průměrný pořadatel neškodných zábav a významově němých uctívacích večírků, dvorský přísluhovač, tudorovský propagandista. Necitlivost a nechápavost obdobně degraduje i mnoho jiných. Ale byl jsem přerušen:

"The Jews, young man!"

Nadechl jsem se a zůstal zticha. Zažil jsem mnoho rozprav s anti-semity. Nejhorší byli ti, co s tupou samozřejmostí předpokládali obecný a tedy i můj souhlas. Vinou rozčilení jsem ty spory příliš často zpackal. A tak bylo třeba zůstat co nejstřídmější. Vzal jsem ze stolku druhou Helsztynského knihu a šel blíž k němu.

"Tady z toho jsem stačil přečíst jen obsah. Nevím, jestli ty autory máte rád či nerad."

"Kriticky je oceňuji. A co to s tím má společného?" ohlédl se jako po studentovi, který chybně odpovídá a je navíc drzý.

"Měl jste je asi pádně odmítnout. Kde Sherwood Anderson, Dreiser, Faulkner, Hemingway, Steinbeck, Caldwell, Dos Passos například varují před zhoubou hrozící z největšího židovského města na světě, totiž z New Yorku? Je tam těch zkáz lidstva pětkrát víc, než jich před válkou žilo tady ve Varšavě. Americký humor v divadle, v literatuře, ve filmu vyrostl z nich. Nová generace prózy, Bellow, Malamud, Roth, je skoro celá židovská."

"Z iracionálního antisemitismu mě neusvědčíte," znemožnil mi hostitel mrazivě zvládaným hněvem potěšeně pokračovat v oblíbeném katalogu. "Amerika si podvraceče může dovolit. Má dostatek pravých patriotů."

"V literatuře či v dramatu o nich není mnoho slyšet."

"Nic nevíte o Polsku. Ať jsou jich milióny nebo jen tisíce, tady byli a jsou zkázou divadla, literatury, celé kultury. Richarda Tře-

tího, ten velkolepý historický obraz — "

"Podle vašich tištěných slov podružnou hříčku."

" — hrají jako sarkastickou frašku."

"To není tak špatná definice."

"Nic jim není svaté. Nikdo se nemůže divit, že nepoznali Mesiáše. Vylezou z ulity talmudu a hned všechno relativisují, aby i jiní ztratili prostou víru schopnou rozeznat, co prospívá, od toho, co ničí."

"Opravdu to některá ustálená víra dokáže v potřebných okamžicích přesně a včas rozlišit? Promiňte — vy to umíte?"

"Ano."

"Z hlediska které víry?"

"Jako polský patriot."

"Katolík?"

"To je moje věc."

"Co tedy ten patriotismus právě teď aspoň v obrysu znamená?"

"Spolehnutí na Gomulku. Našli jsme v něm dobrého vůdce."

"Skoro totéž jsem tu slyšel i od jiných, ale to nebyli antisemiti. Naopak doufali, že on tu nemoc konečně pomůže potříit."

"Pod vlivem ženy Židovky?" křivě se na mne pousmál a hned se zase mračil do záclony. "Pletou se a budou zklamáni. Je od Oděsy, Chazarka, a to není, jak pomlouvači tvrdí, zbytek Židů příšlých před tisíciletím z Palestiny, ale kmen původně mongolský či tatarský. Z té strany nebezpečí nehrozí."

Náhle jsem měl pocit, že stydnu a blednu. Nebyla to ani tak přímá reakce na hostitelovu promluvu. Zle mi asi především bylo jako částečně obecné lidské bezmocnosti tváří v tvář přesvědčenostem vzešlým z iracionálních podnětů a o ně opřeným. Ještě jsem ho slyšel, jak doříkává:

"Zakusil jsem to na sobě a bylo to dávno přede mnou prokázáno. Jsou historicky a geneticky nadáni a vyučení rozvracet. A užívají toho, aby ovládali. Ten váš Kott, Holoubek a všichni."

A zároveň mě polekala a sklíčila i má zapomětlivost. Než jsem se vydal k Helsztynskému, nahlédl jsem do plánu města. Do prázdného půdorysu před frontou domů s jeho bydlištěm zasahoval nápis MURANÓW. Neopomenutelné jméno. Věděl jsem, kam jdu. Jen to ve mně do tohoto okamžiku zakrývala usilovně zdvořilá trpělivost s pomínutým starcem — reprezentantem obdobně, hůř či míň, raněných nebo posedlých miliónů. Raněných? Posedlých? Svitlo mi zá bílého dne v hnědavém přítmí u Helsztynských, že antisemitismus vůbec není patologický způsob lidského smýšlení. Jako jsou na světě medvědi,

tapíři, hadi, lidi, hyeny, komáři, tak tu existuje i druh živočicha jménem antisemita. A jako některý tvor má parohy, tak on nenávidí Židy etnické i židy náboženské. Jinak je ten jev nevysvětlitelný ve svém pokračování tam, kde ze tří miliónů těch i těch zbyly tisíce a přičinil se o to týž velkoantisemita, který zároveň zmučil a pobil zrovna tolik Poláků. Není koho nenávidět, ale druh antisemita s podstatným znakem nenávisti trvá. Nebo je třeba při každém novém setkání s antisemitou v duchu i nahlas znovu otevřít celou tu temnou a trýznivou řadu otázek, vedoucí od drobných soukromých hnutí myslí přes společenské svazky a střety po velká vraždění, napřed chaotická, pak zdatně organisovaná? Ať tak či tak, stáli jsme teď s panem profesorem na místě činu. Za to, že "zestárl dřív, než zmoudřel", dal by se přirovnat k Learovi. Ale to by bylo rouhání. Lear při vsí krunýřovité okoralosti své myslí raději prchl do šílenství, než aby nechal svoji zlobu růst. Helsztynski okoralost znásobil. Za jeho ramenem a vetchou síťovinou prosvítal pietně zvalcovaný, bělavou šotolinou pokrytý reál onoho půdorysu. Asi čtvrtina katastru varšavského ghetta, do války tristatisícového města v městě. Když ten počet odvozy do lágrů, popravy a beznadějně útěky počátkem roku 43 ztenčily na šedesát tisíc, ghetto se vzepřelo. A bylo smeteno. Muž přede mnou vídal to křičící prostranství den co den. Snad proto v něm došlo k jednomu z těch morálně psychických procesů, zdánlivě protismyslných a zjednodušeně shrnutelných výrokem: "Nemá mě rád, protože mi kdysi ublížil." Nebo se prostě s tou vyhlídkou suverénně vyrovnal. Z velkolepě hromadné vraždy se mu stala one of those things, jak někteří Anglosasové říkají nehodám, které se jejich představám o přirozeném běhu světa či o možnostech lidského vývoje nevymykají natolik, aby bylo proč z jejich podnětu revidovat názory a způsoby myšlení a jednání.

Patrně měl mou odmlku za ústup či souhlas. Obrátil se ke mně:

"Takže se vrátíme k věci, že ano, milý kolego."

Ještě okamžik jsem snesl dívat se mu do tváře. Byla se svým neúpravným knírkem, při své změkklé oblosti a za brýlemi spravenými proužkem leukoplasti až bezmocně lidská. Jako by starořecký dramatický tým měl pravdu proti Shakespearovi: nejsme strůjci svých životů, postojů a osudů, ale jen loutky či oběti těch nahore. Ano, ovšem, co jiného zbývá: rozplačme se nad tímhle počestným komplicem elitních SS, za nic nemůže, je vlečen, nemá svou hlavu — jen takovou, že ho stačila vynést do čela anglistiky slavného Univerzitetu varšavského, nad studenty i kolegy a k ná-

pomocnému souhlasu se stávajícím řodem. Chyběly argumenty, o nichž by se dalo z tisíciny doufat, že tu zdatnou hlavu, přes lidskou slabost dozrálou ke zkamenělé sebeúctě, pohnou k citu a myšlení. Hrozilo mi, že na něj budu rvát či ho škrtit. Otočil jsem se, vymotal z hnědi nábytku a seběhl do popelavě zelené aleje podél Muranówa. Ziemku, Andrzeji, Ello, to přece nemůže být pravda.

Nebyli po ruce, abych tu váhu měl na koho svalit. Sám útěk mě neosvobodil. Dál jsem se v sobě přel o toho nadbytečného znechucovatele dějin lidstva. Ať žárlí na svobodně a objektivně myslící konkurenty. Má proč a lze ho za to jen litovat. Jenže ta žárlivost, jakmile je akutní, budí v něm k činnosti atavistickou či nedávněji nabytou a dřímající chorobnou psychogramatiku potenciálního pogromisty. Mohl by ji umírnit či převrátit v něco humánnějšího. Má jisté vzdělání, a když ho nabýval, humanizační vlivy se mu vedle jiných jistě nabízely k volbě v několika vydáních. Brzy po válce zjevně chtěl nahoru, a tak se nejlépe hodilo aspoň nominálně přijmout to pravé importované učení. Kdo je smí podezřívát z rasových či jiných předsudků? A přece se v jeho různě znárodněných, zetatisovaných či stalinských variantách našlo pod různými jmény pro antisemitismus místa dost. Tedy vliv spíš pochybný. Ale přes všechny zlé osudy tato rzecz pospolita podnes živě trvá a drží se v mnoha ohledech vysoko nad temnou hladinou duchovního poddanství i díky raně přijatému křesťanství, jehož intenzita v katolické podobě je tu větší než kde jinde, snad krom Irska a Itálie. Doktrína církve svaté obsahuje na předním místě i příkaz milosrdenství a lásky k bližnímu. Takže pan profesor a s ním značný díl spoluobčanů musel chodit za tradičně katolickou školu, jestliže v něm zavrženci dokáží vzбудit nenávistný hněv celá desetiletí od časů, kdy byli skoro zcela vyhubeni. Ale ne. Chodili do školy možná příliš pilně. Flux dějin a učení církve svaté obsahuje i divně černokněžnické a v důsledcích vražedné příměsi. Jen co Tertullian objevil, že existuje anima naturaliter christiana, už se každá ta dobrá duše musela bát, aby si křesťanskost nespletla s měkkým srdcem a neztratila se tím, že by neposlechla Šimona Stylitu a "nevzdala se všech světských přepychů krom nenávisti k Židům", že by se snad smilovala nad některým z těch, co neuznájí Mesiáše, protože přeslechla něžně svůdný hlas Jana Zlatouštího, podle něhož "zvrhlost Židů není v jejich jednání, ale v jejich židovství", nebo že by za bližní, jež třeba milovat, měla i "vrahy Pána a proroků, ostouzeče a nenávistníky Boha, pohrdače milostí a nepřátele víry otců", jak krom dalších vynaléza-

vých spílání říká Židům Řehoř z Nyssy, ctěný v Církvi za blahodárnou výmluvnost. O šestnáct set let později ho skoro předčil populistický mluvka a oblíbenec obdobně polonadaných katolických psavců jménem Bloy, který navíc ke knižním kládám zlehka utrousil, že "kdo sympatizuje s Židy, přiznává tím svou zkaženost". Hitler ani křesťany neměl rád. Ale církve krom velkoryse i skromně hrdinských a humánně motivovaných individualit z jejich řad přečkaly Třetí říši bez úhony. Kancléř možná ocenil vynikající křesťanské materiály k protižidovské ideologii.

A náhle mě cosi začalo hnát k rychlejší chůzi směrem k té Aleji Niepodległości, kde jsem u Ziemka měl přístřeší. Jen co otevřu, vybafnou sice na mě tři pečlivě živené i vězněné nalezenecké fenky, ale je nezbytné to riskovat a zamknout se tam před nimi u psacího stolu. Sestup k rezignaci láká víc, ale týž vzduch Varšavy, který k němu vybízí, rázně jej zapovídá. Kdesi tu žije stoicky jemný i drsně otevřený, humorem osvobozující i provokující Lec, původce epigramu: "Byl jsem na dně. Náhle se ozvalo zaklepání zdola." Asi jen tady se k tomu dalo v mysli dospět. Nelze si tu klidně zoufat.

Zkratkovitě jsem spěchal tišinami i bulváry té neodbytně utrpení poutavé koláže, vzniklé ze sutin, z tisícinových zbytků dávné Varšavy, z vůle co nejdřív znovu ustavit i fyzicky zjevnou oporu specificky polského, vždy dalekosáhle rozkolísaného a přitom nezníčitelného smyslu pro niepodległość. Bylo třeba sednout a písmem se vyprostit ze zmatku. Jak svědčí i materiály té koláže, skoro současně se Židy a skoro stejně zakoušeli taky Poláci nestvůrná ponížení a děsivé ztráty. Přesto nenastalo dost úplné vědomí rovnosti. Utrpení nezušlechťuje. Hloupost. Helsztynski zdaleka není sám. Neurčitelný počet slabých, neúspěšných, zdánlivě či skutečně odstrkovaných a urážených se mučí fantomovým steskem po amputovaném organismu v nitru města. Po zaniklém ghettu v ghettu nynějším. Chybí jim hromadné odkladiště proher, slabostí a vnitřních svárů. Odhazují je na hlavy pozůstalých jednotlivců. Jak dlouho ještě?

Osamělost, podle dávného anonymního Řeka "nikde tak veliká jako ve velikém městě", chtěla ze mne udělat zrcadlo zdejší schizofrenie. Bránil jsem se. A spíš než soustavné myšlení vznikalo z toho div ne propagandistické řečnictví. To bylo druhé téma, jež jsem spěchal zapsat. I za pomoci dávných pomyslení rostl náčrt manifestu: než i poslední člověk v tomto světě vždy včas v sobě zpochybní prima facie významy impulsů, vysílaných nelibostmi a exuberancemi z chaosu podvědomí, a s umírňujícími důsledky roz-

pozná, že takové pohnutky uvnitř individuí i celých skupin v souhře s danými podmínkami plodí předpojatosti zavinující vraždy ve velkém, rozpad duší a zhoršení stavu světa, ať je uvaleno moratorium na šíření či provozování antisemitských a jinak rasistických a nadřazeneckých autorů. Nejde o pamfletové štekavce z dob hilsneriád či dreyfusiád, tím méně o Streichery. Zašli či zajdou. Jde o autory písemně či hudebně energické a přimknuté svou výmluvností k látce života: strhnou, očarují, nestřeženě podstrčí vnímateli svůj antisemitismus, nebo ho ukonejší, měl-li už z vlastního antisemitismu zárodečný pocit nesmyslnosti či viny.

Ano, ale dávno dřív, než jsem měl za toho širého čerňového odpoledne Ziemkovo obydlí v dohledu, neklidně rozpolcená Varšava ve mně vykonala své zase jinak. Z těch, jimž genialita či pologenialita nedala dost sil na to, aby se zbavili znelidšťujících odporů - z ubožáka Wagnera potřebujícího k pocitu převahy mučit a ponižovat až k smrti židovského dirigenta Hermanna, okouzleného jeho pustými nadsázkami a neschopného vzdálit se včas, z Demla, jímž patrně v jeho uchvácené a místy úchvatné, přitom vždy přinejlepším polomyslicí psací aktivitě hýbal i ten "polský" běs, radící odkládat vlastní prohry na proklatce, jak to možná provedl i pozdní Céline - bylo mi znenadání nejhůř za to, že mě svou vražednou cenzurou na účet údajně nižší lidské odrůdy dohánějí k cenzurismu. Ani mnohem vyspělejší intelektům a mravním organismům, či z jejich rozhodnutí právě jim, není dovoleno ochuzovat nynější či příští generace o kterýkoli artikulovaně sdělený díl zkušenosti lidí ve světě. Ochranářství může konflikty na čas přitlumit či vzdálit z ohniska pozornosti, ale jejich ponorné intenzity tím asi jen přibývá. Je to zlé, pane Demle, ale naneštěstí jste tu byl a dokonce i jste.

Ze psaní nebylo nic. Nebo přece jen. Sotva jsem vyvedl skákající a štekající Soňu, Belu a Sandru na trávník mezi vozovkami široké předměstské ulice a vrátil je, vděčně spokojené, do přítmi bytu, chlubitivě jsem napsal velkou ceduli: KOCHANY ZIEMEK, mám rád i ty, které vlastně tak moc rád nemám, takže jsem jim za nepřítomnosti jejich pána trochu pomohl. Jdu do STS. Přijdeš? Bylo by to dobré. Jinak je možné, že se bez přítomnosti Tvého rozumu něco stane. Z.

Ziemek opravdu k mé lítosti v STS nebyl. Zato herec Pracz měl narozeniny a v rekonstruovaném empirovém chrámku, kdysi sloužícím zednářům a nyní obdobně polotajným satirikům, se už o přestávce Zlaté rončky, drobného, ale razantního novodobého varšavského Revizora, maličko připíjelo na jeho zdraví a kariéru. Co jsem za

odpoledních hodin potřeboval ze sebe shodit, nezdálo se vhodné k rozpravě ani teď, třebaže pan režisér Markuszewski, malý, rozložitý a chápavý za mnoho jiných, koutkem úst říkal:

"Pan vždy ve Varšavě najde něco horšího, než už poznal."

Flám byl neodvratný a šlo se v sedmi či v osmi po větrných mostech a bulvárech blíž k středu města. Až jsem na velikém prostranství pohledem vzhůru k červeným varovným žárovkám pro letce rozpoznal, ke které obludě jsem veden.

"Tam nejdu," zůstal jsem stát. "Ještě tohle navíc."

"Ale Zdeniek," vzala mě se stříbrným smíchem Ella pod paží a jen Kalvín sám by nešel.

Ella byla nevelká, v obrysech štíhlá a velmi půvabná nepřiliš průkazná herečka a trochu lepší zpěvačka. V SFS druhá či třetí v pořadí. Jejím kouzlem bylo, že ze sebe nic lepšího nedělala. To je všude vzácnost a ve velkonárodně ctižádostivé Varšavě zvlášť. Tys nezpívala v Newportu? Tak to nejsi nic. Elle to nevadilo, i když své touhy měla taky. Zatím ji bavilo hrát a zpívat pod zednářskou střechou, smát se tam s přáteli zrudlostem času a místa a dokonce v těch krátkých týdnech mého pobytu věnovat trochu pozornosti mně. A ta zmíněná obří obluda, k níž jsme se blížili, byla ovšem to zdobením přetížené mamutí šídlo, rukojetí zasazené do středu Varšavy. Byzantskostalinský dort. Kdyby jaksi hegelovsky existovala idea architektury a ta se porůznu promítala do viditelného světa, tohle by asi byla její nejtrapnější ostuda. A Varšavané, partajní i nepartajní, zjevně vědí, jak hanbu toho danajského či vlastně Stalino-va daru aspoň ve svých očích odbourat. Ve čtyřech či pěti kinech uvnitř brontösaura se snad zásadně promítají jen nejméně přípustné filmy, jaké lze na východ od Odry spatřit. Ve třech divadlech se tam hraje, co by jinde v satelitech platilo za provokaci hodnou jen okamžitého zákazu. Takové bylo i Rodinné shromáždění. Věděl jsem o té hře své. Asi o tři roky dřív jsem ji překládal pro Ostravu. T.S.Eliot navždy zůstal větším lyrikem než dramatikem. Přesto má i tahle jeho druhá hra své účinné ostny. Jde o poutavý obraz morálně psychického úpadku vyšší střední vrstvy. Režisér a především scénograf varšavského představení využil dispozic daného sálu, jímž byla improvisovaně předělená obrovitě velkopanská chodba v jednom z nižších pater Paláce kultury. Pro účel inscenace byla ta nabubřele monumentální chodba prodloužena ve vybledle popukané podobě do jeviště. Úpadek jedné vládnoucí vrstvy se rovnal nepři-

znanému úpadku vrstvy údajně zcela jiné a jinak motivované. Varšava se převážně s úspěchem brání ponižování svých vlastních způsobů myšlení.

A to jsem až do toho večera nevěděl, co se skrývá v dvoupatrovém suterénu té nešťastné superstavby. Z jakéhosi důvodu se to jmenuje Sala Kongresówa. A je to přitom veliká kruhovitá taneční a pijácká síň se soustředně kruhovitým bazénem a fontánou uprostřed. Večer co večer "tam už nikdo nechodí, protože je tam pořád plno". Kdosi to pro Pracze a jeho přátele udělal a zadal stůl. Olivrejovaný vrátný sice dostal své zlatůvky, ale v menším počtu, než jaký by ^{mu} podle jeho hierarchie hodnot patřil, kdyby šlo o nepředvídaný vpád hostí. Ať tak či tak, byli jsme uvnitř.

Nikdo mě v tej večer ani později nevinil z opilosti. Jen mi bylo po dvou či třech wodkách volně. Nic má, nic víc. Poprosil jsem Ellu o tanec. Ploužili jsme se nějakou chvíli po širém parketu k nudnému slow foxu, až se mi vzadu v mozku jako těžkopádný výboj ozvalo temné varšavské odpoledne.

"A přesto Varšavu miluju," řekl jsem.

"Nebylo by zlé zkusit život jinde," zatřpytil miláček Ella zelenavě modrýma očima vzhůru ke mně.

"Nepomlouvej tohle město."

"Ja Warszawu nie odczierniam. Ona to denně dělá sama."

"Hloupost, Ello. Zažil jsem odpoledne to nejhorší, co se kde dá zažít, a přece je Varšava - i díky tobě - svobodnější město než mnoho jiných. Vsaď se."

Usedl jsem na okraj bazénu, zul boty, svlékl ponožky, vyhrnul kalhoty a vstoupil do mělké vlašné vody. Ella se střídavě smála a volala, že mě budou zaarestováč. Rytmus kapely znenadání drhl, ztišil se i hluk velkosálu a já se lóudavě procházel bazénem. Ziemek jako by odkudsi trochu znechuceně říkal: "Ty wariat." Jiní, přítomní, se zvučně smáli stejně jako Ella, až pak nastalo skoro úplné ticho. Bylo mi nemístně jako tvorů, který chce provokovat projevem větší volnosti než sami zdejší lidé. Deck došel i Elle. Jen rukou naznačovala, ať jdu z vody ven. Byl bych rád vyhověl, jenže napětí v síni v téže chvíli vzrostlo a viděl jsem proč. Síň má hvězdovitě rozmístěná schodiště sestupující k parketu a k bazénu. Jedním z nich se medvědovitě valil dolů olivrejovaný vyhazovač. Jiným se ~~XXXXXXXX~~ s nenápadnou hbitostí ke mně blížil muž v dokonalém civilu, patrně ředitel podniku. Vyhraje-li medvěd, vynese mě v zubech, říkal jsem si. Přivodil jsem pošetilostí půl směšné, půl vážné minidrama sporu dvou

z mnoha Varšav. Nemyslíci služebník zákona a pořádku se utkával se zdatným inteligentním kariéristou. Nedalo se hned vědět, jak to dopadne. I síň jako by byla rozdělena. Ozval se pobavený smích, ale i tlumené výkřiky. Jejich zvuk dával znát, že žádají zákrok proti výtržnosti. Hudba zmlkla, parket byl prázdný, jen krásná Ella ve stříbřitých šatečkách zůstala nablízku. Sledoval jsem ten výjev z bazénu, jako by jeho aranžérem byl kdosi jiný.

Civilista o tři kroky vyhrál. Pohybem ruky pozlátkového medvěda zarazil a odeslal. Ke mně promluvil jako hostitel k hostovi. Ella se k němu přiblížila. Asi chtěla pod záminkou tlumočení ovlivňovat. Stěží bych našel lepší Porcii. Ředitel se jí s úsměvem uklonił a prohlásil, že pánovi rozumí. Trochu se mýlil. Nevehnala mě do bazénu jen Ella. Byla to po černém odpoledni sázka s Varšavou, jaká dnes vlastně je. A Varšava mě překonala. Ředitel vzal z kapsy saka vzorně bílý kapesník, rozvinul jej a nataženou rukou mi podal tu vlajku smíru mezi pošetilou výzvou a lokální autoritou, šťastně obdařenou přinejmenším na okraji myslí chápavostí k unáhlenostem. Varšava zná unáhlenosti z autopsie. Síň se s úlevou rozšuměla. Nebyl to doslova happy-end. Spíš jen otevření skulinky pro život ve světě tak často nepřičetně svárlivém. To vše v podzemním středu shora popsaného památníku. Utřel jsem si ředitelovým kapesníkem nohy, obul se a shrnul kalhoty. Vznikl už jen přátelský spor, kdo dá kapesník vyprat, zda já či ředitel. Ella to vyřešila tak, že jej vyždímala do bazénu, skryla v dlani a slíbila co nejdřív řediteli přinést. Půvabně rázná Ella. Dávno mi říkají feminista a teď jsem zase jednou věděl, že nejsou daleko od pravdy. Bez ní by to nebylo začalo. Bez ní by to bylo skončilo zcela jinak. Hudba spustila. Ředitel polsky políbil Elle ruku, já mu poděkoval a cestou ke stolu na galerii jsme potkávali dvojice, jež šly pokračovat v tanci. Byly varšavsky hrdé a ničím nedávaly znát, že se snad něco nezvyklého přihodilo.

Ale je, jak bylo řečeno, mnoho Varšav. O dva měsíce později mi Hellsztynski poslal do Prahy obě své knihy. Ve čtyřstránkovém dopise vzpomněl na mou milou návštěvu a pak už jen opakoval, proč jeho spisy mají vyjít česky. Mou nadějí, že se v tom drobném mnohomluvném rukopise dočtu třeba jen zlomkovité opravné zmínky o našem varšavském střetnutí, zesměšnil jako naivitu či důsledek poznávací neschopnosti. Neodpověděl jsem. Hlavní bod sporu bych nebyl mohl zamlčet a nový, tentokrát zcela záměrný pokus rozrazit zkamenělinu mi připadal jako násilí na polomrtvém. Viděl jsem neoblomnost kleslou v sebeponížení, zaznamenal jsem to jako další z četných obdobně nešťastných úkazů a hleděl prací, zábavou a jinými starostmi vyváznout

z jejich důsledků. Helsztynski jinak. V průběhu tří či čtyř měsíců poslal ještě dvě uctivé upomínky. Hlavní bod i v nich opomněl. Nestálo mu, [REDACTED] že mě z bezmocnosti usvědčil už tehdy na břehu muranowského Mrtvého moře.

- - -

/2. ledna 1779/

Dne 2. ledna začal drobet padat sníh a zas sešel, potom 5. téhož více a nato začaly být mrazy prostřední, vždy však přece cesty se dobré dělaly / ... /

- Já zde tímto přítomným psaním žádného nepomlouvám ani neodsuzuji, toliko pravdivou historií o jejich životu a smrti píši. Tak jako o každém i o mně se mluví, tak taky se i psáti může. Kdo by chtěl péru psáti nedati, musil by i ústa lidem zastavovati.

/ ... /

Zde nepíšu pro obšírnost, neb k svému psaní mám cíle jen vždy na maličké chvíle.

/ ... /

Jest taky napsáno, že čím kdo hřeší, tím také trestán bývá: Litera N majíc sobě zamilovanou literu Z, vandrovala s ní a přišla do litery P, kteráž byla spojena s literou Č, a napadla tam jinou literu N spojenou s literou D. Litera Č oblíbila sobě literu N s literou Z a tu literu N s literou D z litery P vyhnala. Protož zůstala ta litera N s literou Z při literě Č a sedí jí na krku, rovně jako žába oblíbila sobě jednou ježka a nyní od něho utíkajíc klně ho, když k ní chce lehnouti. Toť máš pantomii na vzdor té pařížské, kdežto nějaký Kuba tyto litery dohromady smísil: L, M, C V, P, ale k posměchu; tato pak není, nýbrž k naučení. Chceš vědět tu pařížskou? Litera L rozdála oheň, litera M přinášela dříví, litera C V mečem ten oheň rozmetávala a litera P ta prý na ten oheň olej lila. - Když oni smějí, proč my ne?

/26. ledna 1779/

26. ledna poručení do Kouřimě přišlo, aby se všecky fůry s magacínem již do Náchoda a do Dušníka, jenž v hrabství leží, posílaly a obracely.

/ ... /

V ten čas veliké klády dubové na hollandský způsob v Kersku se rozřezávaly, nebo 500 dubů k potřebě oné nové pevnosti u Litoměřic /Terezína/ tu se povracelo a některé celé klády k Labi se vozily; že pak zima nestálá byla a cesta bahnivá jsoucí nedala takovou tíž k Labi voziti, protož takové klády na vysoké vozy se vystřikovaly a některé na 4, jiné na 8 i na 12 a na 16 dílů se rozřezávaly a tak teprva rozřezané k Labi se vozily. Vory z borovic se dělaly, jichžto 1000 opět se povracelo, a na vrch vorů klády dubové a ty rozřezané díly se kladly a tak po Labi dolů plavily. Správce té plavby byl nějaký Vostrý z Kostomlátek. Na vracení těch dubům na hranění a rozdělávání těch klád, na dělání a vážení vorů a té plavbě mnozí lidé veliké peníze vydělali.

/ ... /

Že dříví na rumburském panství poraženého počem zde pění, to mám od syna svého, Vojtěcha Vaváka, kterýž tam ve vsi Liedersgruncu při král. sílnici pikérem jest a stanním p. polesným často mluví.

/ ... /

Těch kusů, našich hostí, již máme všichni dosti. Jestli tu čicouh bucou, učiní zemi chudou, ž an prve málo měla, neb všecka zhubeněla

/ ... /

Již co vidíme, ejhle, skrz ty letošní brejle, hned na jejích ukázce padá k velké otázce.

Co dále uhlédáme, ještě na háře máme

/ ... /

Jak krásná a spanilá věc jest něco starožitného čísti, viděti, o tom mluvíti i psáti uměti, mohl bych na to obzvláštní předmluvu učiniti, ale nemám času. Zkuste to, děti! Když zvíte, samy sobě odpovíte. Když já budu ležet v hrobě, vy mně budete svědkové.

/ ... /

Potomkům to budě divné, jak se teď lid hubí mylně.

/ ... /

My jsme kvílili, se strachovali, syny své ... i ty Rusy živili, s nimi dost mnoho těžkostí a nenagraditelných škod zkusili, tak že ani jeden den nám bez těžkostí neminul. Ale pyšní jakéhokoliv druhu a vyjasnění politici, ti se smáli, plesali a ještě více těch trpkých a nás zabíjejících časů očekávajíce míti chtěli. Jak lítostivé patření bývalo jen na ty polské voly, kteří nejen z Polska, ale až z Podolie a Ukrajiny přes 300 mil k armádě do říše jíti musili, tu v přeukratné zimě a sněhu, tu zas v děšti, blátě šli a přes noc stáli, malý kousek a třebaš třikrát shrabaného a zhnílého sena dostáli; někteří přetěžce na nohy zhnětční byvše s odpočíváním šli, cestu krví kropili a smutně na lidi a na své honce se ohlížejíce ještě k své těžkosti mnoho ran dostali.

/ ... /

Toho dne syn můj Vojtěch, do Němec do vsi Doubí blíž Rechlice němčině se učiti s formany odjel. V předpravené Rechliui již prve od měsíce června též můj starší syn Jan v tamní škole na učení jest, do kteréžto školy i teď Vojtěch chodí.

/ ... /

My žádnou bouřku začínati a svatý pokoj rušiti nemíníme, jen mírnost, jen směřitelnost žádáme. My umíme dosti těžká břemena nésti, jen nám takové jako prv nesmesitelné nedávejte

/30. ledna 1779/

30. ledna Ondřej Bartoloměj Grim, direktor panství kolínského, tam ostá-

vající první, - nebo prve panství to poděbradským hejtmanem vždycky se řídilo, - jakožto v den sobotní řízení drobet přísněji konal, po kterémžto přišel do svého kvartýru na sesli sedl a tu hned střelou smrti trefen a dne 1. února, v pondělí po devítiku, pohřben.

/ ... /

Ale má-liš i samé nařízení tak nás trápit, že jako při nenadálém ohni mysl zmatenost činí, rozum trápí a dokonalost toho tak těžce vyhledávati se má? Víme, že ve vlasti naší jen za naší paměti mnohokrát nepřátelé byli a všeliké divné věci nařizovali i cizími a neznámými jazyky mluvili, avšak přece bez výkladu se jim srozumělo - a nyní domácího našeho pána a monacha nařízení tak těžce se pochopuje; odkud to?

/3. února 1779/

Sníh, jenž 5. ledna spadl, tak pomalu se ztratil, že ho ani znát nebylo, a tak vždy na holo, jak říkáme, mrzlo bez velké a prucké zimy. Dne 3. února zas něco málo sněhu spadlo a ten do večera sešel a hned začaly teplé a pěkné časy s ranními mrázky, jako z jara bývá. Na horách ale sněhu dosti bylo.

/ ... /

Co se nyní vůkol mluví a v novinách čte, není možné jak pro množství, tak pro nepravdu všeho psáti. Že I ty noviny některé věci jeden týden tvrdí a druhý týden odvolávají

/ ... /

Druhý díl, samostatné jeho dílo, dlouho zůstal v rukopise v knihovně klášterní se nacházel, který pro své milé Čechy mnoho práce perem udělal, vlasti své se odsloužil, všem potomkům, zvláště pak lenochům a marnožroutům příklad zanechal. Mezi jinými mnohými spisy i Kroniku českou obnovil, rozšířil a Hájka téměř mrtvého zase jako z mrtvých vzkřísil, kteréžto první díl, potud totižto, pokud Hájek psal, zhusta se nachází, druhý pak díl, rukou jeho sepsaný, leží v špitále u vody co u bravního rybníka a nemá již 78 let člověka, co by jej do vody ~~hodil~~ - chci říci do tiskárny hodil, an tou vodou nyní dosti často nevím jaký anjel hýbe a kalí.

/ ... /

Dne 4. téhož Holan bobnický z Prahy z arestu domů propuštěný jsa, do Bobnic k manželce se navrátil, učiniv vyznání víry katolické.

/ ... /

Témuž Holanovi půjčil jsem jednu knížku víru vyučující, žádostiv jsa, aby se z ní napravil, ale on se napravil jako řemen v uhlí, ba ani snad v ní nečetl, nebo v roce, kdy mi ji odvedl, tak nová a celistvá byla, jako by jí žádný v ruce neměl.

/ ... /

Hle jak to škodí přece, kdo nikdy knihy nečte.

/9. února 1779/

Dne 9. února, v úterý po neděli Sexagesima, okolo 10. hodiny před půlnocí červenost veliká na obloze nebeské viděti se dala a ta od strany půlnoční k západu šla, od nížto paprsky vzhůru a dolů se spatřovaly. Dne 10. zas u večer v těch místech maličká jen toliko červenost se začala a trvala do osmi. Podle mého zdání a očí našich spatření zdálo se, jako by ta červenost nad Kladskem se začínala a k Praze šla. Mezi ní vyvstaly v okamžení dva bílé pruhy a hned se zas ztratily; potom počal od tence k straně půlnoční zase jeden bílý pruh anebo sloup vyskočil a hned se též ztratil. Červenost ta barvu krvavou měla a takto téměř vyhlížela: A = konec ten, jenž k západu šel a nad Prahou jako by se ztratil. B = konec, jenž od strany půlnoční stál. 1, 2, 3 jsou ty bílé pruhy aneb sloupy. - V čas té červenosti noc velmi jasná a tichá byla, že nejmenší hvězdu vidět bylo, jakož i ta červenost tak subtilná byla, že skrze ní hvězdy se spatřovaly.

/ ... /

V těch dnech jak v kostelích tak v zámcích prohlášen jest opět přísný mandát císařský proti všem bludníkům a od víry svaté katolické hanobným odpadlcům, v nichž doloženo, kdo by vyjevil a dokázal někoho, jenž bludné knihy má, že dostane 100 zl., a toho, jenž je roznáší, kdo dostane, má míti 200 zl. Takový bludník po prvním napomenutí nenapravit-li by se, má býti na rok do špinhauzu dán, po druhé na tři léta do pevnosti a po třetí věčně na galery odsouzen, statek mu vzat, děti, měl-li by velké, sem tam rozvezeny, a měl-li by malé, po katolicku vyučeny.

/ ... /

Téhož dne z jisté důležitosti z města Bydčova do vsi Starého Bydčova jsem přišel a tam ten dalece rozhlášený zvon při kostele farním sv. milého Prokopa visící spatřil. Do té vsi dolejšímu šenkýři, dobrému muži, poslal jsem "život sv. Prokopa" v osmerce k veliké jeho radosti, darmo.

/ ... /

Klyčež Gabalístýcký

A	b	c	d	e	f	g	h	i	k	l	n	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	T	v	x	y	z
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100	200	300	400	500					

/ ... /

Gabala: NAAM WSEEN MILI ... 755

▲ LASKAVI..... 332

OTEC PRAWI..... 708

/ ... /

Mrzím se sám, že vše nemohu psáti, mé děti, vám obšírnou zprávu dáti, neb na krátce nám výaluv dosti shojna: krom vši práce musím orati s volma.

/ ... /

Znáš mě dobře a já tebe, stůjme vždy v té míře. Jestli tě mé řádky mrzí, snad máš místa dosti, zahod je od sebe brzy, dřív než přijou horší. Mně se tím nic neublíží, já jsem zvyklý všemu, můj vtip se hluboce nábí pro-
ti vtipu tvému. Abych tě dél nezdržoval, raději budu mlčet, bys na to, co
jsem ~~opracoval~~ zpracoval, nejal se snad vrčet. Mnohý Čech má rukopisy,
však z nich málo ven dá -

/ ... /

Čechové milí, dobře se mějte, tuto písničku sobě zpívejte, - kdo skládal,
já sám vím, však jména svého nepovím.

Je ta písnička v Uhřích dlaná, po jistém poslu do Čech poslána, ji sobě
zpívejte, sobě přešpanou dodejte. Konec.

/ ... /

Aby pak někdo neřekl, že se jen jako ona Szopova vrána chlubím a jako
lejno na vodě plynoucí za jablko se vydávám, napíšu zde aspoň všecky ty
zapověšené a kacířské knihy, které jsem skutečně četl a v ruku svých
měl

/15. února 1779/

Dne 15., v pondělí masopustní, celý den mlha, v úterý pěkný teplý čas,
a vždy až do první neděle postní, v kterouž takový jasný a teplý čas byl,
jako bývá máje měsíce, a ten ~~ten~~ týden napořád orba polní se začala. Ob-
zvláště pak v semích černých, v dolinách a mokřinách dobře se oralo, tak
že, kde se někdy až o svatém Jiří seje a dřív pro mokro ~~nemůže~~, tu se
velmi dobře oralo.

/ ... /

Bylo v ten čas za jistou věc praveno, že ti lidé mají mezi sebou popsání
všech v království českém se nacházejících osob své sekty a že jest jich
přes 30 tisíc, což všecko vyzvěděli ti, již knihy jim roznášeli a od jed-
ných k druhým všeliké tajnosti a puntování přenášeli.

/ ... /

Všeliké proroctví, která na ten již pomíjející 1777. rok předpověděna by-
la, pozadu zůstala, což někteří páni proroci vidouce a že se s netrefou
potkali, nalyšice, začali jinou přísti, totiž že prý to není pravý 77. rok,
ale co se píše sedmý, ten že jest šestý a co bude osmý, ten že bude tepr-
va spravedlivý sedmdesátý sedmý

/ ... /

Onem pak Antonín Myvelt z Ktyně byl netoliko pro své ctnosti a velkou
možnost, ale taky pro svého pana bratra, bývalého tu na Náchodě po tolik
let direktora, u všech lidí i u pánů vážný člověk. ... Kterýž sice nejprv
moudrou řečí je krotil a jim se k službám obětoval, až oni rozličné věci
na něm chtěli, až on maje šest písafů na rozličné zámký listy posílal, v

nichž bylo psáno, naby se ony dávno strany svobody patenty dané lidu přečtly ... A tak se s tím Nyveltem stalo jako s někým, jenž víno pije, které dokuď pije málo a mírně, zůstává moudrým, ale když již pije mnoho, bude potom bláznem. Aneb jako kdo v čas povodně hráz u rybníka hradí a spravuje, posléz i s tím od vody vzat aneb zahrán bývá. Tentýž Nyvelt ještě posavad v Praze vězněn jest. Ten pan direktor Nyvelt vydal českou knížku o Panně Marii Svatoňovské v osmerce, v roce 1736, kterouž mám.

/26. února 1779/

Dne 26., 27. a 28. února ve dne i v noci tmavá a hustá mlha byla, že na jeden non sotva vidět bylo. Potom byly pořád jasné a příjemné dny, lidé napořád seli

/ ... /

Měl jsem já po svém otci, Janovi Vavákovi, chalupu gruntovní a dědičnou pod nr. 4, kterou byl otec můj od gruntu nr. 3 v roce 1754 oddělil a vystavěl, připojiv k ní 3 kopy záhonů rolí. Ta chalupa aneb gruntek pro malost místa velmi skrovně vystavený byl ... a pak mně v roce 1761 odevzdán byl, kdežto jsem já zůstával až do roku 1778, v němžto přestěhoval jsem se do statku nr. 16, kterýžto statek moje manželka ... právně sdělila; v té chalupě pak až posud podruhy jsem míval. ~~Ruzička~~

/ ... /

Co Rušané Turkům skrze pořád sběhlých 20 let vzali a jak divně i při moři Prostředzemním /v mapách mare Mediterraneum slove/ své panství rozšířili, mně není možné všeho psáti. Toto jen přidám, že v té ruské vojně, kterou na moři Prostředzemním s Turky vedli, taky několik našich vlastenců Čechův se nacházelo; neb jsem s jedním mluvil v Praze, kterýž z Konova za Nymburkem rodič jest, a ten byv na vandru jako malíř v městě Padui ve Vlaších právě tehdež, když Rusové /říkáme také "Možškvané"/ již prve celou Evropu obepluvše k Padui přistáli, kdež on jako ožralý na vojnu jim se dal, po téměř do lodi na moře od nich vnešen celá tři léta u nich sloužil a mezi tím i několik jiných Čechův tam spatřiv, z toho veselejší byl.

/ ... /

Zatím: Ne vše bývá pravda, co se mluví, ne vše to má, čím se kdo chlubí. Někdy pravdu nezvíme ani v našich ~~maximálních~~ krajinách, lež pak časem vidíme i v tištěných novinách.

/ ... /

Ale pravdu psáti dlužen jsem. Každá prý vrána své hnízdo chválí a nedostatky své žádný nezjeví; nicméně, co se píše, pravda psáti se má. Ovšem, jak na vysokých horách, tak v hlubokých dolínách sníh padává, - tak faleš a lest všudy se shledává. Nejsmeť my ve všem čisti sedláci, jsou mezi námi taky mnozí čtveráci, - ač některé falše a chytrosti u nás proto

jsou z částky, že nemáme nikde u vyšších lásky. Necht' jsme bohatí ne-
chudí, mnozí nás vždy přese hubí. Tak jim proti nám chut ztvrdla, nepře-
jít nám čest i hrdla. Ale my na to nedbáme

/ ... /

Měl bych já zde mnoho psátí o té bídě, - budu radš konec čekati, jestli
přijde, který nepřijde-li dlouho, pravím směle, nematných seďláků mnoho
na drť smele.

/ ... /

Po tom sněhu opět pole tak se rozkvasila a rozmokla a vnitřní vodní žily
se ~~zvedly~~ zdvihly, že zase velmi dlouho jarní setí trvalo.

/ ... /

O těch chlumeckých zajatých jistějši správu dostav od jednoho pana lei-
tenanta od regimentu Wallis, kterýž tam byl, píšu, že ti toliko z téže
jízďárny s padesáti ranami propuštěním kteří málo vinni byli; kteří pak
nuceně šli, ti bez bití puštění, ostatní ale odvážlivci, jichž jest na
200, jsou tam posavad. Těm když začali chléb dávat, řekli, že se o něj
neprosí; protož dva dni není jim dáno, až o něj prosili. Vodu taky do ká-
dě, na každého jeden kejďlík, jim tam vlejou a tak tam dosavad jsouce v
neřádu svém vlastním jísti i ležeti musejí, přece však milosti nežádají.
Slyšel jsem to 12. dubna, v Sazometnou středu.

/ ... /

Měsíc března byl téměř veskrz studený a nepříjemný, 27. a 28. téhož v ce-
lé naší zemi bralo se na vojnu a každý hospodář svého syna neb čeledína
musil sám k rychtáři aneb do zámku přivést; kdo to neučinil, těžké odpo-
vidání měl. Lidu veliké množství pěkného a mladého dostalo se.

/22. března 1779/

že

Dne 16. téhož malický deštík ráno spadl, jakož i dne 22. téhož zas ráno
drobet přšelo.

/ ... /

Ó, kde jsi spravedlnost - proti nespravedlnosti! Ó, kde jsi upřímnost -
proti falešnosti! Ó, kde jsi poslušnost - proti zlé svobodnosti!

/ ... /

Mne obzvláště do hrozné nenávisti vzali, že jsem je drobet jednou písmem
přemáhal a je zahanboval i proto také, že jiné zrážím, aby s nimi nic ne-
měli a jim nevěřili... Protož i šalobu, ale lživou, jak panu faráři, tak
panu vrchnímu na mne sadali, totiž, že jsem zhaněl císařský patent a že
je satracuju a do pekla odsuzuju, což však žádná pravda není. Ale není
divu, neb kde lživě věří, lživě mluví.

/ ... /

Vpravdě schyluje se k onomu starodávnímu proroctví, jež dí, že přijde čas,
v něžto na pražském mostě bude tak vzácný Čech k spatření, jako jelen se

zlatými parohy.

/ ... /

Ještě něco z strany spisování knih: Máš vědět, sprostý, upřímný katolíku, že kacířští spisovatelé převeliké množství knih sepsali a spisují dosavad, však všechny s malou prací a krátce, a to ne bez chytrosti: Ale předmluvy mají velmi obáirné, lahodné, právě kramář své zboží chválící. Najdeš v nich také lechtající příписы, v nich oulisané lichocení rozličným pánům; v těch knihách všech je ovšem mnoho břesku, ale málo vlny, - tak naši staří říkávali o miserných, nemocných a prašivých ovcích, že mají mnoho břesku, t.j. bečení, ale málo vlny.

/ ... /

Českou vlnu a český chléb všudy rádi mají, na českou řeč a český vzhled nehrubě co dají.

/ ... /

svobodný Pán z Karyghmeyna, Jeho c.k. Milosti skutečná tajná Rada a Komorník, král. řádu Štěpánského komendátor, a Prezydent c. k. Gubernyem, veřejně se v jednom na věrné Čechy prohlášení takto vyhlásiti ráčil: "Já jsem na to hrdý, že jsem Čech!" Sláva budiž i věčná památka v Čechyckém národu tomuto vznešenému a přeslavnému Čechu!

/23. března 1779/

A toho měsíce přestali jsme jezdit do Hradce na šance. To tam jezzení a lidí posílání začalo se již minulého, 1778 roku v měsíci březnu a trvalo celý rok až zas do března. ... Tak to taky téměř přední soužení když již každého omrzelo a veliké stýskání pan vrchní slyšel i sám pozoroval, protož jak krajskému ovřadu, tak i do Prahy psal a šťastně přestání toho obdržel, a tak března měsíce na šance do Hradce fórowaňi a naDeňlkV WIhánění přestalo; nebo časem, když některý podruh, zvlášť ve žni, tam nešel, na kanceláři karabáčem bit byl. Ale z bližších panství v našem kraji až posavad tam jedou a jdou.

/ ... /

Co jsem tam více nastřádal a abecedně spořádal, to tobě, bratře čtenáři, kladu chutně před tvou tvář. Vem si medle z toho příklad a své smysly k tomu připrav, abys, kde co podobného spatříš cti, chvály hodného, neobmeškal to napsati a potomkům zanechati; tím je povsbudíš k pilnosti, potřebné prozřetelnosti a budeš s nimi mluvit, byť že tělo musí hnít; ba, když budeš i v kostnici, tvá řeč ve dne i při svíci bude od mnohých čítána a od jiných poslouchána, - tak budou se radovati a na tebe vzpomínati, některé věci vezmou v div, ty - mrtvý - budeš jako živ.

/ ... /

přišla k vytištění knížka jménem "Ma ve dne jako v noci", v níž se jadrně vypravuje ... kteroužto knížku loňského roku měsíce března a dubna já

jsem sepsal a Jeho Milostí p. baronovi z Riegerrů, poslal, kterýž dal
ji hned do němčiny přenésti a vytlačiti; nato morice srpna umřel, a ny-
ní kdo tuto českou /čehož jsem se nikdy nenadál/ do tisku díti a po
vlasti ji oznámiti sobě oblíbil, já sám až dosavad nevím. Některé chyby
v řečovic ne mou vinou do ní se vploučily, jako na stránce 87., kde stojí
"ftr." /jest znamení počtářské: strychy/, má býti "fs," to jest kopy atd.
/ ... /

V týž den v mé doma nebytnosti přijel ke mně do Milčie onen znamenitý
Čech, velebný pan Josef Dobrovský, kterýž nedávno v zemi švédské v městě
Štokholmu a v jiných zemích za příčinou starých českých knih knihárny pro-
hlížel. S ním taky přijel veleb. pan Tomáš Weininger, farář lábeznický. Že
jsem doma nebyl, oba litovali, svá jména napsaná u mne zanechali.

/ ... /

Synové: Jan Ivan narozen 20 června. Martin narozen 9. září. Oženil se 28.1.
/24. března 1779/

Dne 24. března obdržel jsem jistou a dokonalou zprávu o propuštění a do
domů navrácení našich českých

/ ... /

Oběšení u Prahy skrz tu rebelii sedlskou byli tito: 1. Josef Mirán z Před-
letie, panství Stěnic hraběte Losy, za branou Poříčskou. 2. Josef Dvořák
z Rostok knížete Liechtenšteina, za branou Oujezdskou. 3. Josef Černý, pa-
cholek z Rostok téhož Dvořáka, za branou Brusnou. 4. Josef Šafář z Postři-
žina, panství Veltrus hraběte Chotky, za branou Vyšehradskou. Sami Josefové.

/ ... /

Rovněž i politika těchto časů znamenitou pohnutku a mysle rozondění zkouší,
aspoň taky dle toho, co nejvíc miluje

/ ... /

Něco o trpělivosti: Dne 3. dubna, v Provodní neděli, zhylna mně klisna
vraná, pětiletá, za nižto mohl jsem dostati 150 zl.; 4. dubna, v pondělí,
sesypala se mně studnice 12 loket hluboká, která než k svému stavu přišla,
mnohem více dala práce a tahání nežli nová. Před tím dne 2. února, na den
hromnic, 8 trámů nad marštalí, které jen 10 let tam byly, ve sdech přehni-
ly a spadly, kdež sas nové býti musí. K tomu žádná klisna se čtyř hřibátke
nedala, a také nyní v této převeliké koňské drabotě já žádné hřibě nemám
a pro drabotu koupiti nemohu a při tom i ostatní rány peníze míti chtějí.

Jsem já člověk strastný rovně jako jiní
a málokdy šťastný s nábytkami svými
a zřídka veselá moje mysl bývá,
vždycky víc truchlivá s příčin, které mívá.

/ ... /

což vy v své paměti máte
a zas svým dětem povídejte,
neb dobře jest vědět i mluvit chutně
o svém rodu vzhůru do kolikátého stupně.

Zatím jen toto čtěte, sebe i předky čtete!

/ ... /

zdi biliti a jiné, také i zbytečné, věci činiti, že tu není možné všeho vysloviti. Mnohá hospodyně od toho již téměř všecku trpělivost ztratili. Žádnému dobrého slova nedala, ale jak k čeládce, tak k dětem, ano k muži svému tvrdě velmi mluvila a do toho se s hubou dala, buď právě nebo neprávě, těžce ho vyplácala. Protož moudří hospodářové obyčej měli v ty dni raděj v poli a ven z domu práci konati a celý den domů na oči takovým správním nechoditi.

/20. března 1779/

Item dne 20. března, v sobotu před nedělí Smrtnou, pan vrchní poděbradský připamatoval všem rychtářům a lidem, pokudž kdo podle loňského nařízení stromů nasázel, aby sobě pro peníze přišel. Bylo zajisté loni od naší nejmilostivější paní a královny k lepšímu a hojnějšímu sázení stromů vzbuzeno a připovězeno, kdo vsadí 100 stromů buď v zahradě aneb okolo pole, a ty se ujmou, že dostane jeden souverain Dór aneb sufrin, to jest 12 zl. 40kr., a kdo 60 stromů, ten půl sufrinu, a kdo 40, ten dva zlaté. Protož to nařízení opětoval a těm, již by to učinili a skrz rychtáře dokázali, peníze hned že dostanou, přišel, ano též hned v neděli, 21. téhož, každý rychtář poznamenání, co kdo loni stromů vsadil a mnoho-li se jich ujalo, odvésti musil.

/ ... /

Mezi nejstarožitnějšími rody českými jest rod p. p. z Lobkovic a oni taky ne jinde než v Lobkovicích se rodí, neb tam každá a vždy paní těhotná přijede, porodí a 6 neděl odбудe. Budiž tak i dále!

/ ... /

Ten dobrý muž, pan Höchenberger, natlačil taky mnoho všelikých knížek i písniček sektářských s doufáním hojného zisku, ale přešlo je to, zůstaly mu v kvelbu. Nedávno mně je všechny ukazoval a na ně lál, že již nekupují, a protož tento kalendář jim zamyslí, na něž větší odbyt má. Mně pak jeden daro dal a tomu chtěl, abych sobě, jaké chci, knížky i písne vybral, že mně daro mají k službě býti, ale já jsem na to řekl: "Poněvadě, kdo pracoval /t.j. ty písne a knížky skládal/, dokonalý nebyl, takyť práce za mnoho nestojí." Taky jsem mu řekl, proč ty pastory v tom kalendáři tak velebíš, ješto jsou jen holé privátní osoby? Odpověděl, že to prý ti blázní rádi mají a tím spíš kupují. He, jak k dosáhnutí zisku někdo třeba za nehet vedřel by si třískul

/22. března 1779/

Když právě na Světou neděli, dne 28. března, toto píši, připadlo mně na mysl, kterak před deseti lety přestal ten starodávňi obyčej, že děti na Světou neděli pěkně přistrojené jsouce zpívaly "lístky", to jest tak zhotovené a složené rýmy o přehořkém uaučení Páně a pro památku toho slavného od dětí židovských Pánu Ježíši na oslátku do Jerusaléma je-
coucím prozpěvování. První záповěď téhož zpívání stala se v roce 1769, a hned toho roku v městech to přestalo, někde teprve v druhém, 1770. roce. I přec by to bylo přestáno, rozličně o tom byly soudy. Někdy taky dobrá vůle ve zlou se promění;

/ ... /

Cokolivk nyní pravějí noviny, ve všech zemích na všech stranách: jen o samých těžkých ranách, které národové hojně působí k budoucí vojně, jako by bylo dost málo, co se až posavad stalo,

/ ... /

Kdo ty Rusy trochu zkusí, o škodách povídat musí.

/ ... /

Jak pak by takoví loupežníci, když se dostanou, trestáni byli, z toho se pozná, že onen kašik, šenkýř velimský, u něhož se roztlučený škrannický kalich nalezl, byv čtyři neděle v Kouřimě v šatlavě, zas domův puštěn jest a zboží jeho, které mu ouřadně od zámku poděbradského vzato bylo, zas mu vše vráceno. Slyšet obecně se dalo, že v Praze takový jeden při právě řekl: "Když vládě bere ve dne, proč bych já nebral v noci?"

Ač to za pravdu nestavím,
ani ty řeči neslavím.

/ ... /

Kuských outrat neb nákladů, které tento měsíc popisované a ku král. kraj. ouřadu a ke gubernium odevzdané byly, ač pak jen na sprostého muže zo krejcarů a na oficíra 38 krejcarů se počítalo, vyneslo to na panství poděbradském přes 10 000; naše ves Milčice má 774 zl., Chotouň 1500 zl. atd.

/ ... /

V Praze povodeň taková byla, jakouž netoliko žádný tam nepamatuje, ale ani v kronikách zapsána není. Ačkoliv léta 1501 taková voda tam byla, že saje na ovesném mandelku seděl a tak na Staroměstském rynku ploval, nicméně tehdež spíše do města voda vyraziti mohla nežli nyní, a přece tehdež přes zábradlí na mostě nešla jako nyní. ... Na mostě stojící strážnice /"Wacht-štubny"/ zadní díl spadl spolu se dvěma tam ležícími vojáky, dva pak vojáci přece na mostě zůstavše /neb pod ztracením hrdla ze stráže nedocháseti regule jest/, potom když voda přes zábradlí o obou konců mostu šla, oni s velikým strachem dva dni a dvě noci zimou se třesoucí uprostřed mostu býti musili.

/1. dubna 1779/

Na Zelený čtvrtek, 1. dubna, náš pan vrchní se rozstonał v zámku poděbradském. U Veliký pátek ráno s východem slunce duše z těla Jana Cermáka, purkrabího na Poděbradech, po vystálé dlouhé nemoci taky vyšla a nato za dvě hodiny zas Matěje Schäfelhofra, tamž důchodního, též s tělem se rozdělila.

/ ... /

Nic dlouho tajné nebývá, co spravedlnosti nemívá. Co jest jistého, to povím, dal to někdo až do novin, že u Hory Kutné domek, kterýž byl zlodějí zlomek a náležel jenom katu, jest řezníkům za šlachtatu. To kutnohorští páni již i sami čtouce teprva prohlédli a poslavše odhad do Prahy to jen způsobili, že to novinář v jiných novinách odvolal, jako by to nebylo pravda; ale což platno, kdož to z lidí vymaže?

/ ... /

chut jsem dostal, abyh ne tak pro sebe jako pro potomky nějaké popsání a vyjádření o všem tom učinil. Te až v vlasti a zemi naší, ano i v kraji v němžto bydlím, leží, přece ale 8 mil odsud vzdálené jest, a pro podnět jiných vlastenců svých, jak mají, když se z domu někam odeberou, místa neznámá vyšetřovati a je sobě i potomkům známé činiti a tak v zemi své aspoň povědomýa sebe dělati, toto vypsání zvláště pro vás, mé milé děti, neliknují se sem přidati.

/ ... /

i tu: čemu práva chtějí, když právníci spějí? Věci skrz to zlejí a, lidé s škodou klejí.

/ ... /

Šelmy, pravím, neb každá záhubná a lid trápící věc od starodávna jmenuje se krátkým slovem šelma.

/ ... /

láska se měniv ukrutnost, nelidskou zuřivost, zabynula přívětivost, jenž byla otcův etnost.

Zdaliž co vyřídíme, nezvíme tak brzy, neb snad zůstati musíme zas v tom, co nás mrzí.

/ ... /

Já byvši v Prase práv toho času, četl jsem to tam při jednom kvasu: Čech - vůl, Němec - kůl, Uher - tráva zelená, Francouz - růže červená. Tak někdy Němci Čechům mluvívali. Replika:

Přišel vůl, slámal kůl, sebral trávu zelenou, posral růži červenou.

Tak Čechevé Němcům odpovídávali. Brave, bravo! Posral, posral!

/ ... /

Letošní jaro podnět mi dalo, byh jeho krásu z těch teplých časů pochá-

nející, potěšující znamenal perem v duchu veselém: Kdo letos dřív jaro
přihnal? Teplo. Kdo pošmourné dny pryč vyhnal? Světlo. Kdo símu mrazy roz-
razil? Teplo. Kdo polní práce narazil? Světlo. Kdo osení zaselenil? Teplo.
Kdo tmavé páry vyplnil? Světlo. Kdo stromy od jíně chránil? Teplo. Kdo
studeným dýmům bránil? Světlo. Kdo brze v zahradách sázel? Teplo. Kdo
husté mlhy rozrážel? Světlo. Kdo brze zem travou odíl? Teplo. Kdo jasnos-
tí celou polil? Světlo. Kdo nám to všechno ukázal. Světlo. Kdo nám to znáti
rozkázal? Teplo. Kdo nám rozum k všemu dává? Světlo. Kdo nás ve všem za-
chovává? Teplo. Kdo nám radost rozhojňuje? Světlo. Kdo nás v stálosti pru-
buje? Teplo. Kdo nás ve vnitř osvěcuje? Světlo. Kdo zevnitř obohacuje? Tep-
lo. Kdo nás v temnotě rozráží? Světlo. Kdo srdce k sobě přiráží? Teplo.
Kdo nás odtud dále vede? Světlo. Kdo nás tam někdy přivede? Teplo.
Jasno milé Světlo, čím nám milé teplo, by jsouc osvěcení světlem, byli
sjednoceni s Teplem! Ó nejjasnější Světlo, srdce osvěcuj, ó nejvzácnější
Teplo, lásku rozměcuj!

/4. dubna 1779/

Dne 4. a 5. dubna, v svátky velikonoční, takové teplo a jasno bylo, jako
téměř v máji. V cestách všudy plno prachu, jako ve žni bývá a v polích již
sucho začínalo být. Stromy merunkové, broskvové, jablečnové i hruškové a
trnové začínaly kvést, ano taky v Poděbradech v neděli Květnou, 28. břes-
na, merunky kvetly

/ ... /

Že pak po několika letech, když my pamětníci toho vymřeme, mnozí nic vědě-
ti nebudou, co jsou byly literátské kůry, protož jejich jestost tuto
krátce napíši:

/ ... /

Od půl máje běhouni jejich jakés knížky malé tištěné rozmášli a draze vel-
mi, totiž za 8 krejcarů prodávali; těm pak dali jméno "Knižky biskupa hra-
deckého". Tu bylo radosti, nejináč než jako by nebe otevřené viděli, tu by-
lo scházení, běhání, posílání, radostného čtení, rukama plácání, ba mnozí
snad až plakali a celé noci nespali, že knížku samého biskupa hradeckého
mají. My katolíci nejprv jsme nic nevěděli, jaké to jubileum slaví, až jsme
se vždy té šírající kobylky /sající na křídlech sleva/ dobrali a tu milem
knížku biskupa hradeckého /tak jak hlas žel/ taky spatřili.

Byl jsem jí žádostiv viděti žádnému nic nevěřiv, až jsem jí též desáhl. Nu,
pesorujž jí, - umínil jsem si něco času k přecazení jí i také k nějaké od-
povědi na ni, což skrátka, odhodlati.

/ ... /

Nadto velmi málo aneb nic v řeči naší kněch se vydává a žádný náklad, jako
na jiné, na ně se od nikud nevede. Odkudž není divu, že když knihy v velikého
umění v vlastním Jazyku máme a sebe cvičit nemůžeme, opět od Němců, jině
Knihy jako řeky plynou

/ ... /

Dostali pak peníze zlaté: 1. pan direktor kopidlanský, v síle 20 dukátů; 2. p. Viktorin Křepela, prv kontralor, nyní důchodní poděbradský, v síle 16 dukátů. Peníze stříbrné: 3. pan obroční dymokureký, jehožto peníz nad vše ostatní stříbrné peníze větší byl; 4. direktor neb správce z Hlušie blíž Jičína; 5. z Miletína, 6. z Vrchlabě, 7. ze Smidar správcové, jejichžto peníze zároveň s ryohtářskými veliké byly.

Potom po dostání těch milostí peněz mnozíž se těšili sotně takovému daru, kteří pak dělali notně, ti drbali hlavu; Paní Závist k tomu ještě dost posměchu stlala, mnohému hned, to mi věřte, byla by jej vzala.

/ ... /

Místem zas muziku zjednavše při ní veselí byli. Ani na písničkách nescházelo, jichž k tomu mnozí vtípnější, jak mohli, i dost nekřtaltovných nadělali, s výskáním je zpívající, až i jednu tištěnou na jarmarech prodávali, která ač dost málo měla řasy a nie téměř krásy, však nicméně nestačil je písničkách prodávati. Já když jsem ji nejprv v Nymburce uslyšel, hned jsem ji sevrhl a nie se mně v ní nelíbilo. Proto však přece onde i onde páni zámečtí oficíři myslili, že bych já ji dělat měl, ale já jsem řekl i zde pravím, že bych se za takovou práci styděl.

/ ... /

Co jsem v Hradci nadvandroval, moje milé děti, to jsem vám tuhle daroval k vzájemnější paměti. Přidal jsem též vysvětlení staré mince české, ať mi nepřejou sezení dny, v nichž žiju, těžké. Přijměte ode mne vděčně to a čítávejte, takové věci společně rádi hledávejte. Hanebno jest ve své vlasti nepovědomým být, - nemůž se obilí klásti tu, kde není co žít.

/ ... /

Přijelo sem i mnoho vrchností obojího pohlaví jak pánů zemských úředníků, tak vojenského oficírátva z Prahy i odjinad, pro něžto svrchní díl kostela nad schody odhodlán a protož i vartou vojenskou obsazen, že tam žádný jiný přijítí nemohl, však pro množství jich i to samé místo těsné jim bylo. To-likéž u všech kostelních dveří vojenská stráž stála, skrze nižto průchod jedněmi toliko dveřmi do kostela a dvěma z kostela ukázan byl a tudý přílišná tíseň lidu, že jedni proti druhým nešli, usměšena jest byla - nouzové vynýšlení.

Já jenž toto píši, o ničem doma nevěda, na mysli toliko jsa pusem tam jsem šel, aniž na cestě co svěděl, až tam přijda všechno spatřil

/15. dubna 1779/

15. dubna, ve čtvrtek, a 16. téhož, v pátek po neděli Provodní, tak parné slunce bylo jako ve žni bývá. 18. dubna, v neděli, mráz tuhý byl a po něm zas teplo. Ječmeny i pšeničky mrazly i žito raněna byla. Teplo a sucho vždy pořád bylo. Ječmena mnoho ani nevsešlo, tak suchý v semí ležal.

/ ... /

Pfuj, hanba, aby tu stravu pán se svým poddaným zároveň jísti měl a nic napřed před ním neměl!

Ještě o tom jedna jiná našich předkův latinka:

V hospodě často stoliti, v polích se zbraní choditi,
v kartech předním se voliti a s kurvami se voditi, -
to jest stejné živobyti.

/ ... /

Toho dne v Praze slavný pohřeb měl vznešený i na slovo vzatý generál, polní sborníkem a komendant Prahy i celých Čech, Šiškovič, rozený Uher, jednoho též uherského pěšího regimentu roku 1762 generál. Byl on zrozený kalvín, ale roku 1779 víru katolickou přijal a letos pobožně po katolicku svátostmi zaopatřený v domě Kelovratském hned pod kajetány na Malé Straně umřel. ... funus takto veden byl: v pondělí a v úterý, ty dva dni, byl on v domě a kvartýru svém veřejně k divadlu nechaný, že každý, kdo chtěl, volně naň podívati se mohl. Též po ty dva dni hlavní kostel sv. Víta se strojil, kdežto dokonce každý oltář, co jich tam jest, černým sukrem zastřený byl a na každém 6 jednoliberních svíc stálo, na hlavním oltáři ale a na svícnicích kolem po kostele dvouliberní svíce se spatřovaly. Veskrz celý kostel černým sukrem přioděný byl tak, že sdi vidět nebylo, krom klenutí. Na každé té svíci erb jeho malovaný a připatý byl.

Mrtvé jeho tělo bylo takto přístrojeno: hlava nafrizírovaná, pudrovaná, klobouk pod peřím dobrým zlatem přemovaný; šaty, kamizola a kabát, širokými zlatými portami lemované, okolo pásu drahá zlatá pinta neb šarže, draze přemovaný pás, u něhož šavle se zlatou strojí neb rukovětí. Boty voskované s stříbrnými ostruhami.

/ ... /

Sjeli se na ten den do Přerova páni a dobrý díl té almužny snědli a vypili sami. Páni hodovali - a žebráci hubovali; páni vydání napsali - a žebráci málo dostali.

/ ... /

Toto ještě zde přisadím a pak se z toho vychladím: ... teď zas něco přepolního: turecká vojna Uhrám k štěstí pomohla, nebo oni ještě za živobyti všude své kádrosti dosáhli a nad tím radostně pleší, - my pak křiklavě vždy kvílíme češi. ... Ó, kdež jste, naši milí předkové i králové - což byste nyní v té své samilevané vlasti viděli! Nemohli byste snad v klínu té dobré matky nikde hlava poležiti, kde by vás nepíchalo. My jsme - právě vaši potomci - ne víc češové, ale ... všude co sloupové mlčíci ...
~~XXXXX~~ Ó, přijdiž a pospěš ten čas, ať můžem v zemi naší sas svou korunou se těšiti a vlastní řečí řečiti ...

/23. dubna 1779/

V sobotu před nedělí třetí velikonoční, na den sv. Jiří, v Poděbradech časné ráno lunt hořící se našel v tom plotě, jenž od myslivny k dřevnici se jde. Protož přikázáno, aby každý hospodář v té případnosti bedlivosti přičezal, nebo již je sávně slyšet, že by vyslání byli paliči od pruské strany, již by zemi skrze oheň hubili.

/ ... /

pan Filip z Kinnartu, rozený Nizozemec, hejtman od Gemmingen regimentu, jede ze Smiřic do Prahy a odtud do Nizozemí naurlaub neb dovolení, dle nějaké pověsti sem ke mně přijel a sytě se mnou pořečiv zase do Prahy cestu svou konal. Jest to pán vysoko vtipný a spatřiti něco žádostivý ... a potom uhledav u Kvízova statku kuchyň nádhernou, starožitnou, i tam spatřiti ji šel, kdež i do sklepa velmi nákladného jsem ho také uvedl. Takové věci já taky rád konám a zajisté mnoho na tom záleží, nebo spatřiti více jest nežli praviti a větší zkušenost pochází od spatření než od slyšení. Kdo nic nekusil, nic nemá povážiti: kdo málo viděl, těžko mu časem mluvíti.

/ ... /

on Weršanser Vavákovi poslal správu, co o něm v kalendáři Šafhauském /v novijnách říšských/... psáno stálo: "Muž, který vším způsobem zaslужuje Kleynjokovi, Isákovi, Mausovi a jiným šlechtatům soudu Německého stavu sedláckého nabok státi. Od neymaladších let svých učil Vavák každé volné chvíle, by poučujief knihy četl, písně spíval, ba on y sám písně skládal. V příbězých vlasti své a všeobecném zeměpisu velmi jest zručný. On dělá mapy, jest zeměměřič, zná se v stavění mostu a hrází, jest spisovatel, také poloviční koníř /koneký lékař/ s nenešťastným prospěchem. Svě polní nástroje a nářadí domácí dělá sobě všecko sám. Jeho příkladu domácí pilnosti a jiných ctností mají obyvatelé jeho vsy mnohý prospěch y lepší stav zavít se děkovati. Pro domácí spory a jich rozhodnutí uvedl vlastní knihu, v které bývají řeči y ospravedlnění obou stran sobě odporých zaznamenány. Prostředek tento měl převýborné následky. Mnohá tvrdošijná hlava styděla se za svou pátku; jiní bojíce se, by nebyli v knize jako haštěřiví a nepokojní lidé zaznamenáni, živi byli v pokoji." ... Potud novinář Německý.

/celou správu německého novináře otiskl Ant. Puchmajer v "Nových básních" z roku 1802, str. 108.-112. a dodal: "Toto vše proto zde posazuji, bych p. Vavákovi veřejný důkaz dal své k němu vážnosti a šetřivosti. Když cizozemci zásluhy jeho uznávají; čím více my jeho krajané máme Ůecha tak výborného v uctivosti mítí?"

/24. dubna ~~1779~~ 1779/

Celý tento týden větry suché byly, s čehož podivně, než se kdo nadál, pavučin a housenek se kdesi vsalo, které hned ve dvou dnech zrostly a stromy hubily. Ač pak jsme zinní housenky sebrali, však tyto nové všecko listí snědly. Štrásali jsme je se stromů, ale nic neprospěli.

/ ... /

Na ženu a děti žádný ohled není; kdo to živit bude po vši naší zemi!...
Ačkoliv v zármutku teplý čas a pospěch v práci obilní slze s potem dával,
ale zármutek od srdce je hnál; rodiče pro děti, děti pro otce, manželky
pro své bratry etc. kvílili a nařikali. K tomu slyšeti jest, že Rusové
opět s naším dvorem

/ ... /

Stalo se tehdy, že odpoledne potom skrze celou hodinu já sám téměř pánu
jsem odpovídal a na jeho otázky, jichž přes 30 bylo, a ty kněží, škol,
kantorův, dětí, nádobí k ohni, vázání psův, trestův a pánův oficírů se
týkaly, a jeho spokojeností řečil, až mezi mnohými vychytáři nemálo zá-
vistí jsem získal, že prý jen se mnou ten pán tváří ke mně obrácenou
mluvil a ne s kým jiným. Já ale po každé otázce jsem mlčet čekaje, aby
jiní mluvili, když ale žádný nemluvil, já teprve jsem odpovídal.

/25. dubna 1779/

25. dubna, v neděli Jubilate, deštík maličký zde spadl a jen místem, mí-
stem nic. Pastvy také špatně přibývá a tráva v polích žádná neroste. Toho
dne poručení přišlo k nám, aby ta sláma žitná, jež 26. téhož do Hostinné-
ho vezena býti měla, zas doma zůstala.

/ ... /

Psi v domích kláty těžké na krku nositi musili, aby do polí nechodili, ale
ani na tom dost nebylo, ještě na nohách pasoury jim utínali, aby běhat ne-
mohli. Ločkám uši řezali, aby prý jim do nich, když obilím jdou, rosa pa-
dala a tak že kočka raději se domů vrátí.

Začasté také forst s hajným po vesnici šel a kde psa bez klátu spatřil,
toho hned v síni nebo na dvoře zastřelil; jestli ten pes divoký byl a do-
čkat ránu nechtěl, tak ho hospodář na převase dočrčetí a od zástřely ješ-
tě i kopy dáti musil. Který pak pes se forstovi, mládeci neb hajnému na
boty, spodky neb deka nějakou šikoval, byť on měl klát, byť on měl třeba
sochor, toho přeci zastřelil a to obyčejně do oka mu ránu dal, aby kůži
nepokazil; příčinu k smrti němu si vzal, že ho nedávno na polích viděl. To
kde se stalo, nebylo třeba pro biřice posílat, aby toho psa odřel, neb on
brso, maje od forsta návěští, sám přišel a odřev ho, forstovi kůži při-
nesl. Takový kus i já sám viděl jsem, když zde soused Václav Hotovec, kde
jest číslo 11., maje velkého psa, toho na zahradu, an klát měl, vyvésti mu-
silva nemoha se na smrt jeho dívati, u slívy ho uvázal, kdež ho forst stře-
bestovský, Filip Hoffman, do oka střelil a brso sekundant ze Sedské přišel
a odřev ho, jemu kůži donesl, s nížto principál potom pěkné boty měl. Mnoho
jiných a takových kusů beze všeho svědomí spáchaných mohl bych napsati,
ale že čas povolání mého nedovoluje a také na mnohých panstvích ještě jes-
te k spatření, protož o tom došti.

/ ... /

kdybych měl zae všechno obšírně vypsati, musil bych i já i ty, čtenáři, až posavad plakati. Teď když umře mnohá vrchnost, poddaní mají z toho radost, a když nová vrchnost panství dostane, poddaným zas nová žalost nastane. Odkud to? Mnozí poddaní již jsou zšedivělí, a svou vrchnost ještě neviděli. Jestli pak kdo k ní kdy přišel z své úzkosti, pán ho tam předepsal, že jde z šelmovství. A tak vrchnost neukázala k poddanému náchylnost a poddaný ztratil k vrchnosti lásku a důvěrnost.

/ ... /

I. Veškrá země jakékoliv tvárnosti jest směřena; cesty, příkopy, struhy městské i vesnické plasy, návse, ulice, ty jsou vypuštěné. II. Užitek aneb výnos každého pole, vinice, rybníka, lesů, zahrad, luk, pastvišťat, jezer a řek od k tomu ustanovených, přísahou vázaných výchozích - z každé vsi tři - určen a co by za 3 léta toto neb ono místo vyneslo. III. Obec jedna aneb jeden spolek se dvou, se tří i taky se čtyř vesnic učiněn a to za jednu obec položeno a místa nejsvětelnější, jako jsou cesty, příkopy, struhy, řeky, za hranice určena a tak takovými hranicemi netoliko od těch spojených společných, ale i od jiných mnohých, třeba 15 i 20 vesnic pole, luka atd. zasáhnuta a v jeden svazek jak v míře tak výnosu svém vepsána byla. IV. Kraj s krajem, panství s panství, ves se vsí aneb s městem, kdo s kým hraničil, s tím se o výnos umluviti, jeden druhému, Petr Pavlovi a Pavel Petrovi pole šacovati, kolik po korcích mandelů a mandel jak mnoho zrna dává, vyřknouti a pakli by kdo co zapřel, že zbavením toho strašen, - a to se jmenovalo controlatio, kontrola, spoluúmluva aneb spolusrovnalost.

/28. dubna 1779/

Celý měsíc duben množství tisíc měřic obilí v Kolíně lidé nakládajíc domův odvezli... Mnozí zde, když to viděli, zlost nemalou z toho měli.

/ ... /

můj syn Vojtěch Vavák, učiv se v Praze geometrii, t.j. zeměměřičství u onoho slavného profesora Hergetta...

/ ... /

Ale nemysli, čtenáři, že to snědli Rusové; jedli taky partikáři, naši vlastní Čechové.

/ ... /

Nechť se troubí nebo vrčí, noviny vždy o všem mlčí. Kdo je čte, sví, až i kleje, jen co se kraj světa děje, - a co při nás, okolo nás, není v nich ten nejmenší hlas.

Co napíše nyní, budeš, čtenáři, vědět, kterak skrz noviny můžeme kdy se zvědět.

/ ... /

Váše vojska ruského byl kníže Potěmkin. Líma taková tam byla, že dokud v

poli kusové leželi, jen u jednoho jízdného regimentu /kusové říkají plk a my Čechové hluk/ 100 koní a 50 mužů maršlo.

/ ... /

Dne 29. dubna byl jsem já v tom někdy hlavním klášteře cistercienském na Zbraslavi, kterýž založil král český Václav II. roku 1297, a tuž mimo jinou slávu a krásu ještě jsem spatřil jeho hlavu, též hlavu syna jeho Václava, jenž v Olomouci zabít byl, a ty jsou v tavním zákřístí ze sklem. Iolickéž ten starožitný obraz Panny Marie, kterýž tu hned od začátku kláštera pozůstává; on má oltář mramorový a rámec okolo sebe, jestli ne zcela zlatými, aspoň stříbrnými a pozlacenými plechy obložený, stojí v čele pravého boku kostelního a vedle něho na pravé straně visí obraz též starožitný, tak dím od 15.0 století, na prkne malován a tuž oba králové, otec a syn, Václavové pod krucifixem klečí a na tom místě někdy pohřbeni odpočívali. Nápis nad jejich hlavami v latině pro výšku nemohl jsem čísti. Obrazu toho Panny Marie 7 exemplářů dostal jsem od tavního pana faráře a maje dobrého vůdce, jenž taky tu cukr dělával, ten mne po těch k vůli cukru udělaných podlahách a průchodištích, ješto veškeren klášter k tomu obrácen byl a sem tam proláán byl, co v nějakém krétském labyrintu provedl a všacko ochotně ukázal. Ale již tu taky ta jasnost té cukrové šťávy docela pomínula.

/ ... /

V tom domě spatřil jsem taky, jak se může zamýkati v nevěře manželaký poklad, aby ho někdo neokrad.

/1. května 1779/

Na den s. Peregrina, posledního dubna, Pán Bůh nám seclati ráčil hojný deštíček s teplotou a eurodova povětřností, po kterémžto deštíčku: První den měsíce máje vypadl s nebeského ráje, neb byl čas jasný a bílý, příjemný, krásný a milý.

/ ... /

Ta žena zajisté nějakého trestu budoucně se dočká, neboť v jejím celém životě nic ctnostného a pobožného viděti není. Žádný, kdo se s ní nerovnává, není dobrý, každého přemele... Já ačkoli jsem jí mnohá a včelikým způsobem vykonaná dobrodiní udělal, ale ona nyní mne víc než koho jiného proklíná a vše s ního přeje jen pro to jen samé... Bylo by o jejím životu mnoho psáti, ale takto krátce savru a sice pravdivě bese všei mstitedlnosti, více s outřpností, že všechny hokyně s Prahy sotva by jí odolaly, stvrdly by se snad esny a jí vítězství nechaly.

/ ... /

Na svadbě jest každý vesel,
Třebas byl Rychtář neb posel;
Pohunek jako pacholek,

Jen nevěsta si popláče,
Proto předce ráda skáče.
Podstupte páni hosté!

Muž, mládeneo, ba i dědek;

Žena, panna, i ta babka,

Byť neměla zubů kouska.

/ ... /

Item mezi těmi kostmi nalezeny byly spodky celistvé aneb kalihoty, které svršek z čistého květovaného manžestru černého a podšívku z čistého hedvábného atlasu též černého mají, okolo pasu třemi pentličkami hedvábnými jsou lemované; na předku obou nohavic jsou dvoje francele visuté s knoflíčky z hedvábí dělanými a též pentličkami lemované. Tak mohu říci, kdyby nyní působené byly, 25 zl. by košťovaly. Kde se těle hnijícího nedotýkaly, jestost jest jako nová a nemůž se žádným trháním roztřmouti. I já jsem toho kousky domů přinesl. Žes pak rovně, můj čtenáři, takových spodků ještě neviděl, tuto ti je předočním: Po předu mají dvojnásobní francele s knoflíčky, které jen u vrchu jsou přičité a pentličkami lemované ...

/ ... /

Ráno ve středu šel jsem spolu se synem Vojtěchem do vsi Lidic k veleb. p. faráři a tam znamenitý kostel sv. Martina, kdež i na velkém oltáři jsou za sklem kosti v stojícím způsobu spořádané a draze ozdobené svatého Primě, mučedníka, někdy přičiněním kněžny teakánské, držitelkyně panství buštěhradského, s říma sem přivezené a do kostela darované. Nyní to panství drží kurfirst bavorský. ... Odtud potom já do Prahy odšel...

/ 2. května 1779/

V neděli Cantate, 2. máje, studeno téměř celý den. 3. téhož nový pan sirotčí, kterýž dne k 1. představen byl, svůj ouřad řídití začal.

/ ... /

Náš ouřad poslal po panství jednoho invalida - slove Václav Konopa, spuštěný chlap a pravá psote, - s tím poručením, aby kdo psa uvázaného nemá, rychtář zaznamenal a tu potom ten soused hned tomu invalidu půl zlatého, do zámku pak 2 a půl zlatého složití musí. Žádný pes za zajícem snad nikdy tak rád neběžel, jako tento zlostník po vesnicích a po psích běhá a kdo uvázaného nemá, k rychtáři jej vede, zaznamenat dává a půl zlatému se těší. U nás pak za celou ves, aby po ní nechodil, tvrdý tolar vzal, t. j. 2 zl., a odešel. Zdaliž to není taky jedno soužení: Zlodějí mnoho - trestů málo, ve dne dělati - v noci hlídati; co má pes zastávat, člověk musí vykonávat.

/ ... /

Když pak jsem já ten přídavek již odvedl, toť přišlo z Kolína omámení panu vrchnímu, že také zde v Milčicích Rusové ležeti budou ...

Plné stavení i v těch barácích jich bylo, koně na dvořích, zahradách a všudy okolo plotu uvázané měli a žádný s nich ani rusky, ani slovancky

mluvit neurčiti, vstali obyvatele mnoho nimi taky trápení byli. ...
Hebilo se nic víc v klaně pých a skvostnosti ani v oděvu, ani v stravě,
ani ve vřelcování přednosti a slávy, až dosavad stará sprostnost; ale
k dosáhnutí peněz a loupeže velmi důmyslní, dychtiví a pilní. Když teplo
bylo, naří na koních se projížděli a kde se mohli komu uchvátit, nic le-
žet nenechali; i taky do kapsy lidem sahali a peníze brali. ... Ta je-
jich regula byla, v domích nic neplatit a ve všech našich zemích stravu
darmo mít.

/ ... /

O tomto novém zřízení a pražském ustanovení rým v tisku vydal jest
služný Jan Tomáš Vysokovrský, impressor na Malé Straně, kde jej chce,
tam jej dostane. On též tlačí mnohé knihy na tyto teď nové víry, jež
nastaly v tomto věku, ale má dost málo vědku: mnoho v kvelbu mu jich
leží, a žádný pro ně nřběží, staré se jim zase zdají, nových novější
žádají.

/ ... /

Obloho nebeská,
rozkvétáš, i zemská,
pojíte se jedna s druhou
co děšt s hrudou -
s toho nám užítky půjdou.

Rosička svlažuje,
větríček fochruje,
slunéčko povolně hřeje,
zem se směje,
voda se z studánek leje.

Ptactvo sladce spívá,
až se svět rozlíná,
s cizích semí sem vandrují,
osazují,
svá plaménka /mláďátka/ roz-
množují.

Obilíčko krásně
vschází velmi krásně,
strusové v zahrádách pučí,
včely bručí,
dobytek skáče a zvučí.

/ ... /

Někdy milá jest procházka, poní pak nechutná láska.

/5. května 1779/

Item toho dne u večer s bouřkou a blykáním zase hojný děšt jsme dostali,
jakož i 5., ale menší. Item 5. a 6. téhož studeno a větrno bylo. Po těch
deštích začalo se obilí v poli spravovat i ječmeny vycházet, ale ty mra-
zy přece uškodily, skrze něžto i ovoce nemalou škádu vsalo, jakož i
skrz ty housenky, které nic nezahnuly.

/ ... /

O prozské drahotě v Uhřích každodenně slyšeti. Mnozí vlastenci naši, kteří
tam odešli, truchlivá psaní sem posílají.

/ ... /

O nových vydaných městských právicích a jiných novellách, jak ty divně uple-
tané

upletené jsou, nechávají sou: tě, kteří se s nimi až do umdlení trápí.

/ ... /

Z toho jest znáti lidskou aneb politickou moc, nakrásně že jest nyní tak slavně /jakž praví/ vyjasněna: Toho, kdo dává i zachovává zimo a všecko, nechce ani nevelí prosit, - a sama dává radu k tomu, čeho ani svině nežerou a což, kdekoliv roste, i seté zimo i stromy i byliny, kvítí i všelikou trávu hubí a kazí.

/ ... /

Dne 6. máje s východem slunce slunečnice na levé straně od slunce se ukázala a trvala asi do 7 hodin na den a hned drobet se oteplilo a bylo i druhý den teplo, pak zas zima a studení větrové váli ...

/ 16. května 1779/

Ten večer před a po slavnosti věž hlavního kostela mnoho tisíci lampami osvěcena a okrášlena skvěla se, na níž navrchu obzvláště kunstovně ohnivě dílo celý kostel i zánek královský osvěcovalo. Mimo to celá Praha tak osvěcena jak lampami tak rozličnými kunstovnými ohni byla, že jako ve dne světlo bylo; nebylo žádné okno na ulice, v němž by lampy mnoho lamp nehořelo. Všecky radní domy illuminárovány aneb osvěceny mnoho tisíci lampami byly; byly pak na domech radních i na vyšších stavě domích všelijak kunstovně do rozličných krásných pořádků lampy rovnány, sem tam rovné i kulaté linie představující. Jinde zas jméno sv. Jana, S. JOANNES, v každém okně jedno slovo s lampou vyblechtěné, jinde na plátně tenkým křivem sv. Jana po mnoha oknech představený, za kterýmžto obrasy lampy hořely, a tak malování venku před lampami stojící velmi krásně k spatření vyhlíželo. ... O tom osvěcení veřejně mluvilo se, což i já tvrdím, že kudykoliv kdo šel, jehlu na zemi naléztí a snadně s daleka spatřiti mohl. To také jisté jest, že takové osvěcení ani před 50 lety, když kanonizací sv. Jana byla, ani nikdy před prohlášením věky při korunování králův Praha v sobě neměla.

/ ... /

O těch zahálečích a mamičích, jimž nyní sadští říkají, nebývalo ani slychu, krom jestli kde soused měl tuze valkou zahrada, ten jí prodal, což náleže se stalo. Nyní, kdo má jen pár vikňových stromů aneb při horách třásků u lesa stojí-li, jak odkvete, už má kupce. I každá hračka v poli, než ukraje, již prodaná jest.

/ ... /

Ovce pak králé všecko bylo drahé ...

/ ... /

Mnoho jest nyní mezi lidmi boudů a mnoho i z novin dá se dělat spudů.

/ 7. června 1779 /

Item dne 7. června přijeli sem páni komisaři klasovat pole. První byl urozený pan Jan. Bapt. Glanner z Ingelshofen, panství našeho polesný, jehožto pan otec před lety tu na Poděbradech přes 30 let rozličné stupně úřadů, pak naposledy i hejtnanem byl i uměl. Druhý, vzácně slovnatý pan Irantisek Lev. Dvorský, města Poděbrad zasloužilý konšel aneb, jak nyní říkáme, radní pán. ... Největší zřetel měli, aby hodně mnoho prvních a druhých klasů nadělali, a poněvadž na mokřinách v toto sucho obilíčko jakž takž bylo, protože podle toho některé močály více než slušelo zvýšili, nic říci sobě nedavše, neb na to nejvíc šli, aby ne snížit, nýbrž zvýšiti mohli.

/ ... /

dne 17. máje jistý vzhlédný pán přijeda ve Vídní na jednu hospodu ihned žádal hausknechta, aby mu přivedl kata, a od cesty mu zaplatil; který když přiveden a do pokoje k němu puštěn byl, pán ten zamknul pokoj a maje již na stole 2 nabitě pistole a 20 dukátů, ptal se kata, umí-li věšeti, kterýž odpověděl, že umí; i řekl mu pán, aby ho ihned v tom pokoji oběsil a za to těch 20 dukátů sobě vzal, což jestli neučiní, vezma pistole v ruce, že jej hned tu zastřelí. Kat zděsil se nad tou žádostí a pravil, že on takové lidi nemá dovoleno věšet, ale jen ty, kteří k oběšení od práva odsouzeni a jemu odevzdání jsou. Řekl pán, aby ho s výmluvami nezdržoval a konečně řekl, chce-li to učinit; jestli ne /měřiv mu oběma pistolemi k srdci/, že jej hned položí a potom sám sobě to učiní. Kat opět se vymlouval, že nemá hřebík ani provaz ani nějaké kladivo, nímž by hřebík sarazil, pán ale vše mu to na stůl vyložil. Když již kat žádné výmluvy neměl, připadlo mu na mysl a řekl: "Jejich Milost, když tomu chtějí, já to učiním, ale aby mne v mé práci a jim v jejich smrti žádná překážka se nestala, rácheji dovolit sobě ruce svázat, tolikéž i nohy," - což pán již všecken smatený dovolil. Toť kat svázav ruce i nohy jeho vzal pistole i kord a vyběhna ven učinil křik v domě a lidé sběhnouce se odvedli pána, kam patřilo. Toť od jeho paní vyslanec, jenž ho hledal, přišel i sama paní a zvědělo se hned, kdo on jest a proč tak náhle umřít chtěl. Skrze zachování jeho života i jiné zrahy a falešné puntování při našem dvoře na světlo vyjdou; tuť i poznalo se, proč se v Praze nový pan krajský oběsil.

/ ... /

ZVoD na Mnohí ČeChI Čtenáři: Mnozí by rádi mnoho věděti a o něčem věděli, ale aby s tím žádné práce a outraty neměli; Knihy mají rádi, ale jen pučené, ne pak za vlastní peníze koupené; Mnozí mají svůj čas s výhledem věcí marných, nežli by slyšeli hlas historikův slavných. Však: Známost dobrých čechů jest cesta k prospěchu.

/ 24. července 1779/

24. července rychtářové z celého panství do zámku poděbradského povolání byvše, tak výnos zrna podle klasů jakosti vyřknouti a vyvoliti musili; ale málo na jejich klasu se dalo, než oni rádi by byli málo výnosu dali, a pan vrchní zase mnoho chtěl, ať vždy přece napsáno bylo podle ouřadu libosti.

/ ... /

Kdekoliv Rusové přebývají, všude již bída a nedostatek potravin se ozývá. Nařikání lidu nikde není přijato a pomoc jen ze samého nebe se očekává.

Však kdyby kdo jen to udával
každý den by utíkával;
my jim mnohem více dáme,
a přec dobrých slov nemáme

/ ... /

V městečku Neustupově měšťan jeden příjímá Slavík prodáv svůj comek za 300 zl., chtěl zase v Domašíně spáleníště aneb grunt tam shořalý koupiti a na něm vnově stavěti. Onehdy pak na den s. Petra a Pavla šena jeho, veliká lakotnice, jdouc nedaleko přes pole k čceři vdané, šenkýřce, a bojíc se o ty peníze, vzala je sebou, ale tam na noclehu jí se sukne se stratily. Ona ráno vstavši a peněz neměví, tak se zpočetila, že domů běžela a napadši v komoře muže spícího tam ho zamkla a nahoru vběhši tam dvě děti ukrutně nožem zamordovala; třetího, chlapce 10letého, též zabítí chtěc hrozně zpíchala, a že se jí bránil a utíkal i křičel, proto dosela neusmrtila, ale on vždy 3. tí den od toho umřel. Potom i mužovi tolik učiniti chtěla, že pak on probudiv se, avšak z komory nemoha, taky křičel, lidé někteří se k tomu sbíhali, které ona viděvši břicho sobě rozřízla a střeva ze sebe sama vytahovala; k tomu i plodem na 6. měsíc obtěžkaná byla; to vše ze sebe vykydla, a když již lidé přibíhající do rukou jí dostali, v té vzteklosti zcepeněla - a tak za ty 300 zl. čtyry duše ze světa odešly.

/ ... /

hyne všecko naše zboží, však žádný se nic nekoří.
Strom vadne, smáhá se hloží, svod roste, víra se boří,
kde s koho může být moří, - buď utone nebo zhoří.
Lid opojený vzteklostí, zpuštěný víry a ctnosti
ani nedbá na mílesti, ani na hrázu věčnosti.

/ ... /

Když nejprv nsplet' dluhů, vpad do děvčího bludu, jezdil, hrál a turnýroval, ... tento rozkošník všecko to promlsal, co bujný koníček z ůech s dávkou uklusal.

/11. srpna - 21. srpna 1779/

11. srpna začaly se mokré časy a trvaly dvě neděle i víc; od toho mnoho pšenice onde i onde krostlo a prosa špatně krála. 14. srpna novozrní od mnoho deště přišly, luka zakalily i pole místem zatopily. V těch dnech jak v kostelích tak v zámcích prohlášen jest opět přísný mandát císařský proti všem bludníkům ...

/ ... /

Všecko, co se slyší, vidí, mívá dvojnásobné lidi:
Jedni chválí, druhí haní - buď z omývala, nebo maní.

/ ... /

Kato v městě Frankfurtu nad Mohanem od všech říšských volenců na císařství zvolen šťastně... Místo volence krále českého zastal kníže Antonín Esterházy, jeden z nejpřednějších stavů uherských, ale čehož pěkná čest pro Uhry a pěkná sjednocenost Uhrů s Čechami. Dej Pán Bůh dále!

/ ... /

Všecko, co nás léto dalo, najednou parnem uplálo, křkří
křičí:žní, važ, trhej, sekej a dlouho a klidbou nečekej!
Ale všecko jest kliditi, když není kde lidi važiti.

/ ... /

Praha obsvlášťe ten den oplavovala, neb politika proszřínavěi se s čehosi, zase bývalou plávu tomu dni navrátila a davěi jí na měsíce před tím do novin, několikrát nědného do Prahy nesvala, však proto tisíce tisícův lidu tam ať i z okolních zemí připutovalo, ale čehož spatřili vlažní Pražané i estatní Čechové, jak mnoho tu i tam horlivých ještě ...

/ ... /

Letošní žně, loňských dcera, přes polevic mnoho nedá, o stobách nebude zmínka, vloni je měl Jan i Jirka. Stará jest řeč, že ranní nebývají nikdy hlavní. Markéta vodívá žence, letos jí již vijí včence s žita, ječmene, pšenice mnohé horačky dělnice. Marta již nic nesastihne, Magdaleno všecko přijme.

/28. srpna 1779/

28. srpna zde v Miltčicích Václav Vosáb, jsa dvě léta po Václavu Popovi, méa tchánovi, rychtářem, s toho se vyprosil a propuštěm jest, k čemuž zase pan vrchní Františka Vavřka takž přimtlil a právo podal, načež 4. září přísaha přijal.

/ ... /

Dne 1. září v outerý po 12. neděli po sv. Dachu, Václav Vavřk, syn můj, měl manželské potvrzení s Annou, vdovou po Václavu Bažurovi se

vsi Velenky; oddáni jsou tam v Velence. Starší pak syn můj, Josef, měl oddávky v Činovsi s Alžbětou pannou...

/ ... /

Já sice v šedivém kabátě s připatým svým praemium aneb penízem, který jsem ... v Jičíně od p. krajského hejtmána dostal, šel jsem napřed, za mnou šlo 11 párů mladých lidí ...

/11. září 1779/

11. září opět dávali v Bydžově vymustrované koně do celého téhož kraje; k nám opět dostali Frant. Vavák jednu klisnu a Václav Vrána jednu; ty obě jakž takž příjemné byly. Zaplať Pán Bůh!

/ ... /

povolali jsme pana Matěje Homolu, rychtáře střebešovského, vyučeného zeměměřiče, kterýž nám to vše vyměřil a vyrovnal, item urozeného pana Vojtěcha Jana Marle, sirotčího poděbradského, kterýž se panem synem svým, Immanuelem Marle, se přijeda všecky ty smlouvy sepsal a my všichni i s manželkami svými na to jsme se podepsali. Při tom také v jedné veselé společnosti u mne v nr. 16. jsme pobědvali, při kterémž na pokmy já a na nápoj Václav Vozáb náklad jsme vedli a v nejlepším společenství vše dokonali.

/ ... /

jsem začal dříví a kamení kupovati, ferot dělati ...

/ ... /

neveselé žně, neveselý čas, neveselý boj, neveselý hlas. Všecko smutno a truchlivo, o chléb nejvíce starostlivo.

/ ... /

Všecko každému neslouží, po harfě každý netouží.

Toť se tak vědycky přihází a po nás bude ještě,

kde se mnoho lidu schází, vždy někdo z nich jest z třesště.

/ ... /

A vy vlastencové milí

Přijďte domů v zdraví živí.

My když vás budem spatřovat

Spolu budem se radovat.

/ ... /

ne tak zemi řídil, jako z ní všecko klidil a Čechy hubil, šidil?

/ ... /

Něco přese, Čechu bratře, z toho desáctého vrabce, až jen maličko, dotknu nyníčko.

/ ... /

Českých dětí krásné vtipy
chtěli v jiném vzhledu mítí,

když tak stlali a my spali
špalků by z nás nadělali.

I naši samu češtinu
v tvrdém běhu a termínu
nám točili
a zvučili,
co sme se s ní namučili.

/ ... /

Kdyby každá věc s dobrým povážením a lidským aspektem bžela se dále,
musila by býti snesitelná a když by byla snesitelná, tak by by-
la /mám za to/ přijata a vykonána. I to hovořo, když se břemenem
přeloží, ohlíží se, zastavuje se, polehčeni hledá a pakli to nedosa-
há, klesá, padá i umírá. Takž i poddaní, když jsou příležitostnými tího-
tami překládání a takměř odřeni a jinak znubeni, chřadnou a hynou, z
čehož ani pán země nemá žádný užitek, nýbrž škodu, ani dědičná
vrchnost žádnou čest.

/ 30. září 1779/

Téhož měsíce září, poněvadž nebylo lze panů důchodnímu oboje, totiž
důchodenský i obročenský ouřad zastávati, protož přidán jest mu ku
pomoci kontrolor, to jest spoluřídící, a ten se sem z Pardubic dostal,
maje jméno František Viktorín Křepela.

/ ... /

někde zamyslí, aby řemeslničtí cechové korouhve neměli a s nimi na
procesí nechodili, že prý na to daranné outraty vycházejí a mnozí
chudí řemeslníci že se tím hubí. Pražští pořádkové dovoleno měli v
den Božího Těla naposledy s korouhvemi jíti, ale že ten den přelo
/kdež i já jsem tam byl/, protož ani nešli.

/ ... /

Stalo se ale roku 1770, když granatýři od regimentu Václav Wallis ve
Vídni byli a s nich někteří v hradě aneb paláci císařském stráž drž-
eli, nalezena tam byla jednoho dne cedule v tento smysl: Umřel v Če-
chách jeden absaur aneb iverajter nad tabákem a přišel k nebi, po-
tloukl na dveře. Svatý Petr jakožto klíčník pootevřev dveře a pohle-
dáv naň ptá se ho, kdo by byl a odkud, jemuž on odpověděl: "Já jsem z
Čech jeden iverajter nad tabákem." I zakrouživ hlavou svatý Petr řekl:
"Nevím, abys ty Čech byl, počkej zde, až zavolám svatého Václava, jest-
li on tě pozná jakožto král a zástupce svých Čechův." I přišel hned sv.
Václav a ptá se ho též, odkud a kdo jest, jemuž on zas tak odpověděl: "Já
jsem jeden český iverajtr nad tabákem." I řekl svatý Václav: "Ó, ó, ty
jsi nějaká veliká šelma, takoví bezbožní lidé nikde ještě v Čechách
nebyvali," a obrátiv se k sv. Petru řekl: "Dobřeš učinil, Petře, žeš ho
sem nepustil, však není Čech, ale šelma; chtěl sem pod tím mým jménem
vjíti, ale ať jde raděj do horoucího pekla, neb co mně tu koliv o svém

Milost a povolání mluvil, ani lásky Boha, ani bližního nic se netýče,
ale samá marnost a ďábelství." - Tu ceduli granatýži až sem do Milčic
potom roku 1772 přinesli.

Rovně taky i v pražském zámku
najdeš časem takou známku.

/ ... /

Milost bylo pohledět,
Jak se umějí vrtět,
Naše milé vrchnosti,
A milovníci vlasti;
Co česku poskakovat,

Upřímně se radovat.
Češi! buďmež Čechové!
Byliť sme hrdinové.
Bychom se přičinili,
Víc bychom cti nabýli."

/ ... /

Jakých opět mezi sebou proroků a proroctví a nejvíc pak bláznovství
mají, nemožno jest mně vypsati neb oni vždy na proroctví se vážou a
takovým se kojí.

Ostatně, proč se to váže,
čas sám nejlépe ukáže.

/ ... /

Co bys myslil, bratře milý, jak v takovém smutném cíli měli jsme uli-
tování anebo nahraňování? Kdybych měl všecko vypsati, jak bysi se
snad plakati.

/ ... /

Obšírné popisání všech potřebných věcí a jména sousedů, dělníků i těch
muzikantů v té bánece na jednom archu papíru ode mne sepsané a v pouz-
dře malém tam pro potomky skryté jest.

/ ... /

Rovně vždycky v každém cechu
najdeš hnidu, veš i blechu.

/ ... /

Některé třešňové, jabloně a hruškové stromy tak dobré, chutné a veliké
ovoce nesou, že arci žádný nemůže ním povrci, nýbrž jako sahradové ovoce
vděčně pojísti.

/ 18. října 1779/

Jeho císařská Milost Josef II. do města Nymburka na Labi přijeti ráčil
a prohlédnuv okoloběžnost jeho, - neb se praví, že tu jedna znamenitá
pevnost hotoviti se bude ...

/ ... /

prohlášen jest patent: II. Osoba ženská neřádně obtěžkaná žádného prá-
va užití a náhrady nějaké na svém oučastníkoví dosáti nemá ani pro se-
be ani pro dítě, leč by jí sám dobrovolně co dáti něk chtěl.

Těš poručení byle, aby ženské osoby nechodily v šněrovačkách utažené,
nýbrž v lajblíkách a respuštěné, což některé již bestebe dělaly a

nechtíce v eněrovačkách chodit, jako jiné zvíře bezcvično prav
zakrytí mužskému pohledu ponoržení a podnět k smilstvu dávají a
se stracejí své cti nic sobě nečiní.

/ ... /

Item z novin vzato: Dne 24. října v 7 hodin večer v Hamburku a v
okolní krajině k straně západní viděli na nebi ohnivou kouli, která
s velikým hřmotem se rozpukla a potom z toho vyšel velmi dlouhý po-
pelatý barvy a propletený ocas, jenž přes 10 minut viděti se mohl.
Dne 20. téhož v Frankfurtě nad Odrou viděti se dala kometa aneb oca-
satá hvězda, která rychle k polední straně běžela.

/ 20. prosince 1779/

20. prosince v témž Brodě Českém pět domů vyhořelo.

/ 1. ledna 1780/

Bůh pešnej roku toho a dej, ať již tentokrát mnoho
herlivých srdcí nastane, nevěra, hřích ať přestane.
Mnozí, již k novému roku všeliké věci stlali,
nestalo se ani cvoku, - protož to všecko lhali.

/ ... /

Zajisté, zajisté stýká se s tím lidem živu býti. Takové a mnohé ne-
křesťanské a nelidské věci je od nich viděti a slyšeti, že byt by
jeden pořád seděl a psal, nemohl by všecko vypsati...

/ ... /

Než začnu nový rok psáti
ještě musím příklad dáti
pro všechny illumináty.

/ ... /

Dávat a trpět den po dni
a vědět nic - nejme hodni.

. . .

Má dost Čech chuti
která ho nutí
s nepřitelem se bít
i doma živu býti.

. . .

Ale pohřichu
v larmu i v tichu
při neči i při peře
čábel svědomí béře.

/ ... / Únor když nastal, co leden nastlal, ještě to zastal a držel
stejně dále. Okolo hromnic studného nic a teplého víc
času měli jsme stále.

Poznámka:

Z textů Paměti Františka Vaváka, souseda milčického, z let 1770-1806, tak jak vyšly v Dědictví Svatojánském v 9. svazcích, jsem opsala a vybrala ne pro jeho /Vavákův/ věrohodný obraz, ale abych takto nevyžádaný doslov či předmluvu učinila - pro Český snář od Ludvíka Vaculíka. Proto jsem také svůj opis z Paměti datovala průběžně stejnými daty /1779-80, ovšem že o dvě stě let předsunutými/. Texty pod závorkou s tečkami / ... / jsou Vavákovými zápisy pochopitelně z jiných let, a ne v časové posloupnosti: takto činil však i autor Českého snáře, a proto jsem si dovolila totéž. Kdybych totiž jen napsala, že Vavák byl Vaculíkův předchůdce, mnozí by mi to nevěřili, a proto jsem tuto opisovačskou práci podstoupila. Neboť: "Toto vše proto zde posazují, bych p. Vaculíkovi veřejný důkaz dala své k němu vážnosti a šetrnosti. Když cizozemci zásluhy jeho uznávají; čím více my jeho krajané máme Čecha tak výborného v uctivosti mítí?"

Iva Kotrlá

P. S. V "Českém snáři" je zaznamenán sen /z 8.3.1979/, v němž se autor snaží o domluvu s Auerspergem: to hraběcí jméno jednoho z vládnoucích mužů reálného socialismu v Čechách mi připomnělo staletou modelovou situací Čechů: všechny ty pokusy o dialog seďláka s vrchností. Vavák přes veškeré /výše opsané/ nářky nikdy nepomýšlel na odchod ze země: mnohokrát se vzdával i ryehtářství a jinak všelijak léčil svou zkormoucenou duši, ale vytrvával. A těšil se dostupnými pozemskými a literárními slastmi: když se nějaké našly. Jistě, mnohokrát hrál Vavák nebezpečnou hru: i selského povstání se v počátku účastnil, ale tahle role, k níž byl donucen jinými seďláky, naprosto mu neseděla. Jeho síla spočívala v tom základním: že v zemi nepohnutě setrvával a vydával o tom svědectví. Stával se tak, konec konců, jakýmsi mluvčím selského stavu, až vrchnost /i císařská/ tu jeho roli uznala. Kdo ví, zda Vavákovy paměti - když už český národ zůstal bez šlehty a ví se to o něm - nestudovali i zodpovědní činitelé v Moskvě, aby se seznámili s kořeny /celkem ne protistátními/ české rezistence; s kořeny těch, kteří ze země neodejdou. A pak je i pochopitelné, proč autora 2000 slov doposud nesavřeli a zatím zřejmě z zavřít nehodlají: cizí vrchnost, byť národ zašlape sebe víc do země, přece jen se o jeho myšlení zajímá; čas od času. A někdo tu zprávu o domácím prostředí tlumočit - a vydávat - musí ...

Minule, keď nám z kriminálu pustili aj pani Helenu Gondovú, tak sme s priateľmi všelijako spomínali a zratúvali a nakoniec nám to vyšlo tak, že momentálne na Slovensku nemáme žiadneho politického väzňa. Nie som si istý, či to bola vtedy pravda, alebo sme pri svojich výpočtoch na niekoho zabudli, či o niekom nevedeli. A už vôbec si nie som istý, či je to pravda ešte aj dnes. Ak áno, som za to, aby sa to dalo verejne na známosť, dokonca, aby sa to národu každý deň slávnostne oznamovalo: jednotodvanásť, jednotottrinásť deň od prepustenia posledného politického väzňa na Slovensku!

Odkiaľ sa to však má našince dozvedieť? Pre domáce nasové komunikácie sú takéto informácie prísne tabuizované, takže zostáva iba ústne podanie a tam-tamy. Niet však Kramériov, ktorí by so zprávami chodili z dom do domu (navyše, dnes sú na to paragrafy, ktoré ešte za Uhorska neboli) a náhradnú tam-tamistickú sieť sme si doteraz nestihli vybudovať. Zpravodajstvo zvonku nám dosť účinne rušia. Takže o tom, čo sa v tejto sfére u nás deje (a nielen v nej) sa človek dozvedá iba náhodne, sporadicky, často z tretej či štvrtej ruky a teda aj skreslene. Bratislavčan môže mať takýmto spôsobom ako tak zmapovanú Bratislavu a najbližšie okolie, nemá však ani potuchy o tom, čo sa deje v Mikuláši, nehovoriac už o Košiciach. Na Slovensku nejestvuje dokonca ani spojenie s VCNSom, nemáme jediného jeho slovenského člena. A tak tu vznikajú aj také absurdity, že keď mi telefonuje z Prahy priateľ, aby sa čosi dozvedel o priebehu a výsledkoch nejakého slovenského politického procesu, musím sa mu s hanbou priznať, že sa o ňom práve po prvý krát vôbec dozvedám. Keď pustili Milana Šimečku z kuziny a vlak, ktorý ho viezol domov, mohol byť už asi tak v Malackách, dostala sa táto radostná zvesť ku mne via Hamburg. V Ottave a v Canberre o tom nepochybne vedeli o čosi skôr než my v Bratislave: ináč by predseda Gordon Skilling nemohol Milana (telefonicky) vítať doma zároveň so mnou.

Toto je teda prvý z dôvodov, prečo píšem toto plaidoyer na Prečanovu druhú Bielu knihu o Československu (prvá vyšla v októbri 1977). Viem, pre tieto účely nebola vôbec určená. Vyšla ako dokumentácia stavu ľudských práv v Československu za jedno vyše ročné obdobie (HUMAN RIGHTS IN CZECHOSLOVAKIA:

A DOCUMENTATION. SEPTEMBER 1981 - DECEMBER 1982, compiled by VILÉM PREČAN, PARIS; APRIL 1983) pre účastníkov Madridskej konferencie. Keď som ju však dostal do rúk, mala pre mňa predovšetkým význam onoho tam-tamového posolstva. Človek si v nej totiž listuje a hovorí si: áno, o Františkovi Liznovi som vedel; Jan Hrabina mi je nejako povedomý, len si musím pripomenúť, o čo tam vlastne šlo, keď ho zavreli na dva a pol roka; Ivan Kožíšek - no, pozrime sa, to mi vtedy vlastne úplne ušlo! A tak sa z poslednej Bielej knihy v mnohých prípadoch vôbec po prvýkrát, alebo aspoň omnoho úplnejšie dozvedám, čo sa u nás v oblasti porušovania ľudských a občianskych práv v poslednej dobe udialo.

Druhý, rovnako osobný dôvod je v komplexnosti pohľadu na vec. Normálny smrteľník si obvykle sám pre seba nerobí dokumentáciu udalostí tohto typu a tak po čase prestáva mať prehľad o celkovej situácii. Naša tlač mi síce skoro denne servíruje prehľad stavu sovietskych kozmonautov vo vesmíre, ale prehľad ^{stavu} politických väzňov v našich krimináloch mi ešte nepodala. Tu sa človek musí spoliehať na svojpomoc. Vie síce, že Petr UHL, Rudolf BATEK a Ladislav LIS ešte stále sedia, ale u tých ostatných sa mu to začína postupne pliesť: pustili už Jana LITOMISKÉHO a Petra POSPÍCHALA, či nie? Koľko môžeme mať asi politických väzňov dnes dohromady? Je ich tam veľa či málo? A človek počíta asi ako v tej hádanke o električke: na prvej zastávke nastúpilo sedem cestujúcich, na druhej vystúpili dvaja a pristúpili traja, na ďalšej...

Celkový dojem, ku ktorému dospeje našinec čisto empiricky a otupený realitou, je asi taký, že teror tejto našej policajnej diktatúry je v podstate dosť mierny: niekedy prejdú aj celé týždne, že sa v tomto ohľade nič zvláštneho nedeje - nikoho nezavreli ani nezbili, nekonali sa domové prehličky, policajti sa nikomu nevyhrážali, ani si nikoho nepredvolali (pokiaľ o tom vieme)... Potom však človek dostane do rúk Prečanovu Bielu knihu a celá optika sa mu razom mení. Áno, oproti päťdesiatym rokom alebo Roku Charty je ten teror podstatne miernejší, lenže vo svojom súbore je ho stále ešte dosť a dosť. Za pätnásť sledovaných mesiacov nájdeme v chronologickej časti práce 101 zaznamenaných prípadov porušenia ľudských a občianskych práv v ČSSR. Teda zhruba jeden a pol prípadu na týždeň, pokiaľ sa to vôbec dá kvantitatívne takto vyjadriť. Z toho prevažná väčšina

je takých, že sa týkajú naraz viacero ľudí, niekedy dokonca nezisteného počtu (ako to bolo, napríklad, onoho povestného 13. decembra po vyhlásení stanného práva v Poľsku, kedy sa hromadne predvádzalo a zatváralo na 48 hodín). A pritom treba ešte stále počítať s možnosťou, že ani Prečanova sumarizácia nebude úplná, pretože sa opiera a - samozrejme - môže opierať len o dokumentáciu, nejakým spôsobom zverejnenú v Československu: koľko je však ľudí, ktorí z obavy pred ďalšou a tvrdšou perzekúciou odmietajú prípady svojich policajných a iných postihov vôbec zverejniť?

To však už Vilémovi Prečanovi nemožno vyčítať. Ten - so svojou povestnou vedeckou precíznosťou - urobil všetko, čo bolo v jeho silách, aby v tejto Bielej knihe mohol prezentovať všetku dostupnú dokumentáciu o stave ľudských práv v Československu a predložiť ju prostredníctvom Madridu svetu. Kto vo svete chce, môže sa v nej na čiste objektívnom, faktickom základe dozvedieť, ako si u nás na tom stojíme so základnými demokratickými právami človeka po tridsiatichpiatich rokoch intenzívneho budovania stále vyspelejšieho socializmu. Okrem spomenutej chronologickej časti najde v spise aj časť; venovanú popisu jednotlivých prípadov, ako aj rozsiahlu prílohu, dokumentujúcu predovšetkým ústavný a vôbec právny kontext všetkých týchto záležitostí.

Ale čo našinci?

A tak ma pri listovaní tejto Bielej knihy napadlo, že by vôbec nebolo od vecí, keby sa okrem tých povolaných vo svete dostala do rúk aj našim domácim "recipientom". Napríklad tomu pánovi z Hlohovca, ktorý - a nebol to žiaden primitív! - bol úprimne prekvapený a vydesený, keď som mu v náhodnej besede vyličil niekoľko známych prípadov ľudí, čo šli u nás v poslednej dobe do kriminálu pre svoje presvedčenie či názory. Koje-
ný iba oficiálnou informačnou sieťou tvrdil, že niečo také u nás ^{už} predsa dávno nejestvuje a myslím, že mi napokon ani celkom neveril.

Práve tak, ako mi asi neveríte vy v Prahe, že som si toho Hlohovčana nevymyslel.

25.8.1983

Miroslav Kusý

Z rozvířených myšlenek nedokážu dostat na papír ani větu. Protože bych jen houpal podlahou, a už teď mě bolí nohy, já si lehnout. Čtu, ale nemůžu se udržet v předepsaných řádcích, tak zhasínám. Tím ovšem jako bych zapnul přístroj, jenž ty divoké vlny pořádá v obraz. V prostoru pružně tkví obrovské, zavalitě setrvačné letadlo. Najednou se obraz začíná křivit a rozpadá se. Je to legrační i zlověstné, nedá se to při jedné projekci ani dost pochopit, pouštím si to znovu, jako když zlý chlapec trápí nevinné zvíře, až poznávám, co se stalo. Kdo to byl a proč to udělal, zní zděšená otázka, ale já to vím a můžu podat tisíciletý popis: byl to vrah rodem i výchovou, přáním i velením a do jeho chudého života svitla radost, když uslyšel povel, pro nějž ho otec nevěda ujebal, a také jeho potomstvo budou plánovaní vrazi.

Ráno však vidím, že to nemůže být pravda. Tu zprávu někdo musí odvolát, čin se odčiní. Vždyť v prostoru se houpá zářivé slunce, jakési noční mlžiny se rozplývají v čerstvé atmosféře, jen vítr kolébá zahradou a v zarosené trávě válejí se hrušky. Můžu, bohudík, psát o hruškách! Jenže čistý papír, který zůstal z noci ve stroji, mě ruší, jako by se na něj přece dostalo něco z mých proklínavých myšlenek. Vytrhávám jej, zakládám nový, a jako by všech 269 lidí bylo doma, vymýšlím podle původního předsevzetí první větu o končícím létě. Věta se však nedaří. Samo modré nebe ztrácí svou jistotu. Ano, bylo léto, přijde zima, potom snad nové léto... ale co s tím? Jak a kde si vynutím pravdu? Zas už do bílého papíru uvažuju, co všechno bych musel uzavřít, zařídit, zabezpečit, ^{hez} ~~že~~ bych se tam vydal. Jak se mám rozloučit?

Beru těžký kancelářský stroj a nesu ho po schodech dolů, přes zahradu, do letního altánu. Voní tu dřevo, věnec česneku, krumpáč s lopatou, karbolka a hrušky. Stroj pevně sedí na bílém dřevěném stolíku vraženém do rohu mezi dvě okna. Oknem před sebou vidím okrouhlé ohniště poskládané z hrubých kamenů, plné kyprého popela. Okno po mé levé

ruce vede do zelené sítě sklenuté větvemi ořešáku, do jehož kmene os-
tře seká strakapoud. Natáčím nový papír, který nic neví, jen se těší.
Přes okraj papíru zamýšlím se oknem do popela. Vedle ohniště stojí
zdráv a svěží špalek na sekání dřeva. Sekyra jedna visí na stěně u mé-
ho lokte, druhá - těžký pentok - je opřena o stěnu. Tady v altánu je
mnoho dobrých mužných témat i všechno potřebné nářadí, já jsem například
už neráz přemýšlel o tom, zda a v jakém sporu by se člověk ubránil
dneska sekrou. Kosy dvě visí mezi okny. Pilka malá i větší oblouková
i pila břichatka. Vše k postavení domu na neznámém místě, kam by za
člověkem nedolezla žádná vláda. Kde takové najít? Taky železná postel
je tu pro případ nepsaní. Třetí sekuru dal mi před deseti lety sloven-
ský spisovatel Pavel Hružík, ale není dosud nazazena. Slyším škrabot
ořechových větví na střeše altánu, slyším strakapouda, dokonce šumění
vody na jezu od řeky slyším, a právě se slatounce rozdrnčela tabulka
v okně, upevněná hlavně pavučinami, ztuhle čekám, dokud se hukot le-
taidla nepřesune za pohoří a tabulka se nezachumlá zas do svých pavučin.

Shýbám se na zem, беру sekuru od Pavla Hružíka a jdu s ní do dílny.
Nejprve je ovšem třeba najít kus tvrdého dřeva. Pracuju asi hodinu,
protože práce se, jak je pravidlo, různě zkomplikovala. Ale celou tu
dobu cítím se přirozeněji než při psaní o jakémsi letadle, ^{za horama} i bezpeč-
něji, přestože střecha domu je eternitová a ani zdi nejsou moc tlusté.
Jak jdu se sekrou na dlouhé násadě zpátky do altánu, jak slyším padat
hrušky a vidím kývání světla v korunách bříz, jsem zase sklíčený, proč
nedokážu ^Y zpodcházejícím nádherným létem prostě vyslat nevinné tři strán-
ky uznání a poděkování.

Svědomitě usedám ke stroji. Cením si klidu a půlmetrové výšky al-
tánové podlahy nad zemí. Uvažuju nad první větou. Dokud totiž nejsem
spokojen s první větou, nemůžu nikdy dobře pokračovat. Teprve když mám
dvě se sebou spokojené stránky, nabídne se mi vhodný nadpis, ten mi
definitivně objasní, o čem to celé bude, takže třetí stránka už mě

baví. Zbývá ty první dvě přepsat, aby se k třetí líp hočily. Je to vlastně zamítavý způsob psaní, při němž je přesně vynechááno to hlavní. Jako když kreálíř vykreslí jenom okolí figury, ale tak nedaně, že figura se pozná. Někdy naopak vím hned přesně, co budu psát, a začnu rovnou titulkem. Ale ani to nezaručuje rychlý úspěch: máme září, a já z červencového fejetonu mám jenom výtečný nadpis: "Černoši v Erumově!" Dopsat ho bude těžké, protože co k tomu proboha čódat? Proto jsem se rozhodl, že v srpnu a zářím strčím papír do stroje, rozhlédnu se po okolí a začnu líčit.

Papír je ve stroji. Rozhlížím se po okolí a hned si vzpomínám, co jsem chtěl nutně udělat: беру lopatu, jdu ven, nabírám popel - podzimní dračí vítr mi ho rozfukuje - a nosím ho do jámy s nahnilými jablky. Krásnou procházkou chodím po zahradě a vidím, kolik zase napadalo hrušek od chvíle, kdy jsem začal psát. Sbíráám je a ulepené ruce si umývám ve vaničce. Pravdu se stejně nikdy nedovím, a kdybych se k ní i přiblížil sám, náhodou, třeba bloudě v noci, ještě by mě zabíli. Jdu si pro kus drátu a přivazuju třímetrové šlahouny červené růže jménem "Sympatie".

Čistá šedomodrá obloha potvrzuje mi rozhodnutí, že nejlíp každý udělá, když denně bude pokračovat na svém. Musím psát. Zcela nově se posazuju na židli, jako by prvně. Už bez tíhy hrozné noční můry kladu ruce na klávesnici stroje, rozhodnut nenutit stroj ani ruce do ničeho, co v nich není. Léto ještě nekončí, ještě bude pár pěkných dní. Mé prsty hned naostro píší titulky - ten který stojí na prvním z těchto tří listů.

/Září 1983/

